СБОРНИКЪ
ОТДѢЛЕНІЯ РУССКАГО ЯЗЫКА И СЛОВЕСНОСТИ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.
Томъ LXXXII, № 5.

С. Малевичъ.

БѢЛОРУССКІЯ НАРОДНЫЯ ПѢСНИ.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.
ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.
Вас. Остр., 9 линія, № 12.
1907.

Напечатано по распоряженію Императорской Академіи Наукъ.
С.-Петербургъ. Мартъ 1907 года.
Непремѣнный Секретарь, Академикъ *С. Ольденбургъ*.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

Наблюдаемый нами раіонъ лежитъ въ с-з. части Слуцкаго уѣзда Минской губерніи и заключаетъ въ себѣ 5 сосѣднихъ селеній Ланьской волости,—село Малево, деревни Ольховку, Карцевичи, Яськевичи и Гусаки,—расположенныхъ, при нѣкоторой густотѣ населенія въ этой мѣстности, въ разстояніи всего 2—4 верстъ другъ отъ друга.

Жители этого раіона — коренные осѣдлые бѣлоруссы, довольно счастливо сохранившіе до настоящаго времени главнѣйшія свои этнографическія черты. Историческія условія, съ давнихъ поръ избравшія Западный край ареною внѣшнихъ культурно-политическихъ теченій, оказались для самобытности нашего бѣлорусса не вполнѣ неблагодарными: исключая болѣе продолжительное вліяніе соплеменной Польши, наложившей на его внѣшній и внутренній бытъ довольно прочный и характерный отпечатокъ, остальныя постороннія вліянія были для его индивидуальности слишкомъ случайными и поверхностными факторами. Съ другой стороны, естественно-экономическія условія, способствовавшія наиболѣе консервативному, осѣдло-земледѣльческому укладу жизни въ этомъ краѣ, также сыграли не малую роль въ постепенномъ образованіи и долговременномъ сохраненіи бѣлорусскаго этническаго типа.

При такихъ обстоятельствахъ бѣлорусская деревня описываемаго раіона въ наши дни очень немного, въ сущности, переросла эпоху деревяннаго вѣка, сохранившись до сихъ поръ почти при такихъ условіяхъ и въ томъ видѣ, какъ и во времена Владимира Святого. Низкія бревенчатыя хаты съ крохотными под-

слѣповатыми окнами подъ ветхой соломенной стрѣхой, кое-гдѣ даже курныя, до послѣдняго гвоздя выстроенныя изъ дерева и освѣщаемыя по вечерамъ дымной лучиной, деревянныя сохи и бороны да ихъ хозяева, хмурые, сосредоточенные и осторожные бѣлоруссы, часто и лѣтомъ въ теплыхъ шапкахъ, бараньихъ дубленыхъ кожухахъ или темно-сѣрыхъ долгополыхъ свиткахъ и лыковыхъ лаптяхъ на кожаной подшивкѣ—вотъ набросокъ съ натуры нашей современной бѣлорусской деревни. Главныя и почти единственныя занятія мѣстнаго населенія—хлѣбопашество и отчасти скотоводство, которыя, благодаря среднему качеству почвы и довольно удовлетворительнымъ климатическимъ условіямъ, даютъ мѣстнымъ крестьянамъ нѣкоторую возможность жить въ болѣе или менѣе сносномъ матеріальномъ положеніи. Медленно развивающееся, мало предпріимчивое и вовсе не промышленное здѣшнее крестьянство искони не знаетъ опредѣленныхъ отхожихъ промысловъ и, прочно связанное вѣковой традиціей съ родимой полоской, обыкновенно проводитъ всю свою патріархальную трудовую жизнь сѣрыхъ пахарей въ захолустьѣ родной деревни.

Впрочемъ, съ нѣкотораго времени бѣлорусскій край мало-помалу вступаетъ въ новую стадію своей жизни, когда возрастающее вліяніе городскихъ промышленныхъ центровъ медленно, но довольно стойко начинаетъ порабощать земледѣльческую деревню. Съ безпрестаннымъ развитіемъ внутренней жизни въ странѣ, а вмѣстѣ съ тѣмъ — съ прогрессивнымъ ростомъ населенія въ деревнѣ и распространеніемъ въ ней грамотности, постепенно усиливающееся значеніе города вноситъ въ нашу заброшенную бѣлорусскую деревню совершенно новый, доселѣ ей чуждый, извнѣ навѣянный духъ. Подъ такимъ вліяніемъ она, если и не обнаруживаетъ еще, подобно великорусской, полнаго тяготѣнія къ городу, то во всякомъ случаѣ теряетъ свою прежнюю непосредственность, исконную патріархальную замкнутость, нарушаетъ строгость своего семейнаго начала, прививаетъ себѣ и усваиваетъ обыкновенно только грубыя, чисто внѣшнія заимствованія

и не всегда полезныя для нея новшества. Достаточно, напримѣръ, сравнить слуцкую деревню десять лѣтъ тому назадъ съ деревней нынѣшней, чтобы даже по немногимъ наружнымъ признакамъ опредѣлить ту перемѣну, которая произошла въ ней за этотъ недолгій срокъ. Прежніе живописные и безхитростные деревенскіе наряды изъ прочной домотканной крашенины стали постепенно выводиться у женской молодежи, смѣняясь безвкусными городскими «модами» изъ пестрой линючей фабричной дешевки; мужская молодежь, взамѣнъ недавней долгополой свободной свитки и кожуха, также заводитъ себѣ различные «шляхетскіе гарнитýры» изъ дешеваго «крамнаго» товара. Правда, болѣе консервативный деревенскій элементъ — старшее поколѣніе — еще твердо и упорно придерживается своихъ традиціонныхъ лаптей, овчины и суровой домотканки, и, говоря вообще, бѣлорусская деревня, по существу своему столь еще юная и патріархальная, все-таки достаточно консервативна въ своемъ корнѣ, чтобы, несмотря на многія, чисто наружныя уступки духу времени, слишкомъ рѣшительно и безповоротно подчиниться иллюзіямъ городской «культуры».

Духовный горизонтъ нашего бѣлорусса такъ же узокъ и примитивенъ, какъ и его внѣшній бытъ. Не призванный силою историческихъ обстоятельствъ, подобно великоруссу, къ болѣе живой и активной дѣятельности, отъ природы неглупый и смышленый, но нерѣшительный и довольно апатичный, бѣлоруссъ очень мало ушелъ впередъ въ сравненіи со своимъ великорусскимъ собратомъ. Проводя всю свою тяжелую безпросвѣтную жизнь на своей полоскѣ, въ закоптѣлой хатѣ, вдали отъ дѣйствительной, болѣе широкой и сознательной жизни, онъ и въ наше время всецѣло проникнутъ косными взглядами своихъ дѣдовъ, полонъ различныхъ грубыхъ суевѣрій, нелѣпыхъ предразсудковъ и младенческой вѣры въ роковую неизбѣжность. Если однообразная и мирная жизнь захолустной деревни и нарушается изрѣдка праздничными поѣздками крестьянъ въ ближайшее мѣстечко на «кирмáшъ» (ярмарка), то это прино-

ситъ во всякомъ случаѣ слишкомъ незначительную или даже сомнительную пользу для нихъ. Прочно прививающаяся въ народѣ грамотность и вмѣстѣ съ ней постепенное распространеніе книги въ деревнѣ, безъ сомнѣнія, вноситъ въ жизнь бѣлоруса свѣтлый лучъ, но однако грамотные крестьяне чаще всего оставляютъ свою деревню для болѣе легкой и выгодной работы у окрестныхъ помѣщиковъ, въ мѣстечкахъ, на станціяхъ ж. д. и т. п. или обыкновенно за упорнымъ земледѣльческимъ трудомъ вовсе забываютъ грамоту, и такимъ образомъ по необходимости книга въ деревнѣ обращается только почти исключительно въ рукахъ молодежи и школьниковъ.

При такихъ условіяхъ издавна замкнутая и самодовлѣющая наша старая бѣлорусская деревня сберегла въ своей памяти не мало цѣнныхъ произведеній народно-поэтическаго духа, въ видѣ легендъ, сказокъ, пѣсенъ, загадокъ, заговоровъ, присказокъ и т. п. По этимъ безыскуственнымъ памятникамъ народнаго творчества еще легко можно прослѣдить какъ воззрѣнія, вѣрованія и задушевныя мечты современнаго бѣлорусса, такъ отчасти и путь его исторической жизни.

Что касается собственно бѣлорусскихъ пѣсенъ нашей мѣстности, то онѣ сохранились въ народной памяти, преимущественно среди старшаго поколѣнія, довольно свѣжо и непосредственно, наиболѣе яркими чертами характеризуя въ себѣ историческій и особенно современный бытъ бѣлорусскаго простолюдина. Подобно сѣренькой, тоскливо-однообразной природѣ Бѣлоруссіи, и ея пѣсни вообще не отличаются оригинальностью и разнообразіемъ формы, богатствомъ и колоритностью содержанія, но зато онѣ задушевны, выстраданны и потому искренни. Какъ самый ихъ напѣвъ ноющій и протяжный, съ тяжелыми стонущими переливами, и содержаніе пѣсенъ полно безысходнаго горя трудовой крестьянской жизни, жалобъ на жестокую судьбу, сѣтованій на несчастливую долю. Наиболѣе сильныя лирическія пѣсни посвящены чувствованіямъ женщины въ различные моменты ея жизни. Рожденіе въ трудовой семьѣ,

хмурое и безрадостное дѣтство, недолгіе молодые годы и, наконецъ, бракъ, часто съ немилымъ, чужая семья, злой мужъ, лихая свекровь... Болѣе веселыя и бодрыя — любовныя пѣсни: юность, глубокое чувство и свѣтлая молодая надежда...

Къ большому прискорбію, въ послѣднее время приходится замѣчать, что, даже при всей консервативности устоевъ нашей бѣлорусской деревни, исподволь проникающее въ нее съ нѣкоторыхъ поръ тлетворное городское вліяніе, хотя бы только еще внѣшнее и поверхностное, прежде всего губительнымъ образомъ начинаетъ отражаться на ея поэтическомъ творчествѣ, и освященная вѣками, истинно народная бѣлорусская поэзія готова понемногу обнаружить тенденцію къ постепенному вымиранію, въ угоду духу новѣйшаго времени. Помимо всѣхъ другихъ общихъ условій современности, распространеніе грамоты въ нашей деревнѣ, при дальнѣйшихъ своихъ успѣхахъ, въ свою очередь, грозитъ въ недалекомъ будущемъ серіозно стѣснить самостоятельность и непосредственность народнаго творчества, которое и теперь уже шагъ за шагомъ начинаетъ терять свой прежній кредитъ въ глазахъ самихъ крестьянъ, особенно грамотнаго молодого поколѣнія, и незамѣтно уступать свое мѣсто болѣе хорошо обставленному книжному багажу. Народныя легенды, преданія и сказки кое-гдѣ уже стали постепенно выводиться изъ крестьянскаго умственнаго обихода, и, благодаря тому, что истинная цѣнность ихъ массой не сознается, молодежь уже стѣсняется ихъ повторять. Народная пѣсня равнымъ образомъ мѣстами исчезаетъ въ деревнѣ, смѣняясь чаще всего позднѣйшей наносной болѣе или менѣе легкомысленной пѣсенкой городского пошиба. Впрочемъ, въ то время, когда великоруссъ отъ строго-народной лирики успѣлъ перейти къ современной разгульной фабричной «частушкѣ», нашъ бѣлоруссъ еще не дошелъ въ своей пѣснѣ до этой ея формаціи, потому ли, что историческія условія не поставили его въ одинаковое положеніе духовнаго развитія съ великоруссомъ, или потому, отчасти, что у него нѣтъ подходящаго музыкальнаго инструмента, сопровождающаго пѣніе «частушекъ» (ба-

лалайки и гармоники въ коренной бѣлорусской деревнѣ очень рѣдки). Во всякомъ случаѣ, повторяемъ, приходится съ грустью отмѣтить, что бѣлорусско-народная безыскусственная поэзія, а вмѣстѣ съ ней наиболѣе точная и типичная мѣстная разговорная рѣчь, хотя и очень медленно, но вѣрными шагами клонится къ постепенному вырожденію.

Весь этотъ собранный нами пѣсенный матеріалъ, записанный въ теченіе нѣсколькихъ лѣтъ на мѣстѣ, преимущественно отъ пожилыхъ деревенскихъ женщинъ и подростковъ, мы старались передать возможно точнымъ фонетическимъ письмомъ, насколько являлось умѣнія и возможности вывѣрить на дѣлѣ особенности произношенія.

Со стороны языка, собранныя пѣсни представляютъ типичныя черты ю.-з. бѣлорусскаго нарѣчія, твердоэраго, съ неполнымъ аканьемъ, характернымъ мягкимъ дзеканьемъ и дифтонгическими сочетаніями *у͡ó* и *і͡é*. Большинство пѣсенъ чисто народнаго бѣлорусскаго происхожденія съ нѣкоторыми немногочисленными и непрочными наслоеніями полонизмовъ; въ довольно рѣдкихъ случаяхъ среди нихъ попадаются и болѣе полонизованныя, а въ единичныхъ примѣрахъ и заимствованныя у великоруссовъ (нѣкоторыя солдатскія и молодецкія), но уже органически претворенныя и вполнѣ удовлетворительно переданныя по-бѣлорусски.

Къ пѣснямъ прилагаемъ краткій очеркъ мѣстнаго живого языка, народную сказку, какъ образецъ рѣчи, наиболѣе близкой къ разговорной, а также небольшой списокъ словъ, заслуживающихъ какого-либо вниманія въ лексическомъ, грамматическомъ или др. отношеніяхъ.

С. М.

КРАТКІЙ ОЧЕРКЪ ЗВУКОВЪ, ФОРМЪ И СТРОЯ РѢЧИ ЖИВОГО БѢЛОРУССКАГО НАРѢЧІЯ.

Фонетика.

Гласные звуки.

Гласный *а* безъ ударенія произносится одинаково чисто какъ въ слогахъ, предшествующихъ ударяемому, такъ и въ слогахъ послѣ ударенія: трава, стары́, далёки, каза́ць; накаси́ць, набира́ць, напужа́ць, зацягну́ць; вяликая, плакала, калинушка.

Односложныя энклитическія слова въ оживленной рѣчи вмѣсто *а*, *о* даютъ иногда глухой звукъ *ъ*: я, бртъ, знаю; скажы хъць слово.

Гласный *я* безъ ударенія произносится довольно чисто въ слогахъ, непосредственно примыкающихъ къ ударяемому; по мѣрѣ же удаленія отъ ударяемаго слога звукъ *я* обыкновенно пріобрѣтаетъ нѣкоторую склонность къ *е*, оставаясь однако, несомнѣнно, болѣе близкимъ къ *я*, чѣмъ къ *е* (чистое *е* или *ё* вм. *я* — рѣдки): ягня́, ярмо, Яку́бъ; зе́рня, пі͡е́сьня, ла́зьня; я^е^рына́, я^е^равы́, я^е^сянёвы; прасилася^е^, звалилися^е^.

Гласный *о* подъ удареніемъ произносится довольно отчетливо, хотя обыкновенно нѣсколько закрыто: лопъ, рокъ, по́ля, ско́чыць, ваўко́ў, чырво́ны.

На мѣстѣ *о* ударяемаго въ нѣкоторыхъ случаяхъ стоитъ дифтонгъ *у͡о́* съ несомнѣннымъ преобладаніемъ въ произношеніи второго гласнаго. Этотъ дифтонгъ обыкновенно изъ *о́*, находящагося преимущественно въ закрытыхъ корневыхъ слогахъ

предъ двумя и болѣе согласными или предъ *j*, а также предъ одной согласной, кончающей слово (исключенія впрочемъ не рѣдки, особенно въ пѣсняхъ): ту͡орба, гу͡орка, дру͡обны, чу͡орны, бу͡ольшы, ру͡оў, Бу͡охъ, му͡ой, пу͡ой.

Въ рѣдкихъ случаяхъ, чаще въ односложныхъ словахъ, на мѣстѣ *ó* слышится чистое *у*: хуць, гутъ (годъ), буръ, сунъ, кунь.

О безударное произносится обыкновенно какъ *а* и притомъ болѣе интенсивно въ слогахъ, предшествующихъ ударяемому; въ слогахъ же послѣ ударенія *о* сохраняется довольно послѣдовательно (особенно во флексіяхъ): карова, арóлъ, галава, малады́, агару͡отъ, палажы́ць; сі͡éно, ду͡обро (хорошо), бáцько, дьзі͡ело, гу͡орко (горько), ду͡обраго, вяликаго, синяго, зéлляйко.

Въ слогахъ безударныхъ, стоящихъ послѣ ударенія, вмѣсто *о* иногда — чистое *у* (обыкновенно въ суффиксахъ и флексіяхъ): ў чы́стумъ поли, абъ гу͡оркуй доли, на жу͡оўтумъ пясу͡очку, удóвунька, парáдунька.

Звукъ *е* въ произношеніи вообще мягкій (за исключеніемъ нѣкоторыхъ полонизмовъ и германизмовъ): елка, ўвесь, малéньки, бéрахъ (берегъ), памéрци.

Ударяемое *е* въ нѣкоторыхъ случаяхъ звучитъ какъ *ë* (=*jo*): жу͡онка, кру͡остъ (крестъ), жу͡оръ (отъ жэ́рци), ўмёръ, зьдьзёръ, ёй, ўсёй, сваёй, асьлёпъ, гаршкалёпъ.

Но никогда *ë*: адьзéжа, елка, песъ, цеща, ўмéрла,-о, зьдьзéрла,-о, прынéсла,-о, мéрзнуць, ящé.

На мѣстѣ *е* ударяемаго въ очень рѣдкихъ случаяхъ стоитъ дифтонгъ *і͡é* съ преобладаніемъ второго гласнаго: пі͡éчъ, пі͡éкло, мяці͡éлица, пасьці͡éль, jі͡éсьць (есть).

На мѣстѣ *ѣ* въ немногихъ случаяхъ — дифтонгъ *ю͡ó* съ преобладаніемъ второго гласнаго: ню͡осъ, вю͡осъ, лю͡охъ; цю͡омны, мю͡отъ.

Вмѣсто *ѣ* спорадически чистое *ю*: юнъ (онъ), нюсъ, цюмны, маюй.

Гласный *е* безъ ударенія звучитъ обыкновенно какъ *я* и

притомъ особенно интенсивно въ слогахъ, непосредственно примыкающихъ къ ударяемому; въ болѣе же удаленныхъ слогахъ онъ нѣсколько склоняется къ звуку *е*, оставаясь однако болѣе близкимъ къ *я*, чѣмъ къ *е*, и въ рѣдкихъ случаяхъ даетъ *е* чистое и даже *е* закрытое: зямля, сяло, сястра, зялёны; восянь, ми́ляньки, по́ля, со́няйко; ся^е^ра́да́, ся^е^рабро, ця^е^цяру́къ, дьзя^е^сяци́; синяе мо́ра, вяликае го́ра, пшаничнае по́ле, гу͡о́ркае дьзиця́.

На мѣстѣ *е* безударнаго послѣ шипящихъ *ж*, *ч*, *ш*, *щ*, а также *ц* и *р*, слышится довольно послѣдовательно звукъ *а*: жана, чарави́къ, шапта́ць, щарба́ты, царко́ўны, раме́нь.

Въ слогахъ безударныхъ, стоящихъ послѣ ударенія, вмѣсто *е* иногда стоитъ чистое *ю*—*у* (обыкновенно въ суффиксахъ): жъ (изъ) жытнюй муки́, на верхнюй пали́цы, сьлёзунька, даро́жунька, сва́шунька.

Произношеніе звука *ѣ* вообще болѣе мягкое, чѣмъ въ великорусскомъ нарѣчіи, и обыкновенно на его мѣстѣ слышится дифтонгъ *і͡е́* съ преобладаніемъ второго составного гласнаго. Трудно установить точное правило для дифтонга *і͡е́* вм. *ѣ*; онъ, вѣроятно, обусловливается 1) особымъ удареніемъ надъ *ѣ* въ словѣ, 2) скопленіемъ мягкихъ согласныхъ предъ *ѣ* и 3) наличностью твердой согласной послѣ *ѣ*. Такъ: хлі͡е́пъ, зьві͡е́ръ, бі͡е́лы, дьзі͡е́тъ, дьзі͡е́ўка, сьлі͡е́тъ, ці͡е́ло (тѣло), но цэло (цѣло), рэцька, рэпа, бѣ́дняньки. Изъ такого правила однако нерѣдки исключенія.

Въ иныхъ случаяхъ на мѣстѣ ударяемаго *ѣ* спорадически слышится чистое *и*: си́ли (сѣли), лисъ, умію, си́ни (сѣни), таби́.

Ѣ безъ ударенія звучитъ какъ *я*—*а*: бяло́къ, мяшо́къ, бяда, рака́, цана.

Въ слогахъ безударныхъ, стоящихъ послѣ ударенія (обыкновенно во флексіяхъ), вм. *ѣ* чаще всего *и*—*ы*: баби, мами, ў лі͡е́си, ў гароси, ў рови, лаўцы, галу͡бу́цы.

Въ окончаніи мн. ч. членныхъ прилагательныхъ *ые-ыя*, *іе-ія* слышится звукъ, болѣе близкій къ *я*, чѣмъ къ *е*.

Однородныхъ звуковыхъ законовъ съ *е* для *ѣ*, кромѣ указаннаго выше перехода безударнаго *ѣ* въ *я* — *а*, не наблюдается.

Звукъ *и* произносится вообще мягко и притомъ совершенно чисто: вино, сивы, липа.

Будучи безъ ударенія, особенно въ началѣ и срединѣ словъ, *и* произносится иногда какъ краткій не составляющій слога гласный *й* (не *j*!): йшоў, зайгра́ць, пя^е^райма́ць, йгры́ща.

Послѣ твердаго согласнаго предшествующей приставки въ нѣкоторыхъ глаголахъ нерѣдко слышится звукъ *ы*: адыйшо́ў, зышли́ся, абыпли́, сыма́ць.

Гласный *у*, будучи безъ ударенія, произносится какъ краткій не составляющій слога звукъ, средній между *у* и *в*, несомнѣнно, болѣе близкій къ первому изъ нихъ: ўбо́ги, ўда́ча, ўмі͡ецъ, няўда́лы, хотя рядомъ и убоги, удача, умі͡ецъ.

Полногласіе, особенно такъ называемаго перваго вида, въ большомъ употребленіи: малады́, салу͡отки, ся^е^рабро, зало́за, сярэ́дьзина, су͡орамъ, мала́нка, вяроўка, бя^е^рвяно́, хотя срэ́бро, зло́то съ польской огласовкой — въ пѣсняхъ.

Сліяніе рядомъ стоящихъ гласныхъ и исчезновеніе гласныхъ безударныхъ: нядда́мъ, ня^е^ддьзярэ́шъ, майго, твайго, майму, свавольны, Исусъ; атказ'ваць, пакош'ваць, абман'ваць.

Отпаденіе безударнаго гласнаго въ началѣ и концѣ словъ: гаро́тъ, гуро́къ, чаро́тъ, гу͡олка, гры́ща, мянюшки, спо́вядьзь, грацъ, мі͡ецъ (имѣть).

Приставка гласнаго: аўторакъ, араби́на, аржаны́, абара́накъ, иржа́, иржа́ць, ирва́ць, игру́шы (груши).

Предъ мягкими гласными въ началѣ словъ и рѣже—въ срединѣ ихъ иногда обнаруживается присутствіе *j*: jимя́, jи́каўка, маjихъ, тваjихъ, jі͡есьць (есть), jі͡ехаў.

Выпаденіе *j* въ срединѣ слова: маа́ (моя), тваа́, ду͡обраа, зна́а (знаетъ).

Согласные звуки.

Согласный *в* передъ другимъ согласнымъ или *j*, а также въ концѣ словъ обыкновенно произносится какъ краткій не составляющій слога звукъ *ў*, средній между *у* и *в* и, безусловно, болѣе близкій къ первому изъ нихъ: ўнукъ, ўдава, царэўна, кру͡оў (кровь), вало́ў, цэркаў, ў томъ; пташка ўляці͡ела ў хату, кони ўбі͡егли ў хлі͡еў.

На мѣстѣ *в* предъ гласными нерѣдко сочетаніе *ўв*: ўвесь, ўвъ акні͡е, ўвъ агни́.

На мѣстѣ *л* твердаго, стоящаго послѣ гласнаго—въ срединѣ слова предъ согласнымъ и въ концѣ слова въ формахъ прошедшаго времени, слышится такой же краткій не составляющій слога звукъ *ў*: ву͡оўкъ, сту͡оўпъ, ту͡оўсты, пу͡оўны, быў, даў, клаў.

Согласный *р* вездѣ твердъ: царъ, зара́, рака́, гавару́, сьцяро́хъ, скрыпка, румка, ўрэмя.

Губные *б*, *п*, *в*, *м* обыкновенно также тверды: бъю, пъю, ўю (вью), сямъя, хотя: мясо, памяць, завязъ.

Согласный *г* произносится вездѣ послѣдовательно какъ латинское *h*, исключая нѣсколькихъ словъ, гдѣ слышится звукъ *g*, именно: мазгі͡е и ру͡озги, а также слѣдующихъ полонизмовъ и германизмовъ: гвалтъ, гу́ля, гу́зикъ, гонта, га́рняцъ, густъ, гарну́шакъ, грэ́йцаръ, гя^{е}ргята́ць, ви́льгаць, цыгара, цэгла, маге́рка.

Зубные *д* и *т* смягчаясь произносятся слитно и при этомъ какъ-то особенно мягко и дифтонгически какъ группы *д͡ьз* и *ць* (иногда даже какъ будто *ц͡ьс*): дьзи́ки, дьзі͡еўка, дьзяцька, ци́хи (цьси́хи), цёмны (цьсёмны) [1].

Удвоенію подвергаются всѣ согласные, способные соединяться съ *j*, чаще же всего *ж*, *л*, *н* и группы *дьз* (= *dj*) и

---

[1]) Данному произношенію можно противопоставить такъ называемое петербургское, болѣе твердое дзеканье и цеканье: дзе^{э}рево, удзи^{ы}вленіе, цё^{о}мный, цё^{о}тка.

ц (= *тj*), но никогда губные и *р*: збо́жжа, вясе́льля, сьвиньня, сва́цьця, су́дьздьзя, но пе́ръя, выпъю, набъю, саўъю.

На мѣстѣ основного *дj* находимъ твердую группу *дж*: виджу, хаджу́, ўраджа́й (существит.).

На мѣстѣ основного *здj* — обыкновенно твердый трифтонгъ *ждж*: бражджа́ць, падаждж̑ы́, адъяжджа́ць.

Шипящіе *ж*, *ч*, *ш*, *щ*, а также *ц* (не изъ *т* мягкаго) — тверды: жуо́рна, шыроки, щы́ры, чысты, цэркаў.

Согласный *щ* произносится твердо и отчетливо, почти какъ *шч*: прашчай, шчупа́къ, шчасьли́вы.

Переходъ голосовыхъ согласныхъ въ концѣ словъ въ безголосные: друхъ, буо́пъ, Буо́хъ, грыпъ, мушъ, рыэ́шъ, грась, сатъ.

Переходъ голосовыхъ передъ безголосными въ безголосные: бутка, галупка, лёхки, мя́кки, лю́цки,ліе́сьци, даруо́шка.

Переходъ безголосныхъ передъ голосовыми въ голосовые: збиў, звалиўся, зъ гары, зъ дуба, зъ берага; адъ брата, адъ матки, адъ вады, адъ мяне, адъ лу́га, адъ жаліе́за; гъ Богу, дьзераву, дубу, зиміе́, гарыэ́, жуо́нцы.

Переходъ свистящихъ передъ шипящими въ шипящіе: жъ(съ) жы́тамъ, шъ ша́бляю, шъ чуо́ртамъ.

Переходъ шипящихъ передъ свистящими въ свистящіе: наву́чысься, пады́мясься, даццы́, пля́сцы, ма́тусцы, нуо́сцы (ножкѣ).

Переходъ твердыхъ согласныхъ передъ мягкими въ мягкіе: кі́яўськи, цьвіе́тъ, зьвязда́, сьвіе́тъ.

Полное уподобленіе согласныхъ, въ группахъ зубныхъ *дн*, *бн*: анна́, вяли́кання, сягуо́ння, руо́нны, амма́нъ, амма́н'вацъ, аммыли́ўся.

Переходное смягченіе гортанныхъ вполнѣ правильно: дузіе́, дьзіе́ўцы, страсіе́, ў паро́зи, на сасіе́, ў руццыэ́, ў рыэ́ццы, аве́ццы (овечкѣ).

Вставка и приставка согласныхъ: буо́рзды, навука, ниво́дьзинъ, павукъ, ахвота, стагна́ць; вучы́цца, вумъ, вуо́йчымъ, вуо́стры и гуо́стры, вухо, возяро, вутка, вуо́брасъ, вочы, вулица, гэ́ты.

Выпаденіе и отпаденіе согласныхъ: кьци́ць (крестить), ка (ка́жа), куць (ка́жуць), бласлави́, зна́цца (значится), трэ (трэба), пу͡озно, жа́ласно, щасьливы, слаць пасьці͡ель; лядьзі͡ець, каска (сказка), азьму́, дьзі͡е, Ладьзи́мяръ, чацьверъ.

Звуки *ж* и *з*, *ц* и *ч* вообще въ произношеніи не смѣшиваются.

На мѣстѣ *ф*, *ѳ* слышатся звуки *п*, *т*, *х*, *хв*: Пили́пъ, То́даръ, Хама́, Хве́даръ, хунтъ, карту͡опля.

Морфологія.

Склоненіе.

Существительныя.

Особенности въ родѣ. Лошадьзь, бу͡оль, сабака, пылъ, палынъ, плі͡ешъ — слова мужескаго рода.

Па́ра (паръ), карту͡опля, слуга, пъяница — женскаго р.

Особенности въ употребленіи чиселъ (см. синтаксисъ). Два, тры, чатыры — съ именит. пад. муж. р.: два, тры, чатыры хлу͡опцы, ваўкі͡е, разбу͡ойники; въ женск. р. — остатки древняго двойственнаго числа: дьзві͡е (тры) сасі͡е (сохи), руццы͡э, килбасі͡е, паласі͡е.

Вмѣсто формъ множ. ч. словъ собирательныхъ встрѣчается единств. ч.: маё ко́льля, зе́льля, бру́сься.

Особенности именныхъ основъ. Смѣшеніе основъ: бацюшка, старшына, стараста, род. старасты, дат. ста́расту, тв. ста́растамъ; бацько, дьзяцько, р. дьзяцьки и — а, дат. дьзя́цьку, тв. дьзя́цькамъ и — аю, род. мн. дьзяцько́ў.

Особенности отдѣльныхъ падежей (см. синт.).

Формы винит. п. отъ неодушевленныхъ предметовъ по аналогіи съ одушевленными: ма́я рубля́, ўзяў кія, знайшо́ў гры́ба, ўба́чыў ду́ба.

Отъ предметовъ одушевленныхъ, наоборотъ, винительн. = именит.: закладайця ко́ни, пасі͡еця каро́вы, ганi͡еця авечки, напужа́йця дьзяўкі͡е.

Зват. п. ед. ч. вмѣсто именит. (только въ пѣсняхъ и пословицахъ): идьзé казáча, паі͡ехаў му͡ой сы́нку.

Твор. п. мн. ч. въ немногихъ случаяхъ по древнему двойственному числу: дьзвяры́ма, плячы́ма, ачы́ма, грашы́ма, хотя и дьзвярми́, грашми́.

Склоненіе именъ существительныхъ муж. и средн. родовъ (главнѣйшія особенности).

Звательный п. вообще имѣютъ основы на *о*, *ъ* и *а*. Нѣкоторыя слова муж. р. зват. ед. имѣютъ на *е* и *у* (*ю*): пóпя, чалаві͡еча, ня^ебарáча, пáня, хлу͡опча, казáча, брáця, дьзя́ча; сы́нку, бóру, свáту, пани́чу, гаспадáру, дудáру, рамясьни́ку, галубу͡очку, палку͡оўнику, кахáнку, кóню, дабрадьзі͡ею. Родит. п. м. р. — на *у* (род. — раздѣлительный): дьзёхцю, мёду, я^ечмяню́, караваю, пасáгу, прыму́су, ельнику, съ пя^ерапалóху, съ пу́ду (испугъ).

Дат. п. на *ови - еви*: бáцькави, сы́нави, кавалёви, казакóви.

Мѣстн. п. на *и* (вліяніе мягкаго различія) и на *у* (вліяніе основъ на *ъ*): ў лі́еси, гóрадьзи, нарóдьзи, агарóдьзи, гарóси, но ў сталі͡е, ярмі͡е, гумні͡е, хвартусі͡е; ў баку́, пацёмку, пуху́, пяску́, вишняку́, саду͡очку, бярэ́зьнику, я^ечмяню́, дьзёхцю.

Им. мн. оканчивается въ муж. р. на *е* (=*ѣ*), *ове*, *и*, въ ср. на *а*: дьзя^ецюкі͡е, кавалі͡е, бакі͡е, мяхі͡е, рублі͡е, гаршкі͡е, папы͡э, валы͡э, снапы͡э, аўсы͡э, дубы͡э; панóвя, сватóвя, швагрóвя, братóвя, но и паны́, швагры́, браты́ и паны͡э, сваты͡э, швагры͡э и т. д.; чэрци, сусі͡едьзи, гóни, мящáни, но и гоны, мящаны; варóта, балатá, гу́мна, кóла, ву͡окна, азёра, жарабя́та, цяля́та, ягня́та и рѣже — жарабяты, цяляты и т. д.

Род. п. на *овъ - евъ* (по основамъ на *ъ*): глáзаў, салдатаў, аршы́ноў, мящанаў, чалаві͡екаў, сватóў, кумóў, братóў, варóтаў, письмóў, кóлаў, балóтаў, жарабятаў и мящаняў, красьця́няў, учы́цяляў, акунёў; род. п. на *ей* (по основамъ на *ĭ*): камарэ́й, афицарэ́й, ля^екарэ́й — только у деревенской интеллигенціи.

Дат. п. на *омъ*: папóмъ, панóмъ, гаспадарóмъ, братóмъ, дьзя^ецюкóмъ, бацькóмъ, краўцóмъ, шаўцóмъ, сталярóмъ, жанцóмъ,

дубо́мъ, маскалёмъ, хотя и пана́мъ, грабца́мъ, малайца́мъ, жанца́мъ, маскаля́мъ.

Винит. = именит. на *е* (=*ѣ*): валы͡э, дубы͡э, кляны͡э, маскалі͡е, мяшкі͡е, дьзяᵉцюкі͡е.

Творит. п. на *ми*: грашми́, ку͡оньми, сусі͡едьзми.

Мѣстн. обыкновенно — на *охъ*: бацько́хъ, стралцо́хъ, клино́хъ, пано́хъ, дубо́хъ, пудо́хъ, цыгано́хъ, брато́хъ, барано́хъ, бако́хъ, мядо́хъ, раво́хъ (рвахъ), хотя и мі͡есяцахъ, хлу͡опцахъ, ко́никахъ, тата́рахъ, маскаля́хъ, клина́хъ, дуба́хъ.

Склоненіе именъ существительныхъ женскаго рода (главнѣйшія особенности).

Женск. р. им. п. ед. ч. на *и* только одно слово — полонизмъ па́ни.

Зват. п. словъ женск. р. (какъ и мужеск.) на *о* въ основахъ на *а* вообще рѣдокъ: ма́тко, па́нюхно, ба́цюхно, Бо́жухно.

Дат.-мѣстн. на *ы-и*: дубро́ви, дьзі͡еўцы, даро́зи, ма́тусцы, няво́ли, галу͡оўцы, ры́би, ку͡ошцы, сла́ви, душы́, сямъи́, зьмяи́, кары́, зямли́, но галаві͡е, смалі͡е, стараі͡е, траві͡е, сьпині͡е, барадьзі͡е.

Твор. — *ою*: жу͡снкаю, бядо́ю, сла́ваю, даро́гаю, крапиво́ю; окончанія *эй* не встрѣчается.

Им.-вин. мн. на *ы-и* и на *е*: бабы, дароги, каровы, дру́шки, лаўки; жанкі͡е, дьзяўкі͡е.

Род. — на *овъ* и на *окъ*: саро́каў, варо́наў, сёстраў, маладьзи́цаў, лиси́цаў; сарачо́къ, дачо́къ, дьзяво́къ.

Твор.— *ми*: сьлязьми́, курми́, сі͡еньми, дьзвярми́, но и дьзвяры́ма, кура́ми.

Мѣстн.: дьзяука́хъ, дачка́хъ, галава́хъ, сарачка́хъ, ба́бахъ, до́ляхъ.

Особенности въ склоненіи нѣкоторыхъ отдѣльныхъ словъ:

цэ́ркаў, вин. цэ́ркаў и цэ́ркву, р. мн. цэ́ркваў, д. цэркв́ямъ, тв. цэркв́ями, м. цэркв́яхъ.

и́мя́, род. и́мяни, д. и́мяни и и́мю, тв. и́мямъ.

по́лымя, р. — мя, д. по́лымю, тв. по́лымямъ, м. по́лыми.

пле́мя, р.д. пле́мяни, тв. пле́мямъ.

не́бо, р. не́ба, м. не́би; мн. ч. неупотребительно.

дьзиця́, р.д. дьзиця́ти, тв. дьзи́цямъ.

цяля́, р.д. цяля́ци, тв. це́лямъ.

ма́ци, р. ма́цяры, в. ма́цяръ и мацяру, тв. ма́цяраю, им. мн. ма́цяры, р. ма́цяроў (дат. ед. ма́тары только въ бранномъ выраженіи: лихо тваёй матары).

камянь, р. ка́мяня, д. ка́мяню, тв. ка́мянямъ, м. ка́мяни, им. мн. каме́ньня, р. камянёў, д. — я́мъ и т. д.

Слова съ имен. на *я*, р. *яци* въ основахъ на *т* — вообще названія предметовъ одушевленныхъ (молодыхъ животныхъ: цяля́, парася́, жарабя́ и т. д.); изъ неодушевленныхъ на *я* только зе́рня.

Мѣстоименія.

Особенности образованія основъ и склоненія.

я, р.в. мяне́.

ты, р.в. цябе́, д.м. табі͡е́.

ёнъ, яна́, яно́, р.в. яго́, яе́, д. яму́, ёй, тв. имъ, ёю, м. ёмъ, ёй, мн. яны́.

р.в. сябе́, д.м. сабі͡е́.

гэты, а, о, гэ́ты, ая, аё, гэ́ны, ая, аё; ту͡ой, ая, оё, р. ж. тае́, тв. м. тымъ, мн. тыя°, р.м. тыхъ, д. тымъ, тв. ты́ми.

отъ сей осталось ср. р. — тоя°, сёя° (то, сё).

хто, р. каго́, тв. кимъ.

нихто́, р.в. нико́го, д. нико́му, тв. ники́мъ.

што, р. чаго́, д. чаму́, тв. чымъ.

ништо́, р. ничо́го, д. ничо́му, тв. ни́чы́мъ.

му͡ой и тву͡ой, р.в. майго́, д. майму́, маёй, мн. мае́.

чый, я, ё, р.в. чыйго́, чыёй, д. чыйму́, чыёй, тв. чыи́мъ, чые́ю, м. чыёмъ, чыёй, мн. чые́.

ўвесь, р. ж. ўсяе́, д. ж. усёй, тв. уси́мъ, мн. ўсі͡е́, р. ўсихъ.

Числительныя.

Особенности образованія основъ и склоненія.

адьзи́нъ, р. ж. аднае́, тв. адны́мъ, аднэ́ю, мн. адны́, р. адныхъ и т. д.

ниво́дьзинъ = ниго́дьзинъ = жа́дьзянъ, р. ниво́днаго, ниво́днае, тв. ниво́днымъ.

два, р. дву͡охъ, дьзвёхъ, д. дву͡омъ, дьзвёмъ, тв. двамá, дьзвямá.

абу́два, абі͡едьзви, р. абу́двыхъ, абі͡едьзвихъ и т. д.

тры, чаты́ры (чатэ́ры), р. тру͡охъ, чатыро́хъ, тв. трымá, чатырмá.

пяць, р. пяцёхъ, д. пяцёмъ, тв. пяцьмá.

также шасьцёхъ, двацацёхъ, трыццацёхъ и т. д.

адьзина́нцаць, двана́нцаць, шасна́нцаць и т. д., р. двана́нцаци.

пе́ршы, ая, аё, дру́ги́, ая, оё, шу͡осты, ая, аё, сёмы и т. д.

уменьшит. дву͡ойко, тру͡ойко, чацьвёрко (двое, трое, четверо) и т. д.

Прилагательныя.

Особенности образованія основъ и склоненія.

Стяженныя формы чаще въ пѣсняхъ: буйны ві͡етры, зялёна дуброва, маладá дьзяу̌чына, руса каса; въ бѣглой рѣчи — спорадически: нова синя су́кня, шыроко ру͡оу̌но поля.

Остатки краткихъ формъ также обыкновенно въ пѣсняхъ: разудалъ малу͡ойчыкъ, шау̌ко́у̌ рукау̌, бі͡елъ-кудравы.

Ду͡обры, ая, аё, дальни, ая, яё.

Р. п. ду͡обраго, сьляпо́го, старо́го, дурно́го, вяликаго, ру͡однаго, вяльму͡ожнаго; ж. р. сьляпой, крывой, но также сьляпое[а], чужое[а], дальняе[а], цикавае[а] и дальнюй, цикавуй.

Дат. п. старо́му, вяликаму; сьляпой, чужой, дальняй, но и дальнюй, вяликуй, гу͡оркуй.

Мѣстн. п. старо́мъ, мало́мъ, сивамъ, сусі͡еднямъ, но и сивумъ, вяликумъ, цяшкумъ, синюмъ, дальнюмъ.

Спряженіе.

Остатки архаическихъ окончаній и особенности глагольныхъ формъ.

1 л. ед. ч. дамъ, і͡емъ.

слу́хамъ, виньшу́ямъ (полонизмы).

2 л. даси́, яси́.

3 л. наст. вр. оканчивается вообще на *е* (кромѣ основъ на *и*) и на *иць:* нясе́, бярэ́, грабе́, ця́гня, смаку́я, шука́я, ганя́я, трыма́я, ка́жа; ловиць, глядьзиць, бяжыць, гаво́рыць, маўчыць.

1 л. мн. ч. на *о́мъ* и *мо́*: нясо́мъ, плыво́мъ, жыво́мъ, таўко́мъ, грызо́мъ, кладо́мъ, рвомъ; ся^{е}дьзимо́, ля^{е}жымо́, гля^{е}дьзимо́.

2 л. на *це́*: йдяце́, бя^{е}раце́, гля^{е}дьзице́, ясьце́, ня^{е}сяце́, сьпице́, баице́ся.

3 л. на *уць, аць*: нясуць, бяруць, ка́жуць, пякуць; гаво́раць, ловяць, сядьзяць, пищаць.

Неопред. накл. на *ци* и *ць*: нясьци, трасьци, ве́сьци, кла́сьци, клясьци́; хаваць, зьбираць, любиць, думаць, казаць.

Повелит. накл. 2 л. ед. ч.: няси́, бяры́, бяжы́, цягни́, і͡ешъ, но и бяга́й, ляшъ, рый, крый, брый, сьси.

1—2 л. мн. ч. со старинной примѣтой *ѣ*: нясі͡емъ, — і͡еця, жні͡емъ, жні͡еця, хвалі͡емъ, — і͡еця, ары͡эмъ, ары͡эця.

1 л. также на *мо*: і͡ежмо, ры͡эжмо, бягаймо, даганяймо, ўпякаймо, гляньмо, сядьзьмо.

Дѣеприч. наст. вр. на *чы*, *учы*, прош. — *шы*, *ўшы* (никогда *мшы*): сі͡едьзячы, ле́жачы, ня^{е}сучы́, кладучы́, бя^{е}ручы́; нёшшы, гру͡обшы, му͡охшы, чака́ўшы, биўшы, гры͡эўшыся.

Будущее сложное: браць му, прасиць му, казаць му, мешъ, ме, мемъ, мяце́, муць.

Особенности образованія формъ и спряженія отдѣльныхъ глаголовъ.

Неопр. н.: исьци́ (иду), знайсьци́, грапци́, сапци́, храпци́, таўкци́, валакци́, цякци́, раўци́, махчы́, ле́хчы, бя^{е}рахчы́, бі͡ехчы,

памахчы́ (пов. памажы́), пасьвиць, выняць (наст. вр. вымáю), дьзмуць (дьзму), міе́ць (мáю), ўме́рци, зьдьзе́рци, даганíць.

Повел. накл. отъ іе́хаць — іе́дьзь.

біе́хчы (біе́хци), прош. вр. біе́хъ, біе́гла, о.

гнаць и ганíць, наст. вр. жанý, — е́шъ, пов. жанí, жаніе́ця.

дамъ, дазí, дасьць, дамó, — сьце́, — дýць.

Синтаксисъ.

Примѣры нѣкоторыхъ особенностей въ построеніи рѣчи.

Два, тры, чатыры чалавіе́ки, маскаліе́, валыэ́, гаршкіе́.

дьзвіе́, тры галавіе́, даццыэ́.

гэтаго ліе́та мы зарабили много грошай.

ў дьзень, ў ночы, ў зимою, ў ліе́тку.

багаціе́йшы, багачшы адъ усихъ.

майстаръ надъ усихъ ліе́пшы.

служыў 5,6 гуóдъ.

навучы́ць розуму, лихому.

глядьзіе́ць дьзива, вы́разаць прýта, стаць дуба (на дыбы), пайци гарыэ́лки пиць.

лавиць ракіе́, кармиць дьзіе́ци, кликаць куры.

даць перцу, пуду, ды́хту.

пашоў ў грыбы, ў жáбры, паіе́хаў ў сватыэ́, па авёсъ.

пъе да мяне (за мое здоровіе).

мы ўдвухъ, ўтруóхъ пуóйдьзямъ.

паіе́ду да Слуцку, да Нясьвíжа, ступиў да пекла, вярнуўся да бацьки.

радаваццa, кпиць, сьмяяцца съ каго.

мáю да цябе интэ́расъ (имѣю къ тебѣ дѣло).

благе́ньки съ твáру (худенькій съ лица).

вучы́цца на камуóрника, папа.

миравая судьзбá (судьзья).

ў газэтахъ пиша (пишется).

што я винянъ (чѣмъ я виноватъ).

што пятницы (каждую пятницу).

Панъ ы мужыкъ

(сельскаӑ каска).

Быў ў аднаго пана мужыкъ, служыў ёнъ свайму пану щыраю праўдаю, панскаго дабра шкадаваў, якъ свайго, и быў самъ вельми біедны чалавіекъ. Усіе дваровыя[е] яго ня любили, што ёнъ таки чэсны и захаціели якъ-небуць яго згубиць. Нагаварыли яны на яго пану и параяли, няхай панъ пашле яго зъ листамъ у вялизну натта жъ дарогу. Пакликаў панъ мужыка й кажа[э]: — «На табіе гэты листъ, заняси яго да такого й такого двара, да такого й такого пана, да глядьзи, прыняси мніе назатъ адъ яго адвѣтъ». Пашоў сабіе біедны мужыкъ дарогаю, идьзе гуотъ, идьзе други, идьзе трэци. Отъ, расъ утамиўся ёнъ сяротъ ночы зъ дароги, зайшоў на поля[е], лёхъ патъ копу ды й заснуў. Тольки ёнъ заснуў, ашъ чуя[е]—ніедьзя крычыць ніехто ня своимъ голасамъ: «Ратуй, якъ Бога баисься!» Кинуўся ёнъ тады на гэты крыкъ, ажъ бачыць—ў поли гарыць капа. Стаў туой мужыкъ яе тушыць, а съ капы выскачыў гатъ и муоцно абвиўся яму на шыю. Якъ ёнъ яго ня аткидаў, якъ ня аддьзираў, — инякъ ня можа[э]. Тымъ часамъ гатъ стаў яго прасиць па-чалавіечы: «Ня кидай», кажа[э], «мяне, чалавіеча, тутака, адияси мяне лѣпшъ на такуў гору, якую я табіе скажу». Пажалаваў мужыкъ таго гада и панесъ яго на вельми крутую гару, а на туй гары да такъ пякло, да такъ было горачо, што нельга было ўтрымаць. Ишоў ёнъ, ишоў съ

тымъ гадамъ доўго, пóкуль ня прышоў у нīейкія^е высокія^е палáцы. Тады гатъ саскуôчыў съ плечъ, даўся абъ зéмлю и скинуўся маладымъ харошымъ паничомъ. Да яго вы́бягли семъ маладыхъ да харошыхъ паненакъ, аднагóдакъ, адьзинáкаго абли́чча и аднаé адьзежы. (Гэто были́ царскія^е дачкіé—яго сёстры, а гатъ быў царски сынъ, закля́ты ў туй капіé). Якъ убачили яго сёстры, дакъ вельми жъ были рады: «А муôй жа шъ ты браткó, да дьзіé шъ ты быў? Да мы думали, што цябе ўжэ на сьвіéци нима!» А братъ јимъ кажа^е: «Падьзинькуйця гэтаго чалавіéка, што мяне прынёсъ». Стали гэтыя^е паненки мужыка дуôбро прымаць и частаваць. Отъ, якъ прышлося яму адхóдьзиць да дому, дакъ ёнъ и просиць у паненакъ голки зъ ниткаю. Самая малуôдшая сястра, — яна яму вельми ўпадабáлася, — прынясла голку, зашыла яму адьзежу, а на дарогу ўвязала яму ў хустачку ўсяго ўсяля́каго јіéсьци и кажа^э: «Идьзи сабіé зъ Богамъ, пакýль я цябе ня даганю!» Пашоў сабіé мужыкъ ў сваю дарогу, ажъ янá скоро яго дагани́ла, памагла яму знайсьци́ чужого пана и ўзяць адъ яго адвѣтъ и прышла зь јимъ да панскаго двóру. Якъ прышоў мужыкъ къ свайму́ пану и аддаў адвѣтъ, дакъ панъ яго пахвалиў и даў яму дуôбруў награду. А дварóвыя^е ящэ гуôршъ на яго засярдавáли и пазавид'вали, што ў яго маладая и нáтто шъ харуôшаă жуôнка, и знуôў нагаварыли пана, кабъ яго якъ згубиць. Пакли́каў панъ мужыка да себе й гавуôрыць: «У майго дьзіéда быў мядьзвіéць, ды зъ ланцугóмъ ўцёкъ у лíесъ; пайдьзи, знайдьзи яго ў лíеси и прывядьзи да двара». Прышоў туôй мужыкъ да дому ня^евясёлы ды й кажа^э сваёй жуôнцы гэто, а яна яго й навучыла, якъ злавиць таго мядьзвіéдьзя: «Сажджы», кăжă^э: «пóкуль мядьзвіéць нагнецца пиць воду зъ рóва, тады бяры яго за ланцýхъ и вядьзи». Мужыкъ такъ и зрабиў: якъ тольки мядьзвіéць пачáў пиць воду, ухапиў яго за ланцýхъ и прывеў у двуôръ. Усіé дьзивилися на гэто, а панъ пахвалиў мужыка и даў яму изнуôў дуôбрую награду. А дварóвыя^е ящэ буôльшъ пôсьля таго ня ўзьлюбили мужыка й стали ўсяля́кся^е пану на яго нагавуôр'ваць и брахаць, кабъ яго якъ

саўсимъ згубиць: «Пашли», кажуць, «панóчку, яго на ту͡ой сьві͡етъ, няхай jёнъ па'ля́дьзиць, што тамъ пански бацько робиць». Написаў панъ листъ да свайго бацька, аддаў яго мужыку й кажаᵊ: «На табі͡е», кажаᵊ, «гэты листъ, адняси яго на ту͡ой сьві͡етъ и аддай майму бацьку, няхай jёнъ мні͡е атпишаᵊ». Прышоў мужыкъ да дому смутны, няᵉвясёлы и сказаў сваёй жу͡онцы, куды яго панъ пасылаяᵉ. Жу͡онка дала яму адьзежу, навучыла яго, якъ исьци́ на ту͡ой сьві͡етъ, и выправила ў дарогу. Пашоў ёнъ на ту͡ой сьві͡етъ, ашъ у самаё пéкло, нашоў ёнъ тамъ панскаго бацька и прынёсъ назатъ адъ яго атпи́ску. Ня паві͡ерыў панъ, што мужыкъ быў на тумъ сьві͡еци, а мужыкъ яму й кажаᵊ: «Кали, панóчку, ня ві͡ерышъ, пашли», кажаᵊ, «са мною самаго найлѣпшаго свайго прыя́цяля, няхай jёнъ са мною сходьзиць на ту͡ой сьві͡етъ». Паслаў панъ таго мужыка зну͡оў зъ ли́стамъ къ свайму бацьку, а зь jимъ рáзамъ и свайго найвярні͡ейшаго савѣтника. Прышли яны на ту͡ой сьві͡етъ и бачаць, ажъ ні͡ейки абадрáны мужыкъ вязе на панскумъ бацьку бу͡очку смалы. Стаў пански савѣтникъ кликаць гэтаго пана, але ёнъ ня сьмі͡еў станавицца. Тады савѣтникъ яму й кажаᵊ: «Пачакáй, панóчку, пачакáй, я тру͡охи падвязу гэтую бу͡очку, а ты напишы адвѣтъ твайму сыну». Панъ спыни́уся, написаў адвѣтъ, а пóтымъ изну͡оў ўзяўся за бу͡очку, а мужыкъ съ панскимъ савѣтникамъ вярнулися да пана. Якъ прышли яны да дварá, дакъ савѣтникъ пански кинуўся пану ў ноги й кажа: «А-яй, панóчку, да якъ жа шъ на ту͡омъ сьві͡еци твайго панскаго бацьку мэ́нчаць, да на ёмъ ні͡ейки абадрáны мужыкъ смалу возиць!» Якъ пачуў гэто панъ, вельми спалóхаўся, даў ёнъ вялику награду таму мужыку и съ таго чáсу ня пасылаў яго ни на якуў згу́бу.

Малево.

БѢЛОРУССКІЯ НАРОДНЫЯ ПѢСНИ.

I. Щедрецкія.

1.

Дьзі͡е мы были́
Да няᵉ бывали,
Такого дьзива
Да няᵉ видали.
Шумі͡ели сады
Сей зяᵉляны́яᵉ.
Якъ у нашаго
Ду͡обраго пана
Пасяᵉру͡отъ двара
Стаяла вярба́.
Шумі͡ели сады
Сей зяᵉляны́яᵉ.
Пасяᵉру͡отъ двара
Стаяла вярба́,
А на туй вяᵉрбі͡е
Залата кара́.
Шумі͡ели сады и т. д. *)
Аткуль ўзялися
Марскіяᵉ пташки
Да тую кару́
Ащыкитали.
Вышла, выцякла
Сьличная пани
Да тую кару́
Да пада́брала.
Да тую кару́
Да падабрала,
Да рамяᵉсьни́чкамъ
Да адаслала.
— Му͡ой рамяᵉсьни́чку,
Выли надо́бакъ,
Першы надо́бакъ —
Залаты кубакъ,
Дру́ги надо́бакъ —
Залаты персьцянь,
Трэци надо́бакъ —
Руцьвя́ны ві͡енчыкъ.
Залаты кубакъ —

*) Припѣвъ — послѣ каждой строфы.

На сьпивання^е,
Залаты персьцянь —
Зъ ручакъ мя^еняци.
Залаты персьцянь —
Зъ ручакъ мя^еняци,
Руцьвя́ны віе́нчыкъ —
Патъ шлюпъ стаци.

Малево.

2.

Го, го, го, каза,
Го, го, го, сіе́ра,
Ты расхадьзися,
Развя^есялися,
Па ўсяму даму́
Гаспадарскаму.
Гаспадаръ сядьзиць,
На казу глядьзиць,
А гаспадынька —
На журавелька.
Гаспадынька мая,
Буць ты ла́скава,
Вазьми сьвіе́чачку,
Пайдьзи ў клецячку,
Зазирни ў бачуо́къ,
Тамъ стаиць мачуо́къ,
Да вазьми мачку
На талерачку,
Нашай куо́заньцы
На гарыэ́лачку.
Нашай куо́заньцы
Ня^емнуо́шко трэба:
Рэшато аўса,
Наверхъ килбаса,
Рэшато грэчки,
Наверхъ яечки.
Павя^еду казу
Я ў густу лазу,
А ў густуй лазіе́
Стралцыэ́ засіе́ли,
А я тыхъ стралцо́ў
Да ня^е баюся,
Тольки баюся
Старо́го дьзіе́да, —
Ў старо́го дьзіе́да
Сива барада,
Ёнъ мяне набъе,
Ёнъ мяне ўдарыць,
Зь лѣваго вуха
Пацячэ юха.
На далини вуо́ўкъ
Зъ ваўчанятами,
На гары каза
Съ казьлянятами;
Якъ скочыць ваўчуо́къ,
За казу хапчуо́къ,
А ваўчанята —
За казьлянята.
Мудра куо́занька
Дагадалася,
У густу лазу
Захавалася,
Якъ лягла спаци —
Ня^е можа ўстаци.
Проша што даци,
Хоць килбасицу,

Хоць кусокъ сала,
Капъ каза ўстала.
Ў нашаго дьзіеда
Такая жы́ла,
Такая жы́ла,
Капъ каза жы́ва.

Ibidem.

3.

Лука́шъ аняᵉлисты
Муляваў вуобрасъ
Панны Чыстай,
Мусяў дамуляваць,
Мусяў прыдрамава́ць,
Насьве́нчшая Матка
Къ яму прыступила,
Насьве́нчшая Матка
Яму гаварыла:
— Ўстань, ўстань, Лука́шъ,
Твуой вуобрасъ дамуляваць,
Да касьцёла афяᵉраваць...
Няᵉсьли вуобрасъ ліесамъ,
Страᵉчаюцца тры разбуойники,
Стали вуобрасъ разбиваць,
Срэ́бро, злото атымаць,
Срэ́бра, злота ня забрали,
Сами камяᵉня́ми стали
Насьве́нчшае Матки
Да працыўники.

Ольховка.

II. Весеннія.

1.

Вуолъ бушуяᵉ, — ве́сну чуяᵉ,
Воранъ грача, — сыра хоча,
Дьзіеўка плача, — сына хоча.
Няᵉ бушуй, воляᵉ, — наарэсься,

Ня грачъ, воранъ, — нажарэсься,
Ня плачъ, дьзяўча́, нажывесься...
Ву͡олъ бушуяе, зъ вяерма́ йдучы,
Воранъ грача, сыръ изьзі͡еўшы,
Дьзі͡еука плача, сына мі͡еушы.

Малево.

2.

Ой, лётъ тращыць
И вада пле́щыць,
А кумъ да кумы
Судака ту͡ощыць.
— Ой, ты кумушка,
Ты галубушка,
Да звары мнѣ судака,
Кабъ ы юшка была,
И юшаʼчка, и пяетрушаʼчка.
Кума мила, кума люба,
Кума душаэчка!

Ib.

3

Зарадьзи́, Божа, жыто
На пры́шлаё лито,
Нашая дьзі͡евачка мала
Капъ стоячы жала,
Съ слушками замышляла,
Слушками вярне́нькими,
Дьзі͡етачками мале́нькими.

Ib.

4.

Ой, вясна, ты вясна,
Што ты намъ прынясла,
Да старэ́нькимъ бабамъ на кубачку,

А милымъ дьзяᵉўчаткамъ па яечку,
Маладымъ малуоткамъ па вянуочку,
А нашая цеща лёнъ чэша,
А нашая к...а ўпруочъ пашла,
Зъ валóками лапци панясла,
Дьзіешку муки набила,
Яна мяне, к...а, згубила,
Чаравикъ, сала набрáла,
Яна мяне, к...а, абакрала.

Карцевичи.

III. Купальныя.

1.

Купална нуочка няᵉвяличка,
Да няᵉ выспалася дьзіевачка,
Да ягатки рвала — драмала,
Пяᵉрабирала — заснула,
Прыіехаў дьзяцинка — ня чула,
Махнуў хустачкаю — ня дамахнуў,
Пакациў пяᵉрсьцянёмъ — ня дакациў,
Зьліесъ съ коника — самъ пабудьзиў:
— Ўстань, мăя дьзіевачка, — годьзи спаць,
Да ўжэ твае сватóвяᵉ на дварыэ стаяць.
Пара табіе падарки падаваць.
— Да нях্ай жа стаяць здаровы, —
Ужэ жъ мăё падарачки гатовы:
Да соракъ сарачóнъ палацёнъ,
Да трыццаць паставоў абрусóў,
Дванаццаць паставоў ручникóў,
Да апáрць друобни и драбницы,
Што дараць дьзяᵉварыэ и залувицы.
Да дьзяцинка дьзіевачку падабáў, —
Ёнъ юй пяᵉрсьцянёчакъ даравaў,

Дьзі͡евачка дьзяцинка падаба́ла,—
Яна яму хустачку даравала.

Малево.

2.

Ой, рана°, рана° на Яна
Зя°мля дрыжала съ купала,
Да лясы́ шумі͡ели, якъ пѣли,
Да сяло зъ музы́каў дрыжало,
Да прасилася вайтуўна ў бацюшка:
— Пусьци мяне, бацюшка, на купало,
Пусьци мяне, ру́дняньки, на купало!
— Идьзи, маё дьзи́цятко, да ня баўся,
Да бѣлаго сьві͡ета ня шлягайся!...
Да ўсі͡е дьзі͡евачки съ купала йдуць,
Адной вайтуўны съ купала нима,
Вайтовичъ вайтуўнай шукая
Да яе маладьзе́нькую страчая.
— Дьзі͡е ты, дьзи́цятко, спазьниласё,
Дьзі͡е ты, маладоё, спазьниласё?
— На купали, бацичка, спазьнилася,
На купали, ру́дняньки, спазьнилася.
— Чаму ў цябе, дьзи́цятко, хустка зьмята?
— Малайцы, бацюшка, жартавали
Да маю хустачку зьмяли.
— Чаму ў цябе, дьзи́цятко, хвартухъ му͡окры?
— Малайцы, бацюшка, купалися°
Да маимъ хвартухомъ уцiралися°.
— Да што ў цябе, дьзи́цятко, ў прыполи,
Да што ў цябе, малодоё, ў прыполи?
Да дьзиця́тко ў прыполи плача°,
Хоча цябе, суку, страциць.

Ib.

3.

Ишла паненка ця̆ᵉрӑсъ бу͡оръ,
На ёй сукенка ў дьзевяць пу͡олъ,
Стала тая сукенка шамры͡эци,
Зялёна дуброва шумі͡еци,
Стало нашо купало гары͡эци,
Ишли малу͡отки тушыци,
Няᵉсьли ў чэпчыку вадьзицы,
Ску͡ольки ў чэпчыку вады і͡есьць,
Сту͡ольки ў малу͡откаў праўды і͡есьць.
Ишла паненка ця̆ᵉрӑсъ бу͡оръ,
Ў яе сукенка ў дьзевяць пу͡олъ,
Стала тая сукенка шамры͡эци,
Зялёна дуброва зьвині͡еци,
Стало нашо купало гары͡эци,
Ишли малайцы тушыци,
Няᵉсьли ў ры͡эшаци вадьзицы,
Ску͡ольки ў ры͡эшаци вады і͡есьць,
Сту͡ольки ў малайца праўды і͡есьць.
Ишла паненка ця̆ᵉрӑсъ бу͡оръ и т. д.
Ишли дьзяᵉвачкі͡е тушыци,
Няᵉсьли ў купкахъ вадьзицы,
Ску͡ольки ў кубачку вады і͡есьць,
Сту͡ольки ў дьзяᵉвачо́къ праўды і͡есьць.

Ib.

4.

Ой, у лузи калина,
Патъ калинаю дьзяўчына
Да русую касу́ часала,
Да бѣлаё ляцо вымывала;
Тудэю јі͡ехаў старэ́ньки,
Ўзялѝ яго мысьли да дьзі͡еўки.

Мысьли, няᵉ мысьли, старэ́ньки, —
Ня съ твайго саду калина
Да ня твайго стану дьзяўчына,
Гэтай калины бу͡оръ ня садьзиў,
Табѣ дьзяўчыны Бу͡охъ няᵉ судьзиў,
Да гэтай калины ду͡ощъ ня паливаў,
Да табѣ дьзяўчыны Бу͡охъ ня гадаваў.
Ой, у лузи калина,
Патъ калинаю дьзяўчына и т. д.
Да тудэю јі͡ехаў маладьзе́ньки,
Ўзялѝ яго мысьли да дьзі͡еўки.
Мысьли, няᵉ мысьли, маладьзе́ньки, —
Съ твайго саду калина,
Да съ твайго стану дьзяўчына,
Да гэтую калину бу͡оръ садьзиў,
Да гэтую дьзяўчыну табѣ Бу͡охъ судьзиў,
Да гэтую калину ду͡ощъ паливаў,
Да табѣ дьзяўчыну Бу͡охъ гадаваў.

Ib.

5.

Ой, ранаᵒ, ранаᵒ, на Яна-купала
На вулачку сонягᵉйко дьзяᵉвачо́къ зьбирало,
У ручки сяᵉрпу͡очки давало, —
Да гу͡одьзи, дьзяᵉвачкі͡е, гуляци,
Да йдьзі͡ецяᵉ ў поляᵉ жыто жаци,
Роўнаё поляᵒ, роўнаё,
Заро́дьзиць Бу͡охъ жыто бўйнаё,
А ярую пшаницу да на навині͡е,
Да зьбирайся, родьзяᵉ, ўвесь ка мні͡е.

Ольховка.

6.

Сягоння купало, а ўзаўтраᵒ Янъ,
Да по́йдьзяᵉмъ, дьзяўча́тка, ў зяᵉлёны гай,

Нарві͡ємъ, дьзяўча́тка, кра́сачакъ
Да саўъе́мъ, дьзяўча́тка, вяночакъ
Да по́йдьзяᵉмъ съ хлопчыками ў таночакъ.

Малево.

7.

(Припѣвъ).

Ой, ў агародьзи кру͡окусъ русъ (росъ),
Да чаму вы, дьзяᵉвачкі͡е, няᵉ рвяцé
Да вяну͡очкаў няᵉ ўъяцé?
Рві͡ецяᵉ, рві͡ецяᵉ, намъ на душы,
Што чужыяᵉ хлопцы харашы́,
А нашыяᵉ хлопцы галышы́,
А мы дьзі͡евачки харашы́.

Ib.

IV. Лѣтнія.

1.

Ой, за лі͡есамъ, лі͡есамъ,
На шырокумъ поли,
Маладая дьзяўчы́начка
Сей пшаницу поляᵉ.
Яна поляᵉ, поляᵉ
Да пяᵉрабирая,
Да ку́каль, мятлицу
Ву͡онъ выкидая,
Пяᵉрабо́ръ - пшаницу
Сабі͡е астаўляя.

Яськевичи.

2.

Да хадьзила дьзі͡евачка па по́лю,
Да вила́ сабі͡е вяночакъ съ куко́лю,

Да прасила ў бацюшка да дьзянёчка
Панасиць съ кукóлю вяночка.
— Хоць праси, дьзйцятко, ня праси,
Бяры сабі͡е вяночакъ да панаси,
А ў вечаръ дьзяᵉвачкáмъ да аддасѝ,
Да дьзяᵉвачкі͡е па кві͡еццы разбяруць
Да табі͡е па пі͡есяньцы спаюць.

Малево.

3.

Ой, сі͡ела жъ я, пасядьзі͡ела
Падъ вишанькаю,
Вымывала сваё бѣло лицо
Крыничнаю вадою,
Выцирала сваё бѣло лицо
Шаўкóвымъ платкомъ,
Вычасáла сваю русу косу
Залатымъ грабушкомъ.
Расьци да расьци, руса каса,
Якъ у саду вишня,
Штобъ я малада - маладьзёшанька
Ску͡бра замушъ вышла.

Ib.

4.

Ой, устану я ранéнько,
Умыюся бялéнько
Да сяду я падъ акномъ,
Да ватруся рукавомъ,
Да зирнý я ў вишнёў сатъ,
Што у саду чѝшицца.
А у саду вишанька
Адна къ адной хѝлицца,
Листокъ зь листкомъ лѝпяцца,

А мн͡іе б͡іеднай сирац͡іе
Прыхилицца нима дьзѣ:
Ясянъ м͡іесяцъ высо́ко,
Ацецъ, матка далёко,
А бра́цяйко на вайн͡іе,
Ня в͡іедая аба мн͡іе,
А ся[е]стрыца ў няволи,
Ня верняцца николи.

Ib.

5.

Прыјѣхала дьз͡іевачка на навину́
Да глянула ў сатъ, —
Вишаньки на галлю́ висяць,
На зя[е]мли яблычки ляжаць.
Я маладая ихъ набра́ла,
А вишань ни рва́ла, —
Хавала вишаньки ля брата,
Кабъ ня казали сус͡іедьзи,
Што я ня[е] ду͡обра прышла,
Ня[е] ду͡обра — ня багата.

Ольховка.

6.

Дьз͡іевачка дьзя[е]вачо́къ ху͡орашо просиць:
— Дьзя[е]вачк͡іе мае, ся[е]стрыцы,
Ягъ будьзяця йци ў л͡іесъ па ягатки,
Да ня пытайця мя[е]не ў матки:
Мя[е]не ў матки да ня будьзя[е],
Маёй матцы горшъ жаль будьзя[е],
Ягъ будьзяця зъ ягадакъ йци,
Ссыпцяся па жменя[е]ццы
Да нясі͡еця маёй матацы.

Малево.

7.

Сядьзиць рышкоу пры дарози,
Суравіешка пры бяерози.
А муой чырваенъ рышку,
Вазьми мяне — суравіешку,
Бо я кола шырокаго,
А корэня глыбокаго...
А муой жа шъ ты паничыку,
Вазьми жъ мяене — паненачку,
Бо я роду вяликаго,
Бо я бацька багатаго.

Ольховка.

8.

Паминъ гуоръ да вада бяжыць,
Вада бяжыць да халуодная,
Тамъ дьзяецинко да каня поиць,
Куонь вады няе пье,
Да дьзяецинко яго па галуоуцы бье.
— Да дьзяецинко, князь маладьзеньки,
Да няе би мяне па галуоуцы,
Да скажу табіе вадгадуицы:
Будьзе цябе цесьць частаваци,
А я буду патступаци,
Капъ шклянычакъ няе пабили,
Мёду — вина няе разьлили,
Цяесьцятка няе угнявили.

Ib.

9.

Ой, міесяцъ круглюсяеньки,
На неби ясьнюсяеньки,
Прасьвяци намъ дарожачку,

Куды намъ исьци да домачку, —
Кăля̆ саду - винаграду,
Гъ бацюшку на параду,
Къ матаццы на вячэру,
На цёплыяᵉ галушачки,
На пухавыяᵉ падушачки.

Малево.

10.

Плыви, плыви, ляᵉбёдушка,
Охъ, ахъ, охъ!
Плыви, плыви, бѣлянькая,
Охъ, ахъ, охъ!
А за ёю чоранъ воранъ,
Охъ, ахъ, охъ и т. д.
А за ёю чарнюсяᵉньки.
— Изьзіе̑мъ цябе, лябёдушка,
Изьзіе̑мъ цябе, бѣлянькая!
— Ня јіешъ мяне, чоранъ воранъ,
Ня јіе̑шъ мяне, чарню́сяᵉньки,
Скажу табіе̑ пражыўленняᵒ,
Скажу табіе̑ харошаё:
Ой, падъ міе̑стамъ, патъ Крако́вамъ
Сьцелюць міе̑сто бѣлымъ ціе̑ламъ,
Галу̑ўками высьцилаюць...

Ib.

11.

Ой, да ты калинушка,
Ой, да ты размалинушка,
Няᵉ сту̑ўй, няᵉ сту̑ўй
На гары крутой,
Ой, да няᵉ спускай галля́
На синяᵉ мораᵒ.

На синюмъ моры
Карабель плыве,
Да ў томъ карабли
Ахвицэръ - маёръ (2)
Богу молицца,
Да радавы салдатъ
Да дому просицца:
— Ахвицэръ - маёръ,
Атпусьци дамой,
Къ аццу, маця^{е}ры радной, (2)
Гъ жанѣ маладой.

Ib.

12.

Ой, жарка, жарка калина ў лузи,
Да ци будьзя^{е} такъ жарка, якъ мару͡óзъ будьзя^{е},
Да няхай мару͡óзъ ну͡óчку пабудьзя^{е},
Да яе жарко́сьци палавину адбудьзя^{е}.
Ой, краспа, краспа да дьзі͡е́вачка ў бацька,
Да ци будьзя^{е} такъ краспа, якъ ў сьвякратка будьзя^{е},
Да няхай ў сьвякратка тыдьзя^{е}нь пабудьзя^{е},
То яе красаты палавипу адбудьзя^{е}.

Карцевичи.

13.

Вылятай, пярапёлка, у насъ зъ жыта,
Тольки ня будьзя^{е}шъ вылятаць, —
Будьзя^{е}шъ ў поли зимаваць.
Зимавала на крыницахъ,
Ля^{е}тавала на пшаницахъ.
Зимавала — воду пи́ла,
Ля^{е}тавала — пшонку јі͡е́ла.

Малево.

14.

Стаяла пшаница пры дарози,
Стаяла, гаварыла: — Му͡ой Божа!
Дадьзі͡ело, дадьзі͡ело сто́ячы
Падъ гэтымъ каласу͡очкамъ яᵉдрынымъ,
Падъ гэтымъ зе́рняткамъ залатымъ.
Стаяла дьзі͡евачка падъ вянцомъ,
Стоячы гаварыла: — Му͡ой Божа!
Дадьзі͡ело, дадьзі͡ело стоячы
Падъ гэтымъ вяну͡очкамъ рутвяпымъ,
Да зъ гэтымъ дьзяцинкамъ маладымъ.

Ib.

15. (Зажинки).

Да сяᵒгу͡оння да зажыначки,
Прыняси намъ, паняᵉ, гары͡элачки,
Да гары͡элачки бѣлянькаго сыра,
Капъ прывяла твая пана сына,
Дай намъ, паняᵒ, бѣлянькаго мачку́,
Капъ прывяла пани дачку́.

Ib.

16.

На мі͡есяцу жанцы͡э жали
Да на мяᵒжы сярпы͡э клали,
Каторая свой серпъ знайшла,
Тая да дому пашла,
Каторае сярпа ні͡ету, —
Тая шукая да сьві͡ету.

Ольховка.

17.

Ой, на глини
Дьзві͡е Кацяᵒрыни

Jяᵉчмень жнуць,
Су͡онца низе́нько,
Вечаᵊръ близе́нько,—
Ня сажнуць.

Малсво.

18.

Я Маруся, я Маруся
Пшаничунку жала,
Я Маруся, я Маруся
Зелляᵉ саб͡іе жала.
Вой, хто жа мн͡іе, вой, хто жа мн͡іе
Зелляйка дастаня,
Да ту͡ой жа мн͡іе, да ту͡ой жа мн͡іе
Дружыпяю станя.
Аказаусё казакъ маладьзе́ньки:
— Вой, я таб͡іе, вой, я таб͡іе
Зелляᵉйка дастану,
Вой я таб͡іе, вой я таб͡іе
Дружыняю стану.
Дьзяўчына рада и ў далони плеща:
— Пачакай, малойчыкъ, пацалую jе́щэ!

Ib.

19.

Хадьзила дьз͡іевачка кăлĭ градъ
Да с͡іеяла съ прыпола винаградъ,
Да прасила бацюшка щырэ́нько:
— Прыjѣдьзя дьзяᵉцинко съ сватами,
Пату͡опча винаградъ ботами.
— Ня шкадуй, дьзи́цятко, залатыхъ квятъ,
Пашкадуй, дьзи́цятко, маладыхъ лятъ:
Зло́ты квя́ты сатруцца,
Малады ля́ты минуцца.

Ib.

20.

Ананасъ валы͡э пасъ,
Кацяᵉрына бы́чки,
Пачакай, ня ўцякай,
Куплю чаравички.

Ib.

21.

Паі͡єхаў милы па журавины,
Прыстаў коничакъ. Божа ядыны!
Коничакъ тупчаᵊ, праўды пя кажаᵊ,
Съ кимъ мая милая спаци ляжаᵊ.
Ляжа яна спаци сама съ сабою,
Бі͡єлыяᵉ ручки падъ галавою.
Дьзяўчына руса, запыни гуси,
Альбо пацалуй русыяᵉ ву́сы,
Шарыяᵉ гуси грэчку паjѣли,
На синяᶜ мора яны паляці͡єли.

Карцевичи.

22.

Ой, я выйду на вярэмушку,
Да му͡ой милы арэ ў лўшку,
Ой, ёнъ арэ, а я бачу,
Ой, ёнъ пас, а я плачу,
А ёнъ арэ воликами,
А я плачу сьляᵉзинками,
А jёнъ арэ чорняᵉнькими,
А я плачу дромняᵉнькими.
Ой, мні͡є трэба сѣни, хату мясьци,
Трэба миламу абі͡єдаць нясьци,
Ой, панясу яму jі͡єсьци,
Ци ня скажа jёнъ мні͡є сі͡єсьци.

Jёнъ наіеўся, jёнъ напиўся,
Ды на ме́жу пакациўся.
— Што ты ляжышъ, што ўздыхаяшъ,
Апъ чомъ жа ты думку маяшъ?
— А я ляжу, я думаю,
Што ня ўдалу жубнку ма́ю.
— Ниўда́лая я радьзилася,
Прыўда́ламу я згадьзилася,
Ниўда́ла́я гадавалася,
Прыўда́ламу спадабалася.

Малево.

23.

Ой, никому, ни такому,
Ягъ бурлаку маладому,
Ой, ёнъ руббиць, рабата́я,
По́тамъ вочы заливая.
— Хазяюшка-маци,
Дай мніе вя°чэраци!
— Ой, я ў печы ни палила,
Вя°чэраци ни варыла.
Ты бурлача, ты казача,
Бя°зъ вячэры спаць лажыся.
Ящэ бурлакъ ня паслаўся,
Ўжэ хазяинъ и праспаўся,
Ящэ бурлакъ ня лажыўся,
Ўже хазяинъ прабудьзиўся:
— Ты бурлача, ты казача,
Ўставай рана, гани валыэ,
Гани валыэ палавыя°
Сей у гай зя°ляныя°.
Вышаў бурлакъ за варуо́та
Ды й заплакаў, я°къ сиро́та:
— Валыэ жъ мае палавыя°,

Jiесьцця травы шаўкавыя°,
Піецця воду крыничную,
Знайця службу бурлацкую.

Ib.

24.

Сьпиўся° казакъ, сьпиўся°,
Зъ дарожаньки зьбиўся°,
Варапому каню
На грыву схилиўся°.
— Кóню жъ муой, кóню,
Кóню варанеиьки!
Прадамъ цябӗ, кóню,
За мелкія° дьзéньки, (2)
За мёдъ за гарыэлку, (2)
За красную дьзіеўку...
У вишнёвумъ сáдьзи
Братъ сь ся°строю ходьзиць, (2)
Пацихуй гавóрыць:
— Ня сьпи, сястра, доўго,
Расьци, сястра, скоро,
Аддамъ цябе замушъ
Ў новую дьзя°рэўню,
Ў вя°ликую сéмъю.
— Аддай мяне, брáтко,
Ў новую дьзя°рэўню, —
Па чужой дьзя°рэўни
Люблю пахаджаци,
У вя°ликуй сéмъи
Люблю жартаваци,
На широкумъ поли
Люблю жыто жаци, —
На шырокумъ поли
Сярпомъ ня заняци.

А на вуска°мъ поли
Снапоў ни знасици.

Ib.

V. Любовныя.

1.

На гары вярба,
Съ-патъ карчá вада,
Тамъ дьзяўчына воду брала
Чарнабрыва-малада.
Дьзяўчá адъ вады, —
Казакъ да вады.
— Сажджы, пажджы, дьзя°ўчыначка,
Дай каню вады!
— Ой, рада бъ я ждаци,
Каню вады даци, —
Зимнаă раса,
Панна басá,
Ножа°ньки щымяць,
Ни магу ўтрымаць.
— Скину я панчуошки,
Ўкручу табіе нуошки,
Кали Буохъ спаможа,
Чаравички куплю, можа,
Наси, дьзяўчá, здарова!
— Ня хачу ця°бе,
Ня купляй ты мніе,
Купляй самъ сабіе:
Јіестъ у мя°не аціецъ, маци, —
Купяць для мя°не.
— Дьзяўчына малада,
Ци будьзяшъ мая?
— Ня хачу я тваёй быць, —
Ня° ўміею рабиць!

— Jiестъ у мяᵉне бичъ, —
Навучыць рабиць,
Чорная нагаячка
Рана° пабудьзиць!
— Ой, яᵉщэ я ня твая,
Ды ўжэ кажашъ биць,
Лѣпяᵉй буду ў айца, матки
Ў вяᵉнубчку хадьзиць.

Малево.

2.

Ой, у лузи, сухалози
Трубиць казакъ пры дарози,
Ой, ёнъ трубиць и ня° трубиць,
Падъ jимъ кубникъ часто блудьзиць.
Прыблудьзиў ёнъ да Дунаю,
Стаў дарожаньки пытаци,
Стала зязюлька каваци.
— Ня куй, ня куй, зяᵉзюлѐнька,
Няхай пае салавейка, —
Салавейка боляᵉй зная,
Намъ дарубшку распазная.
Ой, па праваму — дарубшка,
А па лѣваму — дьзяᵉўчына,
Забыўся я папытаци,
За што била дьзяўчá маци.
— Хъць и била, ци няᵉ била,
То па лихо няᵉ вучыла, —
Капъ съ казáкамъ ни стаяла,
Біелыхъ ручакъ ни давала,
Пяᵉрсьцянёчкаў ни мяняла,
Щырай праўды ни казала.

Ib.

3.

Цякла рэчка съ - падъ ельничку,
Съ - падъ вишнёва саду,
Кликаў казакъ дьзяᵉўчыначку
Къ сабі͡е на параду:
— Парадьзь жа мні͡е, дьзяᵉўчыначка,
Яᵉкъ ру͡одная маци,
Ци мні͡е цяᵉперъ жаницися,
Ци цябе чакаци.
— Ой, я табі͡е, казáчаᵊнька,
Ду͡обра пара́джу:
Я съ табою вечаръ стаю,—
За иншаго пайду.
— Бадай жа шъ ты, дьзяᵉўчыначка,
Тады замушъ вышла,
Якъ у мяᵉне на камяᵉни
Пшаничунка ўзы́шла.
— Бадай жа ты, казàчаᵊнька,
Тады ажаниўся,
Якъ у лі͡еси, на бярози
Кукаль урадьзиўся.

Ольховка.

4.

Ой, на гары, на гары
Ходьзиць писаръ малады,
Ой, ёнъ ходьзиць, гукая,
Хустачкаю махая.
— Ахъ, вы хлопцы, вы брацц͡ыэ,
Накаж͡ыэця той дьзяўц͡ыэ,
У спияᵉнькуй сукенцы,
У харошуй хустаццы...
— Што мні͡е, матачка, зрабици,

Не^я хоча ёнъ любици?
— Да скубчъ, донька, да гаю,
Шукай зелля - размаю.
— Я размаю — ни знаю,
Каго люблю — кахаю.
— Да скубчъ, донька, ў крамянецъ,
Да выкапай каранецъ,
Напаръ, донька, ў малаку,
Даси́, донька, казаку.
Ящэ корань не^я ўкипіеў
Да ўжэ казакъ прыляціеў.

Гусаки.

5.

Гарачыя сьлёзы льюцца,
Ой, за мене хлопцы бъюцца,
Расступіецяся, малайцы,
Цяперъ мнѣ ни да васъ, —
Раста́нушки зъ милымъ часъ...
Я у свайго бацюшка
Распаціешана была, —
Бязъ мёду, бязъ вина
И часины ня^е была,
Бя́съ калачыкаў ня сяду,
Бя́зъ мило́го спаць ня лягу.
Ой, хъць лягу — ни васпу́:
Стаиць милы ўвъ ачохъ,
Якъ прачнуся, то нима,
Балиць мая галава.
Пасылайця па папа,
Па аццоўскаго сына́...
Ой, той жа мнѣ уго́дьзиць,
Хто са мною спаць ляжа.

Карцевичи.

6.

Да ўжэ вечаръ - вячарокъ
Я пъянюся^е нька была,
Лажылася адна спаць
У ця^е совяньку краваць;
Милъ ў галовушцы стаиць, —
Жалко милае будьзиць.
Сажду, пажду я часокъ,
Пакуль милая ачнецца.
Якъ ачнулася мая мила,
Ня гаворыць да мене,
Праву ручку падаé.
— Пойдьзя^е мъ, мила, ў вишнёў сатъ,
Сядьземъ ў саду на пянёкъ,
Пагавóрымъ мы часокъ.
Скажы, милая, адвіе͡тъ,
Буду любиць цáлы віе͡къ.
— Табіе͡ милы му͡ой адвіе͡тъ —
Хоча^э шъ — люби, хоча^э шъ — нѣтъ.

Ib.

7.

— Годьзи, годьзи, дьзя^е ўчыначка,
Зъ вечару гуляць, —
Насъ съ табою людьзи знаюць
И сусіе͡дьзи гавараць.
Дьзя^е ўчынаццы стыдно стало,
Палилися^е сьлёзы зъ глазъ,
Мальчышаццы жалко стало,
Стаў дьзя^е ўчыну унимаць.
Вынимая исъ кишэни
Біе͡лы - ружóвы платокъ,
Уцирая чу͡орны вочы

И румянаё лицо.
— Годьзи, годьзи, дьзяᵉўчыначка,
Годьзи табі͡е унываць,
Разгарыцца кру͡бў гарача,
Вазьму замужъ за сябе!
— Да няᵉ можа таму стацца,
Штобъ я была за табой:
Ты багаты, а я бі͡една, —
Насьмяяўся нада мной,
Надъ дьзяᵉўчынай маладой,
Надъ нящаснай сиратой.

Яськевичи.

8.

Сядьзі͡ела Маша падъ вишанькаю,
Частавала Ванюшу яечанькаю,
Сядьзі͡ела Маша за новымъ стало́мъ,
Частавала Ванюшу мёдамъ и виномъ.
— Ой, напрасно, Ванько, ходьзишъ,
Да́рма свае ну͡ошки бъёшъ:
Ахвицэра ни заслужышъ,
Дуракомъ дамой пайдьзёшъ...
Чырвонаё яблычко, зялёныяᵉ бакі͡е,
Хоць ты мяᵉне любишъ, а я цябе не.

Малево.

9.

Выхадьзила Маша за новыяᵉ варота,
Правай ручанькай махала,
Къ сабі͡е милаго зва́ла:
— Ты пажалуй, милы му͡ой,
На шыроки новы дву͡оръ,
Станави свайго каня
У тачо́наго слупа,

Знимай шляпу и сяртукъ,
Вѣшай, миле^я^ньки, на крукъ,
Ты пажалуй, милы муо͡й,
Ў нову гора^э^ньку са мной, —
Ў гэто ўрэмя, ў гэты часъ
Мушъ у Пиця^е^ры акъ расъ...
— Гэто што ў цябе, Маша,
За барынь малады?
— Учу͡ора ў горадьзи была,
Сирацинушку знайшла...
— Гэто што у цябе, Маша,
Да заплаканы глаза?
— Учу͡ора къ матусцы хадьзила,
Ля^е^жыць матушка бальна,
Я ўсплакнула ды й пашла...

Ляськевичи.

10.

Мару́ся^е^нька цяжа^э^нька ляжала,
Чу́орнымъ шоўкамъ галу͡оўку зьвязала,
Прыі͡ехали тры маскали́ съ по́лку,
Разьвязали Маруси галу͡оўку.
Адьзинъ кажа^э^: — Я Марусю люблю!
Дру́ги кажа^э^: — Я Марусю вазьму!
Трэци кажа^э^: — У мяне јі͡есьць тры кані͡е на стайни,
Адьзинъ коникъ, я̆^е^къ лебядьзь бя^е^ле́ньки,
Дру́ги коникъ, я̆^е^къ дьзятликъ, рабе́ньки,
Трэци коникъ, я̆^е^къ ву͡орликъ, чарне́ньки,
Я на дьзятлику лі͡есъ пя^е^ралячу,
Я на лебядьзю моро пя^е^раплыву,
Я на ву͡орлику зелля дастану,
Зъ Марусяю падъ вѣнчыкамъ стану.
Ой, Маруся — марскоё зелля^е^,
Ня трэба рабиць такъ бу͡орздо вяселля^е^.

Малево.

11.

Дьзяᵉўчыначка па гаю хадьзила,
Маладая ў гаю заблудьзила,
Прыблудьзила гъ зяᵉлёнаму дубу, —
Отъ тутъ жа я начаваци буду...
Я жъ думала, што дупъ зяᵉляненьки,
Ашъ падъ дубамъ коникъ вараненьки,
На конику казакъ маладьзеньки.
— Ты, казачаᵃ, казачаᵃ-гультáю,
Вывядьзь мяне, зъ зяᵉлёнаго гаю!
— Бадай, дьзяўчá, дарошки ня знала.
Екъ (sic!) ты мяне гультаёмъ назвáла.
Дьзяᵉўчыначка, я дамъ табі͡е мёду,
Ци ня зьвяду съ харошаго роду,
Дьзяᵉўчыначка, дамъ табі͡е гары͡элки,
Ци ня зьвяду харошае дьзі͡еўки,
Дьзяᵉўчыначка, я дамъ табі͡е пива,
Ци неᵃ зробимъ малéнькаго сына.

Ольховка.

12.

Ой, пасі͡ею руту мяту
На сваёмъ двары͡э,
Ци няᵉ прыдьзяᵉ дьзяўчыначка
Па квѣтки ка мні͡е.
Ой, жáляᵉмъ сэрцаᵒ рвецца, —
Ка мні͡е дьзяўчá ня гарнецца,
Ка мні͡е — сираці͡е.
Выкапаю крыничунку
На сваёмъ двары͡э,
Ци няᵉ прыдьзяᵉ дьзяᵉўчыначка
Па воду ка мні͡е.

Ой, да жаляᵉмъ сэрцаᵒ рвецца, —
Ка мнiе дьзяўчá ня гарнецца,
Ка мнiе — сирацiе.
Якъ гарыэлки няᵉ пиць,
Кали яна гуорка,
Якъ дьзяᵉўчыны няᵉ любиць,
Кали яна тонка.
Ой, да жаляᵉмъ и т. д. *)
Якъ пива не пиць,
Кали яᵉно шумно,
Якъ дьзяᵉўчыны няᵉ любиць,
Кали яна вумна.
Якъ мёду няᵉ пиць,
Бо мядуокъ — саладокъ,
Якъ дьзяᵉўчыны няᵉ любиць, —
Харошы станокъ.

Малево.

13.

Аччыню я злоту клiетку,
Пушчу пташку на прастуоръ,
Лятай, пташка-канарэйка,
Прамо къ Машы ў вишнёў сатъ,
Сядáй-падай у садуочку
На ябланцы, на кудравай,
Хоць на вѣтки зяᵉлянóй,
Прапуой пiесьню праўдалую
Пра жысьць горкую маю,
Пра салдацку слабаду...
Жыў мальчышка халастой,
Абяᵉщаў ёнъ дьзiеўку ўзяць,
Ацецъ таму ня павiерыў,

---

*) Припѣвъ — послѣ каждой строфы.

Што на сьвіеци јіесьць любоў:
— Јіесьць на сьвіеци людьзей много,
Муожно кажную любиць!
Адвярнуўся сынъ, заплакаў,
Аццу слова ни сказаў,
Да пашоў ёнъ у садъ зяᵉлёны,
Прамо къ Машы ў вишнёў сатъ,
Стукнуў, бразнуў ў аканѐчко:
— Выйдьзи, Маша, на крылечко,
Падай ручку, падай праву,
Праву ручку хоць съ кальцомъ,
Кали ты мнѣ ни падаси́,
Большъ не ўбачымся съ табой...
Да пашоў ёнъ ў садъ зяᵉлёны,
Сабѣ галовушку зрубиў;
Качаяцца галовушка
Па зяᵉлёнумъ са́ду,
Яго вуочки галубыяᵉ
Сей на сонейко глядьзяць,
Яго ву́сты залатыяᵉ
Пра любоў ўсё гаварацць:
— Пахавайце маё ціело
Пămишъ труохъ бальшыхъ даруохъ,
Пămишъ Кіяўськай, Маскоўськай,
Пămишъ Пицяᵉрскай,
Да пастаўцяᵉ па мнѣ памятникъ —
Залатыяᵉ литара́,
Залатыяᵉ, ни прастыяᵉ,
Што прӑзъ любоў душу́ аддаў...
Якъ узнала яго Маша,
Што на сьвіеци друга нѣтъ,
Дьзіе стаяла, тамъ упала,
И акончылась любоў.

Карцевичи.

14.

Ой, тамъ на Дунаи,
Тамъ дьзяеўчына каня паила,
Да каня яна гаварыла:
— Да табіе̑, кóню, воду пици,
А мніе̑, дьзіе̑ўцы, да лицо мыци,
Да табіе̑, каню́, у Дунай плысьци́,
А мніе̑, млóдуй, замушъ исьци́.
Да тудэю йшли тры зводы,
Ишоў Ясько псъ пахода.
— Сяда́й, дьзяўча́, на калёса,
Бо ду͡обро намъ удалосё!..
А на заўтра да раню́сяењько
Галупка варкавала,
Да матка сынкіе̑ пабуджа́ла:
— Сынкіе̑ жъ мае маладыя,
Закладайцяе кóни вараныя,
Даганяйцяе Касю зь Ясяемъ;
Кали дагонице ў поў-дароги,
Ня нарабіе̑цяе вяликай трывоги;
Кали дагонице у полъ-лясу,
Ня нарабіе̑цяе вяликаго гала́су.
Да дагани́ли у Кракóви,
Да сястрыца па саду ходьзиць,
Пацихенькуй гаворыць:
— Браткіе̑ жъ мае да маладыя,
Да закладайцяе кони вараныя,
Што хочаце, тое забирайцяе,
Хаця майго Яся да нечапайцяе,
Бо я зъ јимъ семъ ну͡очъ начавала
Да сваю красату пацярала.

Малево.

15 (варіантъ).

Ой, у поли дьзеравенька,
Ни вялика, ни малéнька...
Жыла-была удавенька,
Міе͡ла сабѣ тры дачкіе͡:
Адна — Саша, друга — Маша,
А трэцяя — душа-Кася.
Ой, Ясь Касю вѣрне любиў,
Безъ рашчоту грóшы насиў.
Вотъ прынёсъ сиию бумашку
И китайку на патклатку,
Вотъ шаўковяᵉньки платочакъ,
На галоваццы цьвяточакъ,
И цьвяточакъ, и вяночакъ.
Ўстае матка исъ пасьцели,
Вядьзе дачкіе͡ да кудьзели...
— Уставайцеᵉ, сынкіе͡ жъ мае,
Даганяйцяᵉ сястру сваю!
Прыіе͡хали да Кракóва, —
Ходьзиць Кася па саду͡óчку.
— Ой, дьзинъ-ду͡óбры, сястра наша,
Дзѣ падьзіе͡ла швáгра Яся?
— Сяᵉдьзиць Ясько за столикамъ,
Пъе мёдъ-вино съ палку͡óўникамъ.
— Ой, дьзинъ-ду͡óбры, швáгрэ млóды,
Напилисяᵉ крывú й вóды?
— Не на такуй вайніе͡ былú,
Штопъ круо́ў за воду пилú...
Стали зь Ясяᵉмъ ваяваци,
Яго сіе͡кчы и рубаци,
Отъ, пасіе͡кли, парубали,
Тагды Касю завалали.

Сьві͡ециць мѣсяцъ виднюсяᵉньки,
Быў Ясь Каси милюсяᵉньки,
Сьві͡ециць мѣсяцъ да не гры͡эя,
Кася жъ жалю ăжнŏ млі͡ея.

Яськевичи.

16.

Вяᵉльму͡ожная пани
Свайго пана мі͡ала
Да ящэ таго
Пяᵉтрусяˊ кахала,—
Чатэры рáзы
Кони пасылала,
За пятымъ разамъ
Сама паяᵉхáла.
Прывязла Пяᵉтрýся
Ў новыя пакои,
Забачыла пана
На вараныхъ коняхъ.
— Уцякай, Пяᵉтрýсю,
Уцякай, саᵊрдэнько!
А Пяᵉтрýсю ў дьзверы
Уцечы трудненько.
А паньскіяᵉ слуги
Пану данасили,
На вакóло дому
Усі͡е аступили.
Узялиˊ Пяᵉтрýся
Падъ бі͡елыяᵉ руки,
Павяᵉли Пяᵉтрýся
На ві͡ечныяᵉ муки...
— Пакажы, Пяᵉтрусю,
Пакажы жупаны,
Што падаравала

Вяᵉльму͡ожная пани;
Пакажы, Пяᵉтру́сю,
Пакажы пяᵉрсьце́ни,
Што падаравала
Вяᵉльму͡ожна ў пасьці͡ели.
Узяли́ Пяᵉтруся
Патъ цьсенькіе бо́ки,
Кинули Пяᵉтру́ся
У Дунай глыбоки.
Вяᵉльму͡ожная пани
Усю нуо̀чъ ня спала,
Сваимъ рыбаловамъ
Па дукату да́ла.
— Шукайцяᵉ Пяᵉтру́ся,
Шукайцяᵉ младого, —
Будьзяᵉця вы мі͡еци
Награда ладно́го (sic!)!
Шукали Пяᵉтру́ся
Паўтары нядьзі͡ели,
Знайшли Пяᵉтру́ся
Ў жаласнай далини,—
Нимашъ каго слаци
Даци пани знаци.
Пани прыяᵉжджала,
Пяᵉтрусй хавала;
Jі͡ехала вяльму͡ожна
Барами, лясами,
Абливалася пани
Дробными сьляᵉзами.
Да ящэ Пяᵉтру́ся
У ду͡олъ не ўпусьцили,
Па вяᵉльму͡ожнуй пани
Званэ́ зазванили.

Ib.

17.

Дьзѣ ты, Ясянька, гарцаваў,
Што ты коника змарпаваў?
— Jі͡езьдьзиў да панны Зафе́и
Да чакаў вянка зъ лилеи.
— Лі͡епшы жъ ты слуга, я^{е}къ я панъ,
Што зъ лилеи вянка да чакаў.
Ой, вазьмі͡еця яго, вазьмі͡еця,
Да ў жалѣзпы ланцухъ прыбі͡еця,
Дайця Кася^{е}ньцы прэнтко знаци,
Ци будьзя Ися^{е}нька жалава́ци.
Скоро Кася^{е}нька услыша́ла,
Семъ миль ў ночы jі͡ехала,
Скоро Кася^{е}нька прыбы́ла,
Ка́мя^{е}немъ ланцухъ разбила:
— Гу͡бдьзи, Яся^{е}нька, гараваци,
Хадьзе́мъ ў цэркаў шлюбъ браци.

Малево.

18.

Ой, борамъ, борамъ, барави́наю,
Да хто тамъ jі͡едьзя вя$^{е}чары́$паю,
Да дьзяцинка пъяны.
— Аччыпися, дьзі͡евачка,— я тву͡ой каха́ны!
— Ня аччынюся, — матки баюся:
Якъ матка увойдьзе^{а}, то мні͡е сорамъ будьзе^{а},
Ключыками бразьне^{а}, — атступися, блазьне^{а},
Атступися, блазьне^{а}, адъ майго дьзицяци,
Чаравичкамъ тупне^{а}, — атступися, глупня,
Атступися, глупня, адъ майго дьзицяци.

Ib.

19.

Гнала Кася стадо коній,
Купалася ў синюмъ моры.
Охъ, люли, палюли,
Купалася ў синюмъ моры.
Ишоў Яся^енька съ касьцёла,
Заня́ў коники да двóра.
Охъ, люли, палюли и т. д. *)
Проша, Ясько, не займаци, —
Я табіе дамъ два таля́ры, (2)
Адьзинъ новы, други́ стары.
Проша, Ясько, ня ся^ерчаци,
Ка мніе на́ на́чъ прыяжджаци,
Капъ паткоўки ни зьвиніели,
Кабъ рубашка ни шамрыэла, (2)
Кабъ мамаша ни ўслыша́ла, (2)
Ды й бацюшцы ня ўказала...
Пóкуль бацюшко ачнуўся,
Ясь ў акошачко ўвинуўся.
И камора атварóна,
Пасціель бѣла пасьця^елёна, (2)
И Кася^ечка палажóна.
— Аставайся, Кася, здрóва,
Я кава́ля^еръ, а ты ўдóва!
— Ня такія^е пабывали,
Мяне ўдóвай ни назвали,
А назвали Кася^ечкаю,
Харошаю дьзіевачкаю.

Гусаки.

---

*) Припѣвъ — послѣ каждаго двустишія.

20.

Да и ту͡ой мнiе͡ ни да ду́шы,
Што ходьзиць у кажу́си,
Да ту͡ой мнiе͡ падабаўся,
Што ў гузики успиляўся.

Малево.

21.

Ў агародьзи ляᵉбяда,
У маёй хаци прынада,
Прына́дьзила Зу͡оська
Тры казаки зъ войська,
Сама сiе͡ла у запiе͡ку
Да надула пыськи.
— Му͡ой мушъ на вайнѣ,
Шабля на калу͡очку,
Ой, хто жъ мяᵉне пацалуя, —
Пашыю сару͡очку!
Ой, я свайму люпку
Да кашулю зъ рупку,
Нагавицы зъ баваᵉльницы,
А хустачку ў ручку.

Ib.

22.

Па дарози жу́чки,
Па дарози чу͡орны,
Падьзивися, дьзяᵉўчыначка,
Яки я мату͡орны.
Падьзивися, гляньсял,
Якъ ху͡орашо вабраўся,
Капъ ты мiе͡ла сто чырвоныхъ,
То бъ я пасвата́ўся.

— Кабъ я міѣла сто чырвоныхъ,
Я бъ на цяᵉбе ня гляᵉдьзіѣла,
Да за цяᵉбе, мой малуойчыкъ,
Замушъ няᵉ хаціѣла.

Ib.

23.

Сяᵉдьзиць доня падъ акенцамъ,
Шыя шоўкавы платокъ,
Яна шыяᵉ и гаворыць:
— Ни вѣкъ мніѣ сяᵉдьзіѣць за йглой,
Сяду, ў карты пагадаю,
Што случыцца нада мной.
Дьзвіѣ дьзяᵉвятки ынцярэсны,
Кароль бубнаў — милы муой —
Ахвицэрыкъ маладой;
Якъ ёнъ полячку танцуя,
Груомко шпорами зьвиниць,
Якъ ёнъ ночаньку начуя,
Прылесно гласками гляᵉдьзиць.

Ib.

24.

Ой, съ-падъ саду віѣцяръ віѣяᵉ,
Зъ Бяᵉластоку сонцо грыэяᵉ,
Да муй садокъ зяляніѣяᵉ.
А у саду дьзіѣвачки гуляли
И квіѣтачки рвали,
Саўъюць яны мніѣ вянуокъ,
Саўъюць яны мніѣ дараги...
Цякла рыэчка раўчучкомъ,
Паказала ни глыбока,
Кажаᵃ милы: — Пяᵉрайду!
А калинаў муостъ ўламаўся,

Друхъ ся°рдэчны утапиўся,
Да я шъ туды падбя°жала
Да за ручку ухапила.
— Хадьземъ, милы, да дому!
Прыхадьзила да дварца,
Цалавала малайца.
— Ня° забудьзь, милы, мяне,
Ни забуду й я цябе.

Карцевичи.

25.

Дьзяўчына млода
Да заручóна,
Чаго шъ ты, млóда,
Такъ засмучóна?
— Ягъ жа мнiе, млодуй,
Смутнай ня° быци, —
Каго любила,
Трудно забыци.
— Ой, ты, дьзяўчына,
Дурны руозумъ маяшъ:
Сама ня знаяшъ,
Каго кахаяшъ.
— Ой, знаю, знаю,
Каго кахаю,
Сама жъ ня знаю,
Съ кимъ жыци маю.

Малево.

26.

Ой, съ-патъ саду рэчанька,
Ой, съ-патъ саду быстрая,
Тамъ плывáли два чаўнуочки,
А тры рыбалачки.

Адьзинъ кажаᵉ: — Дьзяўчына!
Други кажаᵉ: — Рыпчына!
Трэци кажаᵉ: — Дьзяўча́-сэрцо,
Ци пуо́йдьзяᵉшъ за ме́пе?
— Нашто мяᵉне пытаяᵉшъ,
Кали хатки няᵉ маяᵉшъ?
— Прашу, сэрцо, ў чужую,
Пакуль сваю збудую.
Ой, збудую хатушку
Зъ ружоваго цьвіе́таньку
Да пастаўлю край сяла, —
Жыви, жуо́нка, вяᵉсяла́!
— Ой, я была ве́сяла,
Якъ адъ матки ве́зяна,
А цяᵉперъ я засмучона,
Што съ табою заручона.
Пайду я да скрыни, —
Муки́ ни пылипы,
Ня ўцяᵉкла я, ня ўбяᵉжала
Адъ лихой гадьзи́ны.
Ой, пайду я да камуо́ры, —
Ни хлѣба, ни соли,
Ня ўцяᵉкла я, ня ўбяᵉжала
Адъ лихое доли.

Ib.

27.

Кали́на-малина,
Чаго ў лузи стаишъ,
Ци віе́тру баиськя,
Ци дажджу жалаяᵉшъ?
— Віе́тру ня баюся,
Дажджу ня жалаю,
Да на маюмъ міе́сьци

Зе́ляᵉнъ яваръ расьце, —
Шырокаё лисьцяᵉ.
Ой, на гары, на гары,
Цэркаўка стаяла,
А ў туй цэркаўцы
Сирата зъ няᵉлюбымъ
Да шлюбъ брала
И ў шлюба пытала:
— Ой, шлюбяᵉ муо́й, шлюбяᵉ,
Скажы віе́рну праўду,
Ци шлюпъ шлюбаваци,
Ци гуо́ры капаци.
Ой, гуо́ры пакапаўшы,
Сяду — сапачыну,
Зъ няᵉлюбымъ шлюбъ ўзяўшы,
На віе́ки загину;
Гуо́ры пакапаўшы,
Вады напъюся,
Зъ няᵉлюбымъ шлюбъ ўзяўшы,
На віе́къ утаплюся.

Ib.

28.

Спуо́мни, ўздумай, забаўница,
Спуо́мни аба мніе́,
Спуо́мни, здумай, забаўница,
Ў чужой стараніе́.
Я па табіе́, забаўница,
Дьзень и ночъ няᵉ сплю,
За нудою — цяᵉмнатою
Хадьзиць ни магу.
Расьце трава шаўковая
На маёмъ акніе́,
Сарву траву шаўковую,

Кину на свуй сьліе̑тъ,
Азирнуся назадъ сяᵉбе —
Забаўницы нѣтъ.
За рыэ̑чкаю, за быстраю
Цымбалики бъюць,
Да ўжэ жъ маю забаўницу
Падъ ручки вяᵉдуць.
Адьзинъ вяᵉдьзе за ручаньку,
Други за рукаў,
Трэци стаjиць, — сэрцо балиць:
Любиў, да няᵉ ўзяў.
Махни, махни, забаўница,
Хоць разокъ платкомъ,
Маргни, маргни, забаўница,
Хоць разокъ гласкомъ.
Застаецца забаўница
Ни брату, ни мніе̑,
Застаецца забаўница
Самай благаціе̑.

Ольховка.

29.

Ой, мніе̑ ту̑ошняᵉнько,
Ой, мніе̑ нудняᵉнько,
Сама я ня знаю — чаго.
Ой, пайдьзіе̑цяᵉ, прывядьзіе̑цяᵉ
Харошаго малайца́,
Чарнаглазаго, чарнамазаго,
Прекраснаго малайца́.
Ёнъ часаў кудры, часаў русыяᵉ
Частымъ-густымъ грабушкомъ,
Расчасаўшы русы кудьзярки,
Чорну шляпу надьзяᵉваў,
Ёнъ, надьзіе̑ушы чорну шляпаᵉньку,

Па бе́рашку пахаджаў.
Цярӑзъ рыэчку, цярӑзъ быструю
Маставинушка ляᵉжыць,
Маставинушка ўзгибнулася,
Друхъ сяᵉрдэчны патануў.
Ой, вы, хлопчыки-рыбалоўчыки,
Закидайцяᵉ шаўкоў неватъ
Патъ крутыяᵉ бяᵉрашка́,
Ци ня злуовицяᵉ, рыбалоўчыки,
Майго милаго друшка;
Кали злуовицяᵉ, рыбалоўчыки,
Будьзямъ рыэчку сухваляць,
А ня злуовицяᵉ майго милаго,
Будьзямъ рыэчку праклинаць:
Бадай рыэчаньку, бадай быструю
Жуоўтымъ пяскомъ занясло
Да майго друшка миляᵉнькаго
На Ўкра́ину вынясло!

Малево.

30.

Цёмна ночка да нявидная,
Галоушка мая біедная, —
Съ кимъ я буду нуочъ начаваци,
Што я буду да вяᵉчэраци,
Гуся́цину да ляᵉбядьзи́ну,
Щуку-рыбу да яᵉсятрыну..
Пущу каня на далину,
А сяᵉделцо на тычыну,
А шабельку да за сьпину,
А самъ лягу да сапачыну.
Вышла дьзяўча́ жыто жаци,
Да няᵉ жыто, а пшаничку,
Вы́разала да былиначку,

Ця́ла яго да па личыку.
— И ўстань, и ўстань, паничыку,
Да ўстань, устань, казакъ маладьзеньки:
Палякіе идуць, вая^е^вацъ будуць,
Цябе забъюць и каня во́зьмуць,
Каня во́зьмуць да вараного,
Цябе забъюць да маладого,
Каня во́зьмуць, та други́ будьзя^е^,
Цябе забъюць, то мніе жаль будьзя^е^...
— Дьзяўчыначка маладьзенька,
Знаци, мяне вѣрне^е^ любила,
Што ты мяне рано пабудьзила.

Малево.

31.

Ой, у поли крыница,
Тамъ вада сачыцца,
Што найлѣпшы хлопя^е^цъ, —
Ёнъ ля^е^дащы́ца:
Ёнъ цябе прапивая
И ў дудачку грая,
Дьзяўча́ намаўляя:
— Пойдзья^е^мъ, дьзяўча́, зъ нами,
Зъ нами, казака́ми,
Будьзя^е^ табіе лѣпша^э^й,
Якъ у тваёй мамы.
А у тваёй мамы
Кашу́ли лата́ны,
А ў насъ, казачэ́нькаў,
Шоўкамъ нашыва́ны...
Павяли дьзяўчыну
Лясами, бара́ми.
— Ой, вярнися я^е^щэ, дьзяйця́,
Хоць да свае мамы!

— Ня° вярнуся, ня° вярнуся,—
Не°славы баюся,
Лѣпша°й жа° я съ казаками
Гарыэлки напъюся!
Прывяли дьзяўчыну
У цьсёмны лясочакъ,
Яны дьзяўча прывязали
Къ сосьни валасами.
Якъ сося°нка гарыэла,
Дьзяўчына гаварыла:
— Ой, хто ў гэто'мъ лiеси
Да хто тутъ начуя,
Ня°хай голасъ чуя,
Да хто дачкiе мая,
Ня°хай навучая,
Съ казаками маладыми
Гуляць ня° пущая,
Бо казаки-дурни
Ўвесь сьвѣтъ змандравали,
Дьзяўчатъ падмаўляли,
Са сьвѣту сгубили...

Ib.

32.

Травушка-муравушка,
Зялёны лужокъ,
Я па табiе, травушцы,
Ня° нахаджуся,
Люблю малайца, —
Ня° налюблюся.
Ни такъ я люблю,
Якъ я зъ јимъ гуляю
Ў вишнёвумъ саду,
Щыплю я, ламаю

Зялёны винагратъ,
Кидаю, брасаю
Да на новы двуоръ.
А на новумъ дварыэ
Дьзяўчына - душа
Галоўку чэша,
Шаўковаю лентаю
Косу зьвязала,
Свайму миламу
Да прыказала:
— Ня^е йдьзи, милы, ў дьзіень,
Ня^е смя^ешы людьзей,
Прыдьзи ка мніе ў вечаръ
Абъ яснай сьвя^ецы,
Якъ я маладьзенька
На караваци.
Сьвіечунька гарыць,
Муой милы ся^едьзиць,
Сьвіечунька стухая,
Муой милы ступая,
Дабра-начъ мніе дая:
— Дабра-начъ, дабра-начъ,
Милая жана,
Нихто насъ ни разлучыць,
Ни сьвіетъ, ни зара,
Тольки насъ разлучиць
Сырая зя^емля.

Яськевичи.

33.

Дьзя^еўчыначка малада па саду гуляла,
Красная крапивушку жала,
Жала, жала, нимного нажала,
Здаэцца, я ни съ кимъ ни стаяла,

Тольки я зъ милымъ пасядьзіе́ла,
Тайныяᵉ рыэчы гаварыла:
— Пойдьзяᵉшъ, милы, у царскую службу,
Вазьми, милы, мяᵉне съ сабою,
Назаве́шъ мяᵉне руо́днаю сястрою.
— Мяᵉне ў палку́ ахвицэры знаюць,
Што у мяᵉне руо́дной сястры нѣту,
Толька у мяᵉне жана маладая
И то не жыве са мною...
Идьзе дьзяўча́ дарогаю,
Сустрэлися два каза́чэньки,
Адьзинъ кажаᵊ:—Куда, дьзяўча́, йдьзешъ?
Дру́ги кажаᵊ:—Куда, гайдамака, йдьзешъ?
— Пачомъ мяᵉне, каза́чэнька, пазнаў,
Што мяᵉне гайдамакаю назваў?
— Я шъ съ табою на кватэры стаяў
Да я табѣ трыста́ рублёў даў,
Мае́ гро́шы — лакамая справа,
Табѣ, дьзяўча́, навіе́ки пяслава

Ольховка.

34.

Ой, къ Вульюшцы выбита даруо́шка,
Да хто яᵉе выбиў?
Выбиў яᵉе Ванюшка,
Што́ къ Вульюшцы хадьзиў
Да, къ Вульюшцы ходьзеᵃчы
Да Вульюшку просеᵃчы,
Гасьцинцы насиў
Да й Вульюшки не ўпрасиў.
— Да Вульюшка, Вульюшка,
Аччыни акошко!
— Рада пъ табіе́ аччыниць, —
Сударъ - бацюшка браниць,

А матушка ни вялиць,
Матушка—старушка,
А ў бацюшки стаража
Ни пущаюць никуда.

Малево.

35.

Якъ у вечаръ, мая мила,
Быў я ў го́сьця^е^хъ у цябе,
Ты ня ласкаво прыня́ла,
Агарчыла ты мяне:
Ты на мяне небылицу павяла,
Небылицу — пусты рыэчы и слава́,
Што ни віе́рышъ миле^я^нькаму никада.
Павіе́ръ, павіе́ръ, мая люба,
Павіе́ръ совя^е^сьци маёй, —
Никада я ни саўру, —
Я цябе, шэльмӑ, люблю,
Люблю, люблю, любиць буду
Сваю прэжную любоў.
Якъ мы съ табой абяцались
Віе́рне^я^ друхъ другӑ любиць,
А цяперъ жа разлучылись
Ў адно ўрэмя^е^чко съ табой,
Разлучыла насъ, разьбила
Чужа дальня старана, (2)
Распагибельны Балканъ (Каўкасъ).

Ib.

36.

Ой, пасіе́ю я^е^рыцу-пшаницу,
На ве́сну авёсъ...
Знаю, знаю, муо́й миле́ньки,—
Ня^е^ дружня^е^ жывешъ,

Да, ходьзя°чы да иншае,
Пѣся°ньки паешъ
Да на маё новаё падворъё
Голасъ падаешъ.
— Высадьзь, высадьзь, мая мила,
Виша•ньками двуоръ,
Кабъ ня завiеяў вiецяºръ галасуочку
На муой новы двуоръ,
Высьця•ль, высьця•ль, мая мила,
Хустачкими двуоръ,
Кабъ ня замачыў я
Сваихъ новыхъ буотаў —
Залатыхъ паткоў.
Ня капаўшы ў саду крынiчэньки,
Ня пици вады,
Ня любиўшы харошае дьзiеўки,
Ня мiеци жаны.
Выкапаўшы ў саду крынiчэньку,—
Халуонна вада,
Палюбиўшы харошу дьзяºўчыну,—
Милая жана.

Карцевичи.

37.

Цихи салавейко,
Ёнъ пае, пае,
Малады малуойчыкъ
Скораº ў пахотъ йдьзе.
— Цяшко• мнiе, вашко•
Зъ гэтай дьзярэўни выяºжджаць,
Ящэ цящэ милу
Пралюбезну сваю пакидаць.
— Кали вiерняº любишъ,
То бiелу бумагу напишы

Да патъ тую бумагу
Сваё біело лицо падлажы,
Свае чуорныя бровы
Патъ шнурочакъ падвядьзи.

Ib.

38.

У вишневинькумъ саду
Трава траву павила,
Жоўтымъ цьвіетамъ зацьвила...
Быў у мяне миляньки
Далéко адъ мяне,
Пиша листы́ да мяне,
Написала бъ да яго,
Да ня мáю прасъ каго.
Ой, паслала бъ я малóго, —
Малы́ дароги ня зная,
Паслала бъ я вяликаго, —
Вялики праўды ня скажа,
А паслала бъ я старóго, —
Стары́ туды не зайдьзé,
Па даруошцы прападьзé.
Закладайця мніе каня,
Я паіеду хуць сама,
Закладайця вараного,
Я паіеду да милóго.
Цяразъ быструю рекý
Падай, миляньки, рукý,
Цярасъ цёмняньки лясуокъ
Падай, милы, галасуокъ!
— Быстра рыэчка ширака,
Ня сайдьзé мая рука,
Цёмны лясуокъ — высокъ,
Не дуойдьзя муой галасуокъ.

Малево.

39.

— Па комъ, дьзя^{е}ўчá, сьлёзы льешъ,
Да цьси па бацюшку, цьси па матусцы?
— Па другу миламу, па чарнабрываму:
Ёнъ и самъ ня^{е} јі͡едьзя^{е}, й мні͡е бумаги ня шле,
Прыслаў мні͡е бумашку — чу͡орную рубашку,
Дьзі͡е жъ мні͡е я^{е}е мыць, дьзі͡е жъ мні͡е прасушыць?
На Дунаи мыла, на дуби сушыла,
Ў ручкахъ валкавала, назатъ атсылала,
На шъ табі͡е бумашку — бѣлую рубашку,
Ў сьлёзункахъ мыла, ў сухо̆тахъ сушыла,
Ў ручкахъ валкавала, назатъ атсылала.

Ib.

40.

Ўчора ня^{е} быў, ся^{е}гу͡оння ня^{е} быў.
Знаци, му͡ой миля^{е}ньки мяне пазабыў.
— Ящэ ня^{е} забыў, хи́ба забуду,
Сяду, паі͡еду, семъ гу͡отъ ня^{е} буду.
— Јі͡ецъ сабі͡е, — таквіе́ля бяды, —
Найму писара шъ чужой стараны,
Пасад͡жу яго ў канцы стала,
Буду глядьзі͡ецъ, якъ на сакалá.
Смучоны су͡окалъ, смутны — ня веся^{е}лъ,
Знаци, ў сокала паненки нима?
— Учора была, — ся^{е}гу͡оння нима,
Сядьзиць яна засмучоная,
Па воду идьзе, дьзӗнь-ду͡обры дае,
Сэ^{а}рдэ́ньку жалю дадаé,
Воду нясе, насьмя^{е}хаяцца, —
Маё сэ^{а}рдэ́нько разливаяцца.

Ib.

41.

Ты, Сямёня°, ты, Сямёня°,
Чарнабрывы Сямёня°,
Чаму ходьзишъ, ня гаворышъ да мяне,
Чаму мяне Машунькаю ни завешъ?
Каго любишъ, то ў каморушку вя°дьзешъ...
А ў каморы стаиць ложа ця°сова,
На томъ ложы пя°рынушка пухова,
На пя°рыни ляжыць Машунька-душа,
Правай ручкай рабяцишко абняла,
Яго гуоркими сьля°зами аблила.
— Отъ, ця°перъ я ни дьзя°вица, ни ўдава,
А ця°перъ я салдатушка малада.

Яськевичи.

42.

Раскушу я да сухи арэшакъ
Да выму зярно,
Выйдьзи да выйдьзи, красна дьзя°вица,
Пацiешъ маё сэрца°.
— Маё сэрца° крамяна°я —
Никого ня° зпая°.
Пакацпўся° туманъ па далини,
Туманъ па лугамъ,
Па тымъ жа тумани
Сиў гуолупъ лятая°,
Ёнъ лятая°, брукуя°,
Галупки шукая°.
— Здрастуй да здрастуй, буйны вiецяръ,
Ци ня бачыў галупки?
— Чуць мы слыхали,
Чуць мы видали
На синюмъ моры...

Ib.

43.

Ту́манъ, ту́манъ на далини,
Шыроки листъ на калини,
Ящэ шыршы на дубу͡очку...
Кликаў гу͡блубъ галубачку,
Хоць ни сваю, то чужую:
— Хадьзи, мила, пацалую!
— Нашто чўжў цалаваци,
Сэрцу жалю дадаваци?...
За густыми лазунка́ми
Плача дьзяᵉўча́ сьляᵉзунка́ми.
— Ня плачъ, дьзяᵉўча́, пяᵉ журыся,—
Я щэ му͡блатъ — няᵉ жаниўся,
Якъ я буду жаницися,
Прыдьзи, дьзяᵉўча́, дьзивицися,
То дамъ пива напицися.
— Тваё пиво мні͡ё няᵉ дьзиво,
Твая радасьць мні͡ё ня мила,
Твая маци — чараўница,
Сяᵉстра — шэльма - разлучница,
Разлучыла насъ съ табою,
Якъ ры́бачку изъ вадою,
Якъ ры́бачку зъ акунцами,
Мяне млоду зъ малайца́ми,
Якъ ры́бачку на чвыру͡очку,
Мяне млоду у вяᵉну͡бчку.

Малево.

44.

Ляці͡еў гу͡блупъ па далинцы,
Ёнъ галупку сабі͡е шукаў,
Ни знайшоў гу͡блубъ галупки
Ни ў далинцы, ни ў лушку,

Судьзяᵉржаў гублубъ галупку
Сваимъ быстраᵉнькимъ гласкомъ...
Пашоў миляньки лужэчкамъ,
А миля́я бяᵉрашкомъ,
Махнуў миляньки платочкамъ,
А миле́нька рукаўцомъ.
— Жаль намъ, мила, расставацца?
— Жаль, муо́й миляньки дружокъ!...

Яськевичи.

45.

Кăля̆ лѣсу, кăля̆ лѣсу,
Кăля̆ лахчы́начки,
Ци няᵉ бачыў, паня́-браця,
Мае дьзяᵉўчыначки.
— Хоць и бачыў, хоць няᵉ бачыў,—
Няᵉ буду казаци.
Запрагу я пару коняй,—
Пајѣду шукаци.
— Ци ня тая дьзяᵉўчыначка,
Што ў тубнкуй сароццы,
Цалавали, милавали
Скарбо́выяᵉ хлопцы?
— Ее ли́ху найдьзе́мъ,
Руки, ноги адабъе́мъ
И да дому няᵉ вазьме́мъ.

Ольховка.

46.

Паляᵉціе́ли гуси
Ў зялёну дуброву,
Зьбили, скалацили
Чысту-быстру воду.
Бадай жа вы, гуси,

Бя̆°съ перъя прапали,
Якъ мы любилися,
Цяперъ пя°растали;
Якъ мы любилися,
Якъ ягатки ў лі͡еси,
Цяперъ засталися,
Якъ ластаўки ў стры͡эси;
Якъ мы любилися,
Якъ мушъ ижъ жаною,
Цяперъ асталися,
Ягъ братъ ись сястрою;
Якъ мы любилися,
Да лугі͡е хилилися,
Якъ мы пя°растали,
Лугі͡е цьсихи стали.

Малево.

47.

Кали мы любилися,
То й луги́ хилилися,
Кали шъ пя°растали,
Й луги́ цихо стали.
Любилися чатыры гадоу͡ўчки
И чатыры ня°дьзі͡елѝ,
А на пятуй ня°дьзі͡еля°нцы
Разамъ захвары͡эли, —
Малады казача
Ў зялёнай дуброви,
Малада дьзя°ўчынка
У новай каморы.
Маладой дьзя°ўчынцы
Мёдъ, вино падносяць,
Малады казача°—
Ў зямли вады просиць:

— Ой, зямля-зямлица,
Дай вады напицца,
Ци ня° пя°растану
Па дьзіе̑ўцы журыцца.
Ой, ў ня°дьзіе̑лю рано
Званы зазванили.
— Ой, паслухай, мама,
Ци ўсіе̑ званы звоняць;
Усіе̑ званы звоняць,—
Казака хароняць,
Кали ў палавину,
Прыдьзе й па дьзя°ўчыну.
Пахавай насъ, маци,
У адну магилу, (2)
Ў пуо̑ручъ галавами,
Кабъ была размова
На томъ сьвіе̑ци зъ нами.
Пасадьзи намъ, маци,
Рожу исъ калѝнай,
Няхай людьзи знаюць,
Што казакъ зъ дьзя°ўчы́най.

Ib.

48.

Ой, Божа жъ муо̑й, Божа муо̑й!
Якъ я ц°яперъ у гэтамъ баку́
Заплачу ня° разъ, ня° разъ затужу,
Да я ў гэтамъ баку году ня° ўслужу,
Хъць и ўслужу, — николи ня ве́сяла:
Ручки залама́ны, вуо̑чки заплака́ны.
Пайду жъ я мло́дая па сьвіе̑ту мандро́вяць,
Ци ня будьзя° мяне каньпанька жало́ваць,
Ня такъ жа каньпанька, якъ мло́ды младьзе́ниць,
Да вывядьзе жъ мяне на биты гасьциняць.

На битумъ гасьцинцы зялёныя траўки,
Зялёныя траўки, кукуюць кукаўки,
Кукуюць кукаўки да јі͡едуць каханки;
На варшауськамъ каханку красива рубашка,
На маёмъ каханку рубашка красива,
Рубашка красива, кукардачка бі͡ела.
Каханачакъ змысьляᵉнъ, — маё сэрцо ныяᵉ,
Калина зъ яварамъ расстацца ня можаᵉ,
Якъ я зъ ми́ленькимъ, охъ, му͡ой му͡оцны Божа!

Ib.

49.

Ѣхаў лі͡есамъ я да бу͡рамъ,
Дару͡ошки — ни сьлі͡етъ,
Шаўко́вая травичунька
Замяᵉла мні͡е сьлі͡етъ,
Зялёныяᵉ листу͡очки
Ў галоўку шумяць,
Часы мае залатыяᵉ
Салаўъи паюць.
Съ таго дварца маю милу
Да патъ шлюпъ вязуць.
— Ты, дьзяᵉвица - красавица, —
Пращаюсь съ табой!
— Ой, рада бъ я пращацися, —
Кони ни стаяць,
Два звощыка маладыяᵉ
Коняй ни здьзяᵉржа́ць.
— Ты, дьзяᵉвица - красавица,
Махни хоць платкомъ.
— Ой, рада бъ я, махнула бъ я, —
Платка ў рукахъ нѣтъ.
— Ты, дьзяᵉвица - красавица,
Пишы ка мні͡е листъ.

— Ой, рада бъ я, писала бъ я, —
Пярцá ў рукахъ нѣтъ.
— Ты, дьзя^{е}вица - красавица, —
Сави́нымъ пяромъ.
— Ой, рада бъ я, писала бъ я, —
Милы ни вялиць,
Ни ты мяне, ни я цябе
Ня^{е} будьзя^{е}мъ любиць.

Карцевичи.

50.

Ахъ, вы, хмаруньки, вы, грамадуньки,
А вы, зорачки ру͡обзны...
Ня сварыся, мая матачка,
Што я ха͡джу пу͡озна:
Хаць сварыся, ни сварыся, —
Мене ни адвучышъ,
Каго люблю, ві͡ерня^{е} кахаю,
Съ тымъ насъ ни разлучышъ.
Мала пташачка, нивя^{е}личанька,
Па былинаццы скача,
А дурноё дьзяўчá, ня^{е}разумнаё,
Па малу͡ойчыку плача.
Да ня плачу я, да ня^{е} пу͡джу я, —
Сами сьлёзы льюцца:
Адъ милóго письма нима,
Адъ ня^{е}любыхъ — шлюцца.
Ци вы шлі͡еця^{е}ся, ци ня шлі͡еця^{е}ся, —
Я ваша ня^{е} буду:
Каго люблю, ві͡ерня^{е} кахаю,
Па ві͡екъ ни забуду!
Ой, сьвяци ты, ясе^{е}нъ мѣсяцъ,
Якъ млинóво кóло.
— Выйдьзи, выйдьзи, дьзяўчá - сэрцо,

На я^е^дыно слово!
— Ой, рада бъ я была выйцп
Да пагаварыцп,
Да абсудьзяць, абгаварацъ
Мяне лйхй людьзи.
— Ня^е^хай судьзяць и гаворацъ
Хъць па цалумъ сьві͡ецп,—
Якъ я цябе любиў щыро^а^,
Такъ й буду любицп:
Ты хароша, ты хароша,
Якъ ружовы цьві͡еце.
Ой, вы, валы мае палавыя^е^,
Чаму жъ ня^е^ арэця^е^,
Лі͡ета жъ мае маладыя^е^,
Чаму марня^е^ йдьзеця^е^?
Валы жъ мае палавыя^е^,
Ўжэ вы нааралися,
Лятá жъ мае маладыя^е^,
Ўжэ жъ вы пацяе^ралися.

Ib.

51.

Ой, ў поли, поли ни дымъ, ни туманъ,
Да паі͡ехаў му͡ой ми́ля^е^ньки у далёки край,
А я маладьзенька па ёмъ журуся,
Краса мая, краса мая, дьзѣ ты дьзі͡елася,
Ци я ця^е^бе красную у воду ўпусьцила,
Ци я ця^е^бе красную у саду згубила?
— Да ты дяяе^ўчá—дурноё, ня^е^разумнаё:
Да ты, маладьзенька, насъ дваихъ любила,
Да ты сваю красату мижъ насъ згубила.

Ольховка.

52.

Натъ ся^e^рэбранай ракой,
На жуо̆утумъ пясочку,
Доўго ўрэмя^e^ правадьзиў —
Шукаў я сьлядочку.
Знакомаго сьліӗду нѣтъ,
Никакъ ня^e^ бывало,
Сярă̆дъ быстрае раки
Вална звалнавала.
Ня^e^далеча адъ мя^e^не
Колакалъ раздаўся,
Сіӗў на буо̆рздаго каня,
И муо̆й куо̆нь памчаўся.
Кă̆ля̆ кладбища бяжаў,
Куо̆нь муо̆й спатыкнуўся,
Проци цэркаўки сьвятой
Куо̆нь муо̆й прызастаўся.
Я па перадьзи зайшоў,
Шапачку зьняўшы,
Ягъ да памяци прышоў,
Богу памалиўся.
Ў цэркви дьзверы аттварыў,
Тамъ наруо̆тъ стаиць талпой,
Виджу — милую маю
Водьзяць крухъ прыстола,
Залатыя^e^ два кальца
Ляжаць на прыстоли,
Два ся^e^рэбраныхъ вянца
Дьзяржáць надъ галавою.
Я заплакаў ды сказаў:
— Гаспуо̆дъ Буо̆хъ съ табою!
Дай Буо̆хъ табіӗ щасьця^e^, долю
И любоў сьвятую,

А мн͡іе цябе пазабыць,
Палюбиць другую:
Ты — зьм͡іенница ты мая, —
Ты мене зьмяᵉнила,
За другого ты пашла,
А мяᵉне забыла.

Яськевичи.

53.

Мене Ванька изманиў,
На ложачку палажыў,
Жывой рэпкай накармиў...
Стала плакаць я, тужыць,
Таварышамъ гававыць.
— Пу͡олно, глупая, тужыць, —
Прыдьзяᵉ ўрэмяᵉ, прыдьзяᵉ часъ,
Будьзяᵉ рибушка у насъ.
А на заўтра па зары
J͡іедьзяᵉ милы на кани,
И шабялька пры баку,
И шапачка на баку.
— Ня л͡іесь, мила, — расьсяку!
— Ня баюся никаго, —
Люблю Ваньку аднаго,
Ня баюся никагда, —
Люблю Ваньку заўсяᵉгда.

Малево.

54.

Идьзе бяда да бяду вядьзе,
Бяда ня вядьзецца,
Патъ сасною зяᵉлянóю
Бяда спаць кладьзецца.
Ляжъ, бяда, засьни, бяда,

На ўсю нуόчку спаци,
А я шъ пайду, маладьзюша°нька,
Милаго шукаци.
Ся°дьзиць милы надъ ракою,
Патпёрся рукою,
Листы́ пиша°, цьсяшко дыша°,
Ня гаворыць са мною.
Кали пъ табіе́, муόй миле́ньки,
Было́ такъ цяжэ́нько,
Пакинуў бы ацца, маця°ръ,
Прышоў бы да ме́не...
Дьзѣ писарыки тэ пишуць,
У сьвіе́тлуй сьвя°тлицы,
За сьцяною камяно́ю
Дьзіе́ўка дьзиця калыша,
Ой, калыша, пакалых'вая,
Яна яго праклиная:
— Штопъ ты, дьзиця, да бадай, дьзиця,
Съ калубели ўпало,
Якъ я малада - маладьзюша°нька
За табой прапала!
— Ня кляни, дьзіе́ўка, дьзицяци мало́го,
Пакляни, дьзіе́ўка, писара маладо́го.
— Штобъ я знала, штобъ я віе́дала
Сваю гуόркуў долю,
Ня хадьзила пъ па вя°чо́рушкамъ
Ў цихи Дунай па воду.

Ib.

55.

Ой, у поли жыто
Золатамъ аблито,
Падъ біе́лаю бя°розаю
Каза́чэнька ўбиты.

Ой, убиты, ўбиты,
На сьмерць ни забиты,
Чырвонаю китайкаю
Ву͡очаͤньки закрыты.
Ой, прышла дьзяўчына
Шъ чу͡орными ачыма,
Якъ падняла китаячку,
Ды й загаласила.
Ой, прышла другая,
Ўсё-таки ни тая,
Якъ падняла китаячку,
Ды плакаци стала:
— Ой, устань, казачэ,
Устань, маладьзе́ньки,
Ху͡одьзиць, бру͡одьзиць па дуброви
Тву͡ой ку͡онь варане́ньки.
— Хай ёнъ саб͡іе ху͡одьзиць,
Хай ёнъ саб͡іе блудьзиць,—
Якъ прыдьзя часъ - ўрэмя,
Ёнъ мяͤне пабудьзиць.

Ib.

56.

Ой, дьз͡іе тая крыничунка,
Што гу͡олупъ купаўся,
Ой, дьз͡іе тая дьзяͤўчыначка,
Што я ў ёй кахаўся?
Ой, дьз͡іе тая крыничунка,
Што галупка пи́ла,
Ой, дьз͡іе тая дьзяͤўчыначка,
Што мяне любила?
Ужэ тая крыничунка
Трасьцёмъ - быльёмъ зарасла,
Да ўжэ шъ тая дьзяͤўчыначка

За другого пашла.
Да я тую крыничунку
Трасьцёмъ пяᵉрамўчу,
Да я тую дьзяᵉўчыначку
Къ сабі͡е пяᵉракличу.

Гусаки.

VI. Свадебныя.

1.

Ходьзиць дьзяᵉўчына
Па новыхъ сі͡еняᵉхъ,
Якъ паўка,
Сядьзиць дьзяᵉцинка
На бі͡елуй ложы, —
Сумўяᵉ,
Ўзяў дьзі͡евачку
За праву ручку, —
Жартуяᵉ.

Малево.

2.

Замецяᵉнъ садуо́чакъ, замецяᵉнъ,
Зялёнаю рўтаю абмецяᵉнъ,
Нихто ў томъ садочку няᵉ бываў,
Ту͡ольки адьзинъ дьзяцинко ў карты граў,
Ёнъ сабі͡е дьзі͡евачку умаўляў:
— Jі͡едьзмо, дьзі͡евачка, са мною,
Ду͡обро мні͡е будьзяᵉ жыць съ табою,
Да будьзяᵉшъ маёй ма́таццы слугою,
А мні͡е маладому ві͡ернаю жаною, —
Будьзяᵉшъ маёй матаццы вады падаваци,
А мні͡е маладому пасьці͡ель бі͡елу слаци...
Дай, Божа, маладымъ ду͡обрую долю! *)

Ib.

*) Обычный припѣвъ свадебныхъ пѣсенъ.

3.

О, то шъ табі͡е, дьзі͡евачка, за тоё
Ня^{е} плясьци русай касы ўтроё,
Быль табі͡е ня^{е} хадьзиць да агароду па воду,
Было́ табі͡е ня^{е} слухаць цихихъ салаўёў,
Што рано паюць,
Было́ ня^{е} браць тыхъ абараначкаў,
Што хлопцы даюць:
Абараначки — падманачки —
Цябе падману́ць,
Адъ бацьки, адъ матки
Адбя^{е}руць.

Ib.

4.

Сакатала курка, сакатала,
Чула вяселля^{е}, — ня казала,
Трэба гэту курку да на юшку,
Яе перъя^{е}йко — на падушку.

Ib.

5.

Насыпайця пшаницу
У повыя^{е} карыта,
Карміе͡цця кони
У вялику дарогу.
А у той дарози
Трои вару͡оты:
У першыхъ вару͡отахъ
Соня^{е}йко ўзыдьзя^{е},
У другихъ вару͡отахъ
Мѣсячыкъ ўзыдьзя^{е},
А ў трэцихъ вару͡отахъ
Дьзя^{е}цинко ўі͡едьзя^{е}, (2)

Вяᵉсялéнько будьзяᵉ,
А соняᵉйко ў̆зыдьзяᵉ, —
Видьнéнько будьзяᵉ.

Ольховка.

6.

Я сі͡éни мяту́ и касу пляту,
Гасьцей сваихъ наджыдаю,
Выйду на гару, гляну падъ зару,
А но жъ мае госьци јі͡éдуць, —
Дьзяᵉцинко јі͡éдьзя, якъ ружовы цьві͡éтъ,
Завязаў̆ юнъ мні͡é сьві͡éтъ.

Малево.

7.

Атъ караля письмо прышло,
Атъ цясьцятка другояᵉ, —
У караля сякуць, рубаюць,
А ў̆ цяᵉсьцятка пъюць, гуляюць.
Я каралю письмо пашлю,
А къ цяᵉсьцятку самъ паі͡éду:
У караля — мёдъ, гары͡э́лка,
А ў̆ цяᵉсьцятка — харошаӑ дьзі͡éў̆ка.

Ib.

8.

Прыі͡éхали мы на мéцяᵉны двуо́͡ръ,
Вы́няᵉсяця намъ цясóвы столъ,
Выпъяᵉмъ мы да па кубачку,
Прыі͡éхали мы па галубачку,
Па галубачку да па сивéньку,
Па дьзі͡éвачку да маладьзéньку.
Дай, Божа, маладымъ ду͡óбрую долю!

Ib.

9.

Ня 'ддавай мя^ене, маци, за ўдаўца,
А ўдаўца — першай жубнки нараўца́,
Ёнъ пашле мя^ене ў лiесъ па драўца́,
Падьзя^еру свае нашываны рукаўца́,
У ўдаўца да высокiя^е пароги,
Падьзя^еру свае дарагiя^е хвальбуоны.

Ib.

10.

Да сядьзiела дьзiевачка за сталомъ,
Да сыпала сьлёзунки ручаёмъ,
На яе матачка паглядая^е,
Якъ буопъ сьлёзунки раняя^е:
— Да якъ табiе, дьзiевачка, ня плакаць,
Да твуой дьзя^ецинко, якъ лапаць,
Да якъ табiе, дьзiевачка, суорама нѣтъ,
Да твайму дьзя^ецинку суоракъ лiетъ,
А ты сама ся^емилiетка,
Сядьзишъ пры бо́ку, якъ кьвiетка.

Ольховка.

11.

Прыляцiели два саколики
Да й сили за столикамъ,
Мёдъ, вино пъюць,
За сталомъ пахаджаюць
Да дьзiевачку падмаўляюць:
— Да дьзiевачка, да маладая,
Да твуой дьзiеця^енько вельмо^а пъяница.
— Да вы жъ мае два саколики,
Чаму жъ вы ўперадъ ня^е казали,
Цяперъ вы мнiе ня^е кажэ́ця^е,
Майго сэрца ня^е сушэ́ця^е.

Малево.

12.

Ляціе́ли гу́сачки цярăсъ сатъ
Да кликнули дьзіе́вачку на пасатъ,—
Што жъ вамъ, гу́сачки, да таго jіе́сьць,
Да ў мяᵉне бацюшка для таго jіе́сць,
Юнъ мяᵉне па пасадьзи пасадьзиць
Да юнъ мяᵉне да шлюбу выправиць.

Капцевичи.

13.

Да куда иду — да няᵉ вѣдаю,
Да што мніе́ да за бытъ будьзяᵉ,
Да яки́ мніе́ да мужыкъ будьзяᵉ,
Да ци лу́отра, ци пъяница,
Ци вяликая нядба́йлица, —
Идьзе ў карчму — упиваяцца,
Идьзе съ карчмы — пъянъ валицца,
Сядьзе jіе́сьци да няᵉ мыўшыся,
Ляжа спаци да пабиўшыся, —
Ни мніе́ каню абру́окъ даци,
Ни мніе́ яго съ карчмы ждаци.

Ib.

14.

Свахна - птахна, галунка наша,
Хо́рашаᵊнько ўбрала галу́оўки нашы,
Набрала шу́оўку ў міе́сьци галубого,
Вабра́ла галу́оўку у сваёмъ до́му.

Ib.

15.

Парасьли дароги
Травой - асако́ю...
Прасьвятая Маци,

Сьвяты Микалаю,
Дай мнiе таго, Божа,
Каго я кахаю!
Прасьвятая Маци,
Да Твае да цуды,
Кабъ зьвязала нашы ручки
Бяᵉжъ жаднай аблуды.

Малево.

16.

Ой, пайду я каля лугу,
Стану, надумаю, аткуль воду браци —
Каравай рашчыняци.
Лiеця° воду крыничную,
Сыпця° муку пшаничную.

Гусаки.

17.

Да ходьзиць дьзiевачка па сiеняхъ
Да свайго бацюшка хуорашо просиць:
— Ўстань, муой бацько, да годьзи спаць,
Да пара́ табiе сватаўъя́ да прыбирацъ,
Прыбирай сватаўъя́ — панóвя°,
Прыбирай куоника да вараного,
Да музы́ки да разакiе прыбирай,
Сватуньку да вянцу,
Хāць сваю руодную ся°стрыцу.
Дай, Божа, маладымъ дуобрую долю!

Малево.

18.

Ой, ель, ель да зя°лёная,
Да надымай галлё ў гору, —
Будьзя° јiехаци маладая дьзiевачка,
Капъ коники ня° ўчапили,

Кабъ ручничка не згубили,
Бо не́ нӑ чъмъ будьзяᵉ стаци
Да Пану - Богу прысягаци,
Съ кимъ трэба віе́къ вяᵉкаваци.

Ib.

19.

Да мяціе́ця вулачку съ канца ў канецъ,
Да будьзяᵉ йци дьзіе́вачка падъ вянецъ
Да на тую гуорку на крутую,
Да у тую цэркаўку сьвятую,
А ў той цэркаўцы тры ксяᵉндзыэ (паныэ),
Ня адны сами, да зь дьзяками,
Маладую дьзіе́вачку зьвяᵉнчали.

Ib.

20.

Стаяла вяᵉрбица ў зяᵉлёнумъ кустуочку,
Пабыла дьзіе́вачка ў божамъ дамуочку,
Пя̆рӑдъ алтаромъ крыжамъ ляжала,
Насьвенчшая Матка яе сухваляла, —
Да што гэтаму дьзицяци за долю даци:
Хліе́бную даци, то багата будьзяᵉ,
Грашаўную даци, то Бога забудьзяᵉ,
Сяᵉлядуоршую даци, — спаминаци будьзяᵉ.

Ib.

21.

Выйдьзи, матачка, са сьвячами,
Да тваё дьзицё зьвяᵉнчали
Да съ тымъ чалавіе́камъ,
Што учуора быў,
За цяᵉсовымъ столикамъ
Мёдъ, вино пиў.

Ib.

22.

Ой, ся°гу͡бння сыбота,
Да прыбирайся, сэ́рдачко,
Кабъ быў сту͡олъ засла́ны,
Кабъ быў яе рутъ сабра́ны.
— Jі͡е́сьць у мяне ру͡бдны бацюшко,
Ёнъ жа сту͡олъ засьцеля°,
Ёнъ мні͡е́ рудъ зьбярэ́.

Гусаки.

23.

Дружачки, ня сьпі͡е́ця, а рабі͡е́ця,
А вы, браткі͡е́, намажы͡э́ця,
Нуо́чвы муки накалаці͡е́ця,
Дьзя°вачо́къ накармі͡е́ця.

Малево.

24.

Да ў нашаго свата
Сьвя°тлица — ня хата,
Пі͡е́чъ яго кахля́ная,
Чэсьць яго каханая,
На покуци ўся ў злоци,
А за пе́чу уся ў мі͡е́дьзи,
Патъ парогамъ раёкъ ўецца,
Пя°рӑтъ печу мяду͡о́къ льецца,
Гаспадыня на сту͡олъ носиць,
А гаспадаръ гасьцей просиць.

Ib.

25.

Пры͡і͡е́хала дьзі͡е́вачка съ надъ вянца
Да выняла ручаньки зъ рукаўца.
— Бі͡е́лы мае ручаньки ў паца айца,

Ци будуць такъ бі͡елы ў малайца.
— Ягъ будьзя[е] ёнъ ручанька лялі͡еци
Будуць тваe ручаньки бялі͡еци,
Да будьзя[е] ёнъ ручаньки ля[е]ляваци
Да тваe ручаньки вымываци.

Яськевичи.

26.

Ня[е] бу͡ойся, бацюшко, ня[е] бу͡ойся,
Ў чырвоныя[е] бу͡оты абуйся,
Чырвоныя[е] бу͡оты на ноги,—
Тапчы варагі͡е падъ ноги.
Ня[е] бу͡ойся, матачка, ня[е] бу͡ойся,
Ў чырвоны чаравички абуйся,
Чырвоныя[е] чаравички на ноги,—
Тапчы варагі͡е падъ ноги.

Малево.

27.

Ой, шумянъ, шумянъ да я[е]лавецъ,
Да ня самъ ёнъ шумянъ, да гальё яго,
Спусьциў галлейко да долу,
Пашоў шумячы́ да бору...
Ой, славянъ, славянъ да дьзя[е]цинка,
Ня самъ ёнъ славянъ, да бацько яго,
Пусьциў ёнъ славу па ўвесь сьві͡етъ,
Ажаниў сына па ўвесь ві͡екъ.

Ib.

28.

Ой, ты, ру͡одны му͡ой брацяйко,
Чаму ты зъ нами ня[е] витаясься,
Абъ здару͡оўъи ня[е] пытаясься;
Мы табі͡е да вину зробимъ,
Да мы твайго каня ўкрадьзя[е]мъ,

Завяᵉдомъ яго за адрыну
Да адрыэжамъ яму грыву.

Ольховка.

29.

Да братка муой, да намiесьпичку,
Сядьзь сабiе да на мiесьцяᵉчку,
Да таргуйся за сяᵉстрычку,
Да неᵉ беры паў-залатого,
Да вазьми каня вараного, —
На конику будьзяшъ паяᵉжджаци,
Сяᵉстрыцу ўспаминаци.

Карцевичи.

30.

Ня братъ, а татарынъ, —
Аддаў сястру за талинъ (таляръ),
Русу косу за шаᵉстáкъ,
А бiело цiело аддаў такъ.

Малево.

31.

Пасадьзили капусту, — трэба паливаць,
Пасаджали госьцики, — трэба частаваць,
Дай, Божа, маладымъ дуобрую долю!
Пьюць людьзи гарыэлку, прапиваюць дьзiеўку, —
Няᵉхай наша дьзiеука у кóсахъ няᵉ ходьзиць,
Дьзяᵉцюкоў няᵉ зводьзиць,
Няᵉхай яны варотаў няᵉ ломяць, —
Наша варóто — срэбро - злото:
Якъ ихъ стаўляли, па тысяᵉчы давали,
Якъ ихъ насили, ўвесь двуоръ красили.

Ib.

32.

Дамó мы вамъ па кубачку мёду,
Няᵉ зняᵉважайця нашаго роду:

Нашъ руо͡тъ прыбра́ны,
Сюды къ вамъ прысла́ны.
— Мы вашаго мёду пици няᵉ будьзямъ
Да вашаго роду павышаци няᵉ будьзямъ.

Ольховка.

33.

Виўся каравай клупкомъ
Падъ зяᵉлёнымъ дупкомъ,
Да ў чысьцяᵉнькомъ поли,
Да на вараненькумъ ко́ни,
Да яᵒщэ будьзяᵉ вицца,
Якъ на мі͡есьци станавицца.

Ib.

34.

Да дьзяᵉвачкі͡е да сяᵉстрыцы,
Да вазьмі͡еця ᵉ да рузачки,
Да барані͡еця ᵉ мае куо͡зачки.
— Мы рузачки да да рукъ зьбили,
Тваихъ куо͡зачакъ ня абаранили.

Карцевичи.

35.

Няᵉ кпи, свацяᵉ, няᵉ кпи,
Пайдьзи да ві͡еникъ купи,
За твае, свацяᵉ, гро́шы
Будьзяᵉ ві͡еникъ харошы,
Будьзяᵉ сваха пі͡ечъ вымятаци,
Будьзяᵉ свата сухваляци.

Малево.

36.

Ой, пашлю, пашлю цихаго салаўъя
На туо͡й сьві͡етъ па матачку,
А зяᵒзюлячку да на краи́начку

Па сваю да па радьзимачку.
Ящэ салавей ня далятая^{е},
Матачка адвячая^{е}:
— Ня магу ўстаци, свая^{е}му дьзицяци
Да вяселле^{е} спраўляци, —
Сырая зямля дьзьверы зäля^{е}гла,
Дьзьверы заля^{е}гла, аканечко засланила
Да на тваё вяселля^{е} да ня^{е} пусьцила.

Карцевичи.

37.

Чыя гэта матачка
Пярäдъ Губспадамъ Богамъ,
Губспада Бога просиць:
— Пусьци мя^{е}не зъ неба,
Якъ ця^{е}перъ да мя^{е}не трэба,
Палядьзіеци свайго дьзицяци,
Ци хубрашо нараджóно
Да на пасадьзи пасаджóно,—
Пасадьзили сусіедачки
Да прыняли́ прыляціелачки.

Яськевичи.

38.

Ой, шумянъ, шумянъ да зя^{е}лёнъ буборъ,
Славянъ, славянъ да пански двуоръ,
Нихто ў яго ни ўъіедьзя^{е}, ни ўбя^{е}жыць,
Аннó цихи салавейко^{е} ўлятая^{е}
Да панскаго двара разглядая^{е}.

Малево.

39.

Соняйко да на зáхадьзи,
Дьзіевачка да на вы́я^{е}зьдьзи,
Станць брацяйко у вароця^{е}чкахъ.

— Сястрычка мая рубдная,
Пяераначуй хаця ночаньку,
Павяечэрай вяечэраньку.
— Мубй брацяйко, мубй рубдняеньки,—
Вяечэра мая да жалубўная,
Нубчъ мая — падарубжная.

Ib.

40.

Пара́ табіе́, суняйко, за буръ зайхо́дьзиць,
А мніе́ маладому — јіе́хаци да дому,
А ў майго бацька дварэцъ мале́ньки,
Дварэцъ мале́ньки — гасьцей пауне́ньки,
Гу́осьци пъюць, гуляюць, мяне паджыдаюць,
А я ў майго цяесьцятка забаўку ма́ю, —
Скрынки, пяерынки на вубсъ складаю,
Милую дьзіе́вачку къ сабіе́ забираю.

Ib.

41.

Мая матачка, мая щы́раенька,
Падайдьзи падъ мяене бли́зяенька,
Пакланюся табіе́ ни́зяенька,
Сьлёсками нушки умыю,
Ку́сками землю укрыю,
Адъ сьлёзакъ мубкраенько будьзяе,
Атъ ку́сакъ ру́сяенько будьзяе.

Ib.

42.

Няе плачъ, дьзіе́вачка, няе тужы,
Пяерабуць тыдникъ — къ намъ прыбяжы,
Падву́ръяе патапчы, нашу сямейку разьвяесяли, —
Нашо падвуръяе скрамяніе́ло,
Наша сямейка схмурніе́ла.

Гусаки.

43.

Сирата дьзі͡евачка, сирата,
Сядьзиць за сталомъ, якъ злота,
Да сі͡ела на вози, якъ рожа,
Ўздыхнула цяшко: — Му͡ой Божа!
Да хто мяне сиротуньку спаможа°,
Спамажы, бацюшко, спамажы,
Варапого коника залажы.
— Хай цябе, дьзи́цятко, Бу͡охъ спаможа°
Да ў туй вя°ликуй дарози
Да на тумъ першумъ парози!

Малево.

44.

Сьві͡етъ сьвитая — на зару займая,
Маладая дьзі͡евачка зъ двара зъяжджая,
Вышла яе матачка, ключыкаў пытая:
— Дьзѣ шъ ты, дьзи́цятко, ключыки падьзі͡ела?
— Тамъ я падьзі͡ела, дьзѣ ўчора сядьзі͡ела,
Павѣсила высо́ко, паі͡ехала далёко,
Хустачкаю пакрыла, сьлёсками абли́ла.

Яськевичи.

45.

Прыданачки адъя°жджаюць
И дьзя°цинка навучаюць:
— Ой, дьзі͡ецянка, намъ браця°йко,
Да ня карай яе ў хаци, —
Да на караваци,
Ня карай яе дупцомъ,
Да карай гру͡ознымъ слаўцомъ.

Ib.

46.

Да соняйко за буо͡ръ зайходьзиць,
Да брацяйко сястрыцу праводьзиць.
— Вяᵉрнися, сястрыца, да дому,
Дуо͡бро будьзе пасылаць табою.
— Пасылай, браткó, сваёю жаною,
Сваёю жаною и меншай сястрою,
А я няᵉ вяᵉрнуся съ табою.

Малево.

47.

Азирнися, дьзяᵉцинко,
Ци няᵉ jіе͡дьзяᵉ дьзіе͡вачка твая,
Ци няᵉ вязе біе͡лы ручничокъ,
Кабъ былó на чоʸмъ стаци—
Гуо͡спада спаминаци.

Ib.

48.

Ой, тамъ патъ кустуо͡чкамъ,
Падъ арэшничкамъ,
Тамъ соняᵉйко купалася,
А дьзіе͡вачка цалавалася
Да зъ маткаю пращалася,
Са сьвяᵉкруо͡ўкаю виталася:
— Да ци жывы, ци здаровы
Вашы дьзіе͡ци гарбузовы?

Ib.

49.

Выйду я за варóта сьлядкіе͡ знаць,
Куды маё дьзиця павёзъ зяць, —
Патъ туо͡й гаёчакъ зяᵉлёпы

Да патъ туой садуочакъ вишнёвы;
Куды маё дьзиця́тко павя^{е}зьли,—
Да зя^{е}лёныя^{е} віербы парасьли.

Яськевичи.

50.

Была нуочка да ви́дна — ужэ дьзіень,
Сьвя^{е}круоў нявіехну доўго жджэ,
Сьвя^{е}круоў нявіехны жа́дамъ жада́я^{е},
Па ўсихъ дарогахъ старажэ стаўляя^{е}.
— Jіедьзь, мая нявіехна, да дому,
Шшыю табіе шубу да долу.
— Ящэ, сьвя^{е}круоўка, ня пара́,—
Ня ўзышоў міеся^{е}цъ, ясна зара.

Ib.

51.

Сьвякруоў нявіехну жа́дамъ жадая^{е},
Па ўсихъ дарогахъ старажы стаўляя^{е},
Сама ў варотахъ, стара́я,
Ў варотахъ стаяла — нявіехны жда́ла.
— Да ня^{е} буць, нявіехна, хвасьлива,
Да буць, маладая, щасьлива,
Распусьци долю да па майму полю,
А прыдолья^{е}йко — здароўъя^{е}йко —
Да на маю ся^{е}мейку,
А прыплуодача^{е}къ на муй статача^{е}къ,
Кабъ мая ся^{е}мейка была вя^{е}сяле́нька.
Дай, Божа, маладымъ полё жаць абаимъ!

Карцевичи.

52.

Зялёная рутачка — жуоўты цьвіетъ,
Чаму цябе, дьзя^{е}циначка, доўго нѣтъ,
Написала бъ листъ я — ня^{е} ўміею,

Паслала пъ пасла — ня° сьміе́ю,
Да пабіе́гла пъ сама — баюся:
Вялика дарога — ўтамлюся.

Малево.

53.

Ой, цяшко знаци,
Што чужая маци,
Чаму жъ яна ня° выйдьзя°
Да дьзяцей прымаци.
Хоць яна выйдьзя°,
Да ня мило гляня°,
Да ня щыро прымя°...
Бадай тая сирата
Да ня радьзилася
Капъ чужая, кабъ матка
Надъ ёй не глумилася.

Ib.

54.

Ой, чарнюсяньки буо́брэ,
Скажы, ци тутъ дуо́бро,
Кали дуо́бро, то прымайця,
А не дуо́бро, атпраўляйця,
Намъ га́ньбы ня давайця, —
Мы сюды сами ня наіе́хали,
Наша сюды да доля плыла,
Ня расою расила,
Да прозьбаю прасила.

Гусаки.

55.

Прыіе́хала пахмураначка
Да на людьзи ня°гляначка,
Зъ нами ня гаворыць,

Жалю няᵉ прамовиць.
Прамовила залувица:
— Мая сястрыца,
Пасьцяли пасьціель біел,
Маладому жаўніеру.

Малево.

56.

Да сивая зяᵉзюлянька
Па вяᵉршэчку скача,
Маладая дьзяᵉўчыначка
Па вяну́очку плача:
— Быў у мяᵉне вяну́очакъ,
Семъ су́отъ кьвіетачакъ,
Я ў бацюшка зьвила,
Валыэ пасучы́,
Я ў сьвяᵉкратка згубила,
Па воду йдучы́.

Карцевичи.

57.

Да кавала зязюлька ў до́лу,
Да прасилася дьзіевачка да дому:
— Вязи мяᵉне, дьзяᵉцинка, дьзіе мяᵉне ўзяў,
Кабъ му́ой вяну́очакъ тутъ няᵉ зьвяў.
— Ня бу́ойся, дьзіевачка, няᵉ зьвяняᵉ,—
Јіесьць у мяᵉне матачка — спагляняᵉ,
Ды ў мёдъ да вино памо́чыць,
Па цясову сту́олику пако́циць.

Малево.

58.

Да хадьзила павулька на круту гару
Да раняла перъяᵉйко ў шаўкову траву,
Да ня жаль жа павульцы перъя яе,

Да жаль жа дьзіевачки на чужой стараніе,—
Да чужая старуонка віетрамъ шумиць,
Да чужы бацюшка няе бъе, да балиць,
Накараяе ёнъ цябе славами,
Абальесься гуоркими сьляезами,
Руозными абальесься — друомными.

Ib.

59.

Ня думала дьзіевачка, ня гадала,
Што ў лихую сяемейку папала, —
Стаяць дьзяевяры, якъ ваўкіе,
Стаяць яетроўки, якъ зьмяіе,
Стаяць залувицы, якъ зьмяицы,
Стаиць сьвяекратко, ня гаворыць,
Да јимъ маладая дьзіевачка няе ўнаровиць.
— Да стойцяе, сьвякруоўки (?), цёмна нуочъ,
Идьзи, мая нявіехна, адъ мене ўпруочъ.

Яськевичи.

60.

За ліесамъ, ліесамъ мяедьзвіецъ рыкая,
Бяда, мая сястрыца, — сьвяекруоў лихая,
Да я таму мяедьзвіедьзю саладьзинъ паткину,
Я сваю сьвяекруоўку пярынаю ўкрыю,
Няхай туой мяедьзвіецъ саладьзинку смуокчае,
Хай мая сьвяекруоўка у пярыни квуохчае.

Малево.

61.

Чымъ цяебе, дьзіевачка, Буохъ пакараў, —
Любили каваліеры, а ўдавецъ узяў,
Любили каваліеры съ квіетками,
А ўзяў удавецъ изъ дьзіетками,

Любили кавалiеры изъ руозными,
А ўзяў удавецъ изъ друобными.

Ib.

62.

Накажыэця°, губсьцики, маёй матаццы,
Што я съ сваимъ дьзя°цинкамъ размовы ня маю,
Да мая пасцiелька ягъ зимъ зимленька,
А мая падушка адъ сьлёзъ макрэнька.

Ib.

63.

Падъ виннымъ да калодьзя°зямъ,
Тамъ дьзiевачка воду брала,
У свуой край пазирала,
Ци ня° шумиць шумъ-дубруова,
Ци ня° зьвиниць битая дарога,
Ци ня° бя°жыць да калясачка,
Ци ня° jiедуць ка мнiе гуосьцики,
Ци ня° прыjiедьзя° да бацюшко,
Ци ня° прывязе мнiе парадунку,—
Ня рада я да парадунцы,
Да рада я руодной матусцы.

Ольховка.

64.

Ой, за лiесамъ, лiесамъ, за ля°скомъ
Гукнула дьзiевачка галаскомъ, —
Дьзiевачка матачки шукая:
— Дьзiе шъ ты, матачка, зайшла,
Да на маё на вяселля° ня прышла?
Ой, защабячы, салавейко°, на падворъи,
А на томъ падворъи кони ржуць,

Да за тымъ столикамъ мядыэ пъюць,
Да паверхъ дьзіерава малина—чырвуона калина,
Да чырвуона калинка — нашъ дьзяецинка.

Малево.

VII. Семейныя.

1.

Вечаръ цсьёмны, нуочъ видная,
Бацько дуобры, маци ня такая,
Ня такая—на вулицу ня пущаяе,
На вулицы дьзяеўчата гуляюць,—
Ци няе выйдьзяе дваранинъ
Дьзявокъ нагляедаци,
Ой, няе вышаў дваранинъ,—
Вышла яго маци

Карцевичи.

2.

Думай, гадай, мая маци,
Што я буду вяечэраци...
Мая маци дагадлива,—
Наварыла мніе бацьвиння,
Пасадьзила мніе люцьвина,
Мніе бацьвиння ня хочацца,
Ўсё зъ люцьвинамъ рагочацца.

Малево.

3.

Стаяў яваръ, падъ яварамъ сьціежачка,
Тудэю йшла дьзіевачка...
Ой, ты яваръ зеляенъ и харошъ,
Прыдьзяе на цяебе маруосъ,
Друомны дуощъ и віетрыкъ,
И гальейка надломиць,

И листу̑бчку надгониць,
И вяршэчка надломиць,
И карэнья̊ў надрушыць...
Ой, ты, дьзі̑еўка малада,
Ни праракай ты мя̊не,
Да падумай на ся̊бе,—
Будьзя̊ табі̑е лихи мушъ,
Будьзя̊ ця̊бе бу̑бльне биць,
Русыхъ ку̑бсъ надарве,
Дру̑бмныхъ сьлёзъ надалье,
Бі̑елаго личка надсушыць
И сэ́рдынька надрушыць.

Яськевичи.

4.

Ляці̑еў аролъ шъ чужыхъ старонъ
Да сі̑еў, воду пъючы́,
Заплакала сирацинка,
На службу йдучы́.
Ягъ зачуя̊ щыры Божа
Зъ высокаго ні̑еба:
— Чаго плачашъ, сирацина,
Чаго табі̑е трэба?
Маяшъ ну̑бшки, маяшъ ручки,
Маяшъ сьві̑етлы ву̑бчки,
Раби сабі̑е, сирацина,
Да цёмнае ну̑бчки.
— Кабъ жа дьзі̑ень я рабила,
Кабъ и ну̑бчъ рабила,
Таки́ жъ мая работа
Никóму ня̊ мила:
Чужы бацько, чужы бра́тко
Да чужая маци,
Да па бі̑еднай сирацини

Некаму спадаци.
Ой, скажы мніе̑, щыры Божа,
Ци дуо̑ўго тужыци,
Дуо̑ўго мае сьвіе̑тлы вуо̑чки
Будуць сьлёзы лици?
— Раби, раби, сирацина,
Да цёмнае нуо̑чки.
— Кабъ жа дьзіе̑нь я рабила,
Кабъ и нуо̑чъ рабила,
Таки́ мая работа
Нико́му ня^е мила,—
Кали дуо̑ўго гараваци,
Буду гараваци!
— Ой, ня дуо̑ўго, сирацинка,
Табіе̑ гараваци,
Пагаруяшъ гадуо̑къ, други. —
Будьзяшъ панаваци.

Карцевичи.

5.

Ня шуми, дубруо̑ва,
Ня шуми, зялёна,
Ня дадавай сэрцу жалю,
Што я ў чужомъ кра́ю.
А я ў чужомъ кра́ю,
Якъ на пажары́ни,—
Нихто жъ мя[е]не ни жаліе̑я[е]
Пры лихой гадьзини:
Ня[е] жаліе̑я[е] ацецъ,
Ня[е] жаліе̑я[е] маци,
Ня[е]хай мя[е]не пажаліе̑я[е],
Хто думая[е] ўзяци;
Ня жаліе̑я[е] ацецъ,
А ни ўся радьзи́ма,

Ня°хай мя°не пажаліе̑я°,
Каму буду мила.

Малево.

6.

Гы́ля, гы́ля, шары гуси,
Ляціе̑ця° на воду
Да плывіе̑ця°, шары гуси,
Ажъ да майго роду.
Не кажэця°, шары гуси,
Што я тутъ гарую,
Да скажэця°, шары гуси,
Што я тутъ пануя:
Ягъ будьзяця°, шары гуси,
Праўдуньку казаци,
Будьзя° мая ру́дна матка
Жъ жалю памираци.
Ой, вырву я зъ ружы кьвіе̑тку
Да пущу на воду,
Плыви, плыви, зъ ружы кьвіе̑тка,
Ажъ да майго роду...
Плыла, плыла зъ ружы кьвіе̑тка,
Пры бе́рагу стала,
Вышла маци воду браци,
Кьвіе̑тачку сымала.
— Чаго, чаго, зъ ружы кьвіе̑тка,
На вадьзіе̑ ты стала,
Знаци, маё дьзиця мило
Тры ліе̑та ляжало...
— Ни ляжало тваё дьзиця
Ни дня, ни гадьзи́ны,
Да яго лихія людьзи
Ссушыли, знудьзи́ли,
Ни ляжало твоё дьзиця

Да ни дня, ни ночы,—
Праплакала за табою
Свае ясны вочы.

Ib.

7.

Чырвоная калинушка
Да надъ воду схилилася,
Журылася дьзяеўчыначка,
Што адъ роду адбилася.
Ой, адъ роду, адъ радуочку,
Трудно сэрцу, животуочку,
Ящэ труднiей галоваццы,
Што я ў чужой старонаццы.
Ой, пайду я гукаючы,
Свае доли шукаючы,
Адазвалася мая доля
Край синяеинькаго мора:
— Кали будьзяешъ, дьзiеўка, мая,
То я буду доля твая.
Сядьзямъ-пáдьзямъ на чаўнуочку
Да паплывемъ къ бяеражуочку,
Да выщыпняемъ па листуочку,
Да напишамъ па письмуочку,
Ды пашлемъ да радуочку,
А ў радуочку ацецъ, маци
Просяць письмо прачытаци
Ды назатъ адаслаци...
Няехай бацько не журбуяе,
Мнiе пасагу не гатуяе,
Бо свуой пасахъ тутъ я мáю,
Якъ вутачка на Дунаю;
Няехай матка не журбуяе,
Мнiе вянуочка не гатуяе,—

Я страцила свуй вянуо̂чакъ,
Прасъ свуй дурны разумуо̂чакъ,
Падъ яварамъ зяᵉлянéнькимъ
Исъ казакамъ маладьзéнькимъ.

Ib.

8.

Ў майго брата нова хата,
А сіе̂начки на памуо̂сьци,
Просиць брáткоᵉ свае сястры,
Просиць къ сабіе̂ ў гуо̂сьци.
Сястра брата паслухала,
Сіе̂ла на вуо̂съ — паіе̂хала...
Братавая хліе̂пъ саджаяᵉ,
Брáтко ў акно пазираяᵉ.
— Прымай, жунка, хліе̂пъ са стала,—
Јіе̂дьзяᵉ ў гуо̂сьци сястра мая!
Съ таго двара віе̂цяᵉръ віе̂яᵉ,
Сястра тое слово чуяᵉ:
— Пастуо̂й, брáтко, няᵉ пужайся,
Съ хліе̂бамъ, солью няᵉ хавайся,
Прыіе̂дьзь, брáтко, ў маю бýду,
То я табіе̂ рада буду,
Хліе̂ба, соли прыпазычу,
Табіе̂, брáтко, дабрó зычу.

Ib.

9.

Віе̂церъ віе̂яᵉ, павяваяᵉ,
Бацько сына выпраўляяᵉ:
— Да јіе̂ць, сынокъ, на край мора,
Баᵒ няᵉ ўдáла ў цябе жана...
Старша сяᵉстра каня вядьзе,
Сяᵉлядуо̂рша сядло кладьзе,

Сама міёнша хусты дае,
Бра́ткамъ яго заве:
— Бра́тко ты нашъ, адьзинъ ты ў насъ,
Ты насъ пакиняшъ, самъ сгиняшъ!
— Сяᵉстра мая найменшая,
Найменшая — наймилшая,
Пайдьзи, сяᵉстра, да Дунаю,
Вазьми, сяᵉстра, пяску жменю,
Пасіёй пясуокъ на каме́ню,
Кали пясуокъ на ка́мяᵉни ўзыдьзяᵉ,
Тады бра́тко зъ вайны прыдьзяᵉ.
Сяᵉстра ўстала ранымъ - рано,
Жуоўты пясуокъ паливала.
— Ни дажду я таго ўсходу,—
Нима бра́тка исъ паходу.

Карцевичи.

10.

Вой, борку, прыборку,
Да руби нову камуорку,
Да руби зъ акенцами,
Капъ къ намъ зязюлька прылятала,
Мяне заранят пабуджала:
Сьвяᵉкруоўка — ня матка будьзя,
Рано мяне няᵉ будьзяᵉ будьзици,
Пуойдьзяᵉ къ сусіеду, будьзяᵉ судьзици:
— Дуобра мая нявіехна, дабрэнька,
Сьпиць яна да соняᵉйка, маладьзенька,
Да соняᵉйко, да соняᵉйко ўзыдьзяᵉ, ўстаняᵉ,
А мая нявіехна ящэ няᵉ ўстаняᵉ,
Да соняᵉйко ўзыдьзяᵉ, йграяᵉ,
Спиць мая нявіехна ни ’ чомъ ня дбаяᵉ,
Да соняᵉйко взыдьзяᵉ, да ў гары́,
Идьзе мая нявіехна съ комуоры.

Ольховка.

11.

Ой, хаці͡ела мяᵉне маци
Ў адну хату аддаци,
Ой, аддала мяᵉне ма́ци
У вяликую сямъю,
А вяликая сямъя
Вячэраци сі͡ела,
А мяᵉне маладу
Пасылая па ваду́...
Я па во́ду иду,
Якъ пчолачка гуду,
А вадьзицы нясу,
Прыслухоўваюся,
Што вяликая сямъя
Гаварыци будьзяᵉ,
А вяликая сямъя
Мужыка караяᵉ:
— Чаму гары͡элки няᵉ пъешъ,
Чаму жу͡онки няᵉ бъешъ?
— Нашто ма́ю ву͡отку пиць,
Зашто ма̀ю жу͡онкў биць,
Кали зъ ею ду͡обро жыць.

Малево.

12.

Аддаў мяне бацюшко замужъ далёко,
Прыказаў мні͡е бацюшко ў госьци няᵉ хадьзици...
Ой, скинусяᵉ я сивай галупкай,
Палячу я къ майму бацюшку ў садокъ,
Пагляᵉджу я, што муй бацько робиць,
А но жъ муй бацько па саду ходьзиць,
Самы старшы брацяᵉйко падъ руку водьзиць,
Сяᵉляду͡оршы брацяᵉйко збанъ мёду носиць,

Самы млóдшы брацяᵉйко ружъё набивояᵉ,
Ружъё набивояᵉ—зязюльку страляяᵉ.
— Ня страляй, сынуóчакъ, сивуй зязюльки, —
Сива зязюлька — ваша сяᵉстрычка.
— Кали сива зязюлька,—ляци ў зéлянъ буóръ,
Кали наша сяᵉстрыца, — хадьзи къ намъ за стуóлъ,
Дляᵉ сивуй зязюльки, — ягатки ў барку,
А дляᵉ нашуй сяᵉстрыцы пирашки ў мядку.

Малево.

13.

У ліéси кудраваё дьзераво стаяло,
На тумъ дьзерави сива зяᵉзюлька кавала,
Jіéхаў тудэю малады дьзіéцяйко,
Зачуў-пачуў сиву зяᵉзюльку каваци.
— Пакинь, пакинь, сива зяᵉзюлька, каваци,
Ци ня пакиняᵉ мая дьзіéвачка плакаци.
— Якъ жа мніé млодуй ня плакаци,—
Пакинула я рутьвяны вяночакъ у бацюшка,
У бацюшка — рутьвяны вяночакъ,
У цяᵉсьцятка — залаты чапочакъ...
— Да сядьзяᵉмъ мы на пуховуй падушаццы,
Да пагляᵉдьзимъ залатой лентачки,
Мая лентачка видна,
Съ пазалотаю чапóчка видна...

Яськевичи.

14.

Ой, у поли віéтрыкъ
Былинку калышаᵉ,
Брáтко да сяᵉстрыцы
Часто листы пишаᵉ.
— Сяᵉстрыца руóдна,
Цьси прывыкла адна?
— Ой, хоць няᵉ прывыкла, —
Трэба прывыкаци,

Нуды́ да го́ра
Трэба прынимаци.
Пусьци, милы, къ роду,
Хоць цяᵉразъ воду.
— Няᵉ пущу я къ роду, —
Скажашъ ўсю прыгоду.
— Ня буду казаци,
Ту͡ольки будьзяᵉ знаци
Да ру͡одная маци...
Маци жъ мая, маци,
Да дьз͡іе шъ цяᵉбе ўзяци,
Ци мн͡іе зарабици,
Ци мн͡іе заслужыци.
Наняла я муляры́
Матку муляваци,
Муляр͡ыэ малююць,
Да ўсё няᵉ такую,
Матку няᵉ радну́ю.

Гусаки.

15.

Капъ ты чула, маладая дьз͡іевачка,
Акъ па таб͡іе маци плача,
Къ сырый зяᵉмли прыпадаючы.
— Ой, ня плачъ, матка, па мн͡іе, —
Я зъ дабра ў дабро пашла,
Якъ пчулка ў мяду͡окъ ўпала,
Я ў дабры, акъ у ц͡іесьцяᵉчку,
А ў сял͡іе, акъ у м͡іесьцяᵉчку,
А у м͡іесьци — мящаначка.

Ib.

16.

Дьз͡іе якъ радьзилася да ня была,
Дьз͡іе мене цёмная ну͡очка да заняᵉсла,

Да ў тоё сяло крутоё,
Да ў гэто мужычъё дурноё, —
Да прадаюць коники да бя̆ᵉзъ цаны,
Да бъюць жаначкіе͡ да бя̆ᵉзъ вины,
Да прадаюць коники вараныяᵉ,
Да бъюць жаначкіе͡ да маладыяᵉ.

Ольховка.

17.

— Миляᵉньки ты муо͡й — дружыня мая,
Прывёсъ ты мяне, дьзіе͡ роду нима,
Дьзіе͡ роду нима — чужа старана,
Некуды выйци да пагаварыць,
Свайго сэрдэнька развяᵉсялиць.
— Милая мая, дарага́ мая,
Ця̆рӑзъ вулицу да кума мая,
Ой, пайдьзи къ куми́ да пагавары,
Сваё сэрдэнько развяᵉсяли.
— На маёмъ дварэ стаяць два дубы̆э,
А на тыхъ дубохъ — два галубы͡э,
Ой, сяᵉдьзяць яны да й цалуюцца
Да зъ майго жыця да дьзивуюцца,
Якъ я тутъ жыву, якъ я тутъ гарую, —
Я сваё жы́цяᵉ людьземъ дару́ю.

Малево.

18.

Сяᵉдьзіе́ли саду͡очки
Да ў тры раду͡очки,
У першумъ саду͡очку
Зяᵉзюля кукуя,
А ў другомъ саду͡очку
Салавейкоᵃ сьвища,
А ў трэцюмъ саду͡очку
Сынъ зъ маткаю ходьзиць, (2)

Пацихуй гаворыць,
— Ой, сынку му͡ой, сынку,
Сынку паймилѣйшы,
Ой, скажы мні͡е, сынку,
Хто табі͡е милѣйшы,
Да ци табі͡е жу͡онка,
Да ци табі͡е ці͡еща,
Да ци табі͡е мила
Твая ру͡онна маци.
— Да мні͡е жу͡онка мила,
Якъ яблынька цьви́ла,
А мні͡е ці͡еща мила, —
На тоё прычына,
Матка — паймилѣйша,
Ба̧ яна вяᵉрні͡ейша, —
Якъ мяне насила,
Ў гу͡оласъ галасила,
Якъ мяне ра͡джала,
Канала-ўмирала,
Да сырой зяᵉмли
Крыжамъ прыпадала.

Ольховка.

19.

Ня хадизи ты, бі͡елъ-кудравы,
Кӑля̆ маёй хаты
Да ня тапчы, бі͡елъ-кудравы,
Мае руты мяты:
Ни для цябе я садьзила,
А ни паливала,
Для таго я пасадьзила,
Каго я любила,
Для таго я паливала,
Каго я кахала...

Съ-падъ явара, съ-падъ бярозы
Вада працякаяᵉ,
Нéльго каню вады пици,
А ни пастаяци,
Нильжá мужу жапы бици,
А ни пакараци:
Выцяᵉў разокъ — плакаў гадокъ
И чатыры нуóчы
Да выплакаў бiéло лицо
И чуóрныяᵉ вуóчы.

Яськевичи.

20.

Закуй, закуй, зязюля рабая,
Да милая друшкá зъ дароги чакая,
Яму пасьцель сама сьцеляᵉ.
Якъ прыiéхаў милы пуóзьняᵉ,
Да раскидаў пасьцель розьняᵉ.
— Зашто, прашто, швагяᵉръ, зазьлиўся?
— Да на тояᵉ, брáтко, ты пагадьзиўся
Да зло зъ мае сястры паглумиўся.
Былó няᵉ сiéяць зялёнаго гаю,
Былó няᵉ брацъ ишъ чужого краю,
Да былó няᵉ сiéяць зялёнаго дубу,
Былó няᵉ брацъ, кали няᵉ люба,
Былó няᵉ сiéяць чырвопае вишни,
Былó няᵉ брацъ, кали няᵉ падъ мысьли.

Малево.

21.

Да ўсё па далинцы
Муóй мужыкъ пелюцки
Да па гуóркахъ ходьзиць,
Пóзьняᵉнько прыходьзиць,
Якъ ляжа спаци, —

Пася°рутъ караваци.
— Адвярнися, милы-чарнабрывы,
Я цябе разьдьзіёну,
Я цябе раз'бую,
Тваё біёло лицо
Семъ расъ пацалую.
— Адвяжыся, милая-плюганка, —
Естъ у мя°не иншая каханка.

Карцевичи.

22.

Дьзѣ ты, бурлакъ, валачыўся,
Што па поясъ абмачыўся?
— Па дарогахъ, па пшаницахъ,
Па харошыхъ маладьзицахъ
Чымъ чужая жуонка ладна, —
На юй хустачка я°дбабна,
А кашуля паркалёва,
Сама яна чарнаброва, —
Это мая палюбóва.

Малево.

23.

Ой, съ-падъ ліесься, съ-падъ лушка,
Тамъ прекрасна сьміерць ишла.
— Ой, сьмертухна-матухна,
Вазьми шъ маю жуонку!
Ой, ня стаў я зъ ёю жыци,
Буду на вя°чурушки хадьзици,
Красную дьзіеўку любици,
Што заплецяна каса,
Што заплакапы глаза,
Пазацираны рукава, —
То жъ маёй милай сястра.

Ib.

24.

За Дунаяͤмъ, за ракой,
Тамъ му͡бй ми́ляͤньки гуляў,
Зъ вараного каня ўпаў,
Якъ упаў, такъ и ляжыць,
Нихто къ яму няͤ бяжыць.
Я малада падбягала
Ды шапачку падняла,
На галу͡бўку злажыла.
— Гуляй, гуляй, муй миляͤньки,
Ня загульвайся,
На чужыяͤ, харошыяͤ,
Ня загляд'вайся,
Бо чужыяͤ, харошыяͤ
Ў парози стаяць,
А я ту͡бнка, сухарлява —
Ві͡ёчна жунка твая...
Папуў сынъ начаваў,
Семъ коній мні͡ё дараваў,
Я на шасьцёрку катала,
А сёмаго прадала
Ды звущыка наняла.
— Ай, ты звущыкъ малады,
Вяͤдьзи кони да вады,
Чужа хатка — ни свая,
Будуць бици гультая,
Якъ авечки барана́.

Яськевичи.

25.

Ходьзиць казакъ па далини,
Па крутой гары ёнъ пахаж'ваяͤ,
Частымъ, густымъ грабушкомъ

Галу͡оўку чэша да прыглаж'ваяᵉ,
На чужыяᵉ, харошыяᵉ да пагляд'ваяᵉ,
Бо чужыяᵉ, харошыяᵉ,
Якъ ружо́вы цьві͡етъ,
Мая жъ жу͡онка-няᵉўда́лина
Завязала сьві͡етъ.
Да вазьму жъ я няᵉўда́лину
Падъ бі͡елыяᵉ бо́ки,
Кину, брошу няᵉўда́лину
У Дунай глыбоки.
Плыви, плыви, няᵉўда́лина,
У виръ галавою, —
Ни нажыўсяᵉ, ни пабыўсяᵉ
Да я за табою.
Пажыву гадокъ я, пажыву други,
Ой, пайду я да Дунаю,
Я ўсё сваю неўда́лую
Думаю, гадаю.
— Плыви, плыви, няᵉўда́лая,
Къ берагу ка мн͡іе:
Плачуць, тужаць дру͡омны дьзі͡еци,
Плачуць па таб͡іе.
— Няᵉ паплыву, няᵉўда́лая,
Къ берагу къ таб͡іе,
Да зрабиў ты няᵉсла́вяньку
Наві͡екъ самъ саб͡іе.

Ольховка.

26.

Были́ ночы цьсемныя,
Спали сьнягі͡е бі͡елыя,
Цьсякли рэчки быстрыя,
Тамъ казакъ каня папў,
Ёнъ сваю жапу тапиў.

Жана мужа спраш'вая°:
— Ня тапи мяне у дьзень
Да ня° страшъ маихъ дьзяцей,
А тапи мяне у ночы,
Якъ паснуць мае дьзі͡ѐци...
А на заўтра ра́ня°нько
Дьзі͡ѐци бацька спраш'ваюць:
— Гасударъ нашъ, бацюшко,
Да дьзі͡ѐ наша матушка,
Ци ў щырумъ барку жыве,
Ци ў сыруй зямли гніе?
— Да ни ў щырумъ барку жыве,
Да ни ў сыруй зямли гніе, —
На́крыжъ ручки згóрня°ны,
На сьме́рць вуóчки скованы.

Ib.

27.

Ня° хаціе́ла мя°не маци
За хазяина аддаци,
Аддала мя°не маци
За гу͡óркую пъяницу.
Пъе пъяница ня°дьзіе́лю,
Пъе пъяница другую,
А якъ трэця наступая°,
Мя°не маци пасылая°,
Дьзі͡ѐ пъяница пъе, гуляя°.
— Дьзі͡ѐнь-ду͡óбры, шынкарачка,
Дьзі͡ѐнь-ду͡óбры, малада,
Ци тутъ пъяница мая?
Ой, прапой, прапой,
Прапала я за табой!
Ся°дьзиць голы у куточку...
Ду͡óбрая кума была,

Што съ су͡брама вывяᵉла,—
Портки й сарочку дала.
Ой, прапой, прапой,
Прапала я за табой!
Прапиў оўцы на гарэлцы,
А ку͡ничка на мяду,
Прапиў мяᵉне пъяница,
Прапиў мяᵉне маладу.
Няᵉ сьмі͡ейцяᵉся, ду͡бры людьзи...

Малево.

28.

(Варіантъ).

Пъе му͡ой пъяница нядᵉьзі͡елю,
Пъе му͡ой пъяница другую,
А на трэцю сувяршыў,
Ды й да дому прыхадьзиў.
Ой, му͡ой миляньки идьзе
Ды й музычаньку вядьзе,
Якъ миляньки на пару͡охъ,
Яго милая — да ну͡охъ.
Якъ ударыць милъ милу́ю
Да па бі͡еламу лицу,
Палилася кру͡оў гарача
Па шытаму рукаўцу.
Ня жаль жа мні͡е шытыхъ кьвятъ,
А жаль жа мні͡е млодыхъ лятъ:
Шыты кьвяты нашыюцца,
Млоды ляты няᵉ ве́рнуцца...
Прапала жъ я за табою,—
Кажны дьзень ты у прапою,
Прапиў бычкі͡е и цяᵉлицы,
Частуючы маладьзицы,

Прапиў сарочку и штанэ,
А самъ пашоў па ся°ліе.
Дьзѣ ўзялася кума,
Выкупила съ сорама,
Рубашку и штаны дала
И ў карчуомку завяла,
И гарыэлки купила,
Й муорды яму выбила.
— Дуосыць, миляньки, гулять,
Трэба да дому ступаць, —
Друомныя° дьзіетки пищаць.

Ib.

29.

Ў гору расла, ў горы замушъ пашла,
Туольки ў горы ни радьзилася,
Само горо прыкацилаcё,
Цяръсъ сіени, цяръсъ хатуньку
Да на маю караватуньку,
А муой милы ў каравацi ля°жыць,
А мніе млодуй разуваци вя°лиць,
А мніе млодуй ня° хочацца
Да пъяницы варочацца.

Ib.

30.

Ой, вы кумушки мае,
Вы галубушки мае,
Прыхадьзіеця° да мя°не,—
Пася°дьзіенюшки ў мя°не;
Раскажу, разгавару
Сваю гуоркую нужду,
Да што ў мя°не маладой
Сьвя°кровушка лиха, вой!

Лиха да лиха, ня спагадлива,
Ня пущаяᵉ мяᵉне млодуй
На вулицу пагуляць,—
Пасадьзила свайго сына
Падъ акенцамъ пилнаваць.
— Куды, к...а, куды, б..ць,
Йдьзешъ на вулицу гуляць?
На вулицы, на шырокуй
Два малойчыка стаяць,
Дьзиўны рэчы гавараць,
Я малада падбягала,
Дьзиўны рэчы паслухала.
Ой, ни ўздумаць, ни ўзгадаць,
Якъ сьвяᵉкровушцы салгаць;
Салгу сякъ, а́льбо такъ,
Альбо гэтакъ, альбо́ якъ...
Па саду͡очку хадьзила,
Грушки, яблычки рвала,
Свайму миламу слала,
Милы грушакъ няᵉ бярэ,
Мн͡іе адв͡іету ни дае,
А ни в͡іернаго слаўка́
Адъ миле́нькаго друшка.

Ольховка.

31.

Ой, за б͡іелымъ бярэзьничкамъ,
Тамъ стаяла сьвяᵉтличунка,
А ў той сьвятлицы—
Зъ братавою залувицы.
Залувица весяᵉло скача,
Братавая силно плача,
Залувица яе разважаяᵉ:
— Ня плачъ, ня плачъ, братавая, —

Мая маци ня° лихая, —
Яна рано уставая°,
У пу͡оўначи выпальвая°,
А піеўни паюць — абі͡едъ даюць,
Сьві͡етъ сьвитая° — на работу йдуць,
А табі͡е маладой панимаць,
Да ўсё сьлі͡етъ ступаць,
Яе норавы пя°раймаць.

Малево.

32.

Салавейко лугавы,
Ня пу͡ой рано на зары, (2)
Ня пабудьзи сьвя°кравы́:
Мая сьвякру͡оў лихая, —
Яна рано ўстая°,
Мні͡е дьзі͡ело раскажа°,
Сама спаць ляжа°.
Ой, выйду я на сяло,
Нидьзі͡е агню не виднó,
Ў маёй хаци жаръ гарыць,
А сынъ зъ маткай гаварыць:
— Ой, сыня° муй, сыня° муй,
Чаму шъ ты жаны ня бъешъ
Нашто ёй пасьці͡ель даешъ?
— Мая жу͡онка малада
Робиць дьзі͡ело ўсё адна,
Ўсё дьзі͡ело паробиць,
Сьвякровушцы ўнаровиць,
Бі͡елу пасьці͡ель пасьці͡еля°,
Са мною спаць ляжа°.

Ольховка.

33.

Свая маци — ня^е чужая,
Сваё дьзиця папужая^е,
А нявіе́хна сама ўстала,
На пасъ вублики пагнала
Да силне́нько заплакала.
Гониць я^ена дарогаю,
Яе губласъ — дуброваю;
Пашоў губласъ па дуброви,
Пачуў ми́ля^еньки ў каморы,—
Ци зязюлька закавала,
Ци миле́нька заплакала.
— Ня плачъ, мила, ня^е журыся,
Мы паіе́дьзямъ да радьзи́ны.
Јіе́дьзямъ полё и другоя^е,
Пярабіе́хъ зайчыкъ даруо́шку,
Зламаў куо́никъ праву нуо́шку,
Идьзе маци исъ пиўни́цы,
Нясе мёду й ча^эмя^ерыцы,
Сыну — мёду и вина,
Для ня^евіе́хны — ча^эмя^ерыцы.
— Пастуй, мила, ня^е сыпя^ешайся,
Ча^эмя^ерыцы ня ўпивайся,
Выпъя^емъ мёду мы па шклянцы,
А на пуо́тымъ ча^эмя^ерыцы,
Пуо́йдьзямъ разамъ да зя^емлицы...
Ой, па сыну звапы звоняць,
Па ня^евіе́хни кся^ендзыэ паюць,
Хава'ць сына у касьцели,
А ня^евіе́хну па цьвинта́ры.
Ой, на сыну вырасъ яваръ,
На ня^евіе́хни біе́ла липа,

Расьли, расьли, схилилися,
Цярӑсъ парканъ зьляпилися,
Гальё зъ гальёмъ здрастáя^{е}цца,
Лисьцё зь лисьцемъ злипая^{е}цца.
Вышла маци воду браци
Ды силнéнько заплакала:
— Вохъ, Божа жъ му͡ой, што зрабила, —
Пару дьзі͡éтакъ разлучыла,
Ящэ й къ таму атруила.

Карцевичи.

34.

Журылася сьвя^{е}кру͡оў на ня^{е}ві͡éхну
Ягъ дьзі͡ень, такъ пу͡очъ:
— Идьзи, мая ня^{е}ві͡éхна,
Адъ мене ўпру͡очъ,
Ня садьзися ў цьсихумъ лузи ка́линаю,
Да стань ў чыстамъ поли арабинаю,
Будьзя^{е} ици тву͡ой милы съ край́ны,
Прыдьзя^{е} къ арабинушцы дьзиви́цца
Да прыдьзя^{е} къ матаццы хвали́цца:
— Мая матка, мая матачка,
Ўсю я Пу͡ольшъ прайшоў,
Такой вя^{е}рабинушки
Нигдьзі͡е ни знайшоў, —
Тонка, высока, зя^{е}лянéнька!..
— Гэто жъ, му͡ой сынокъ, твая милéнька!
Вазьми, сынку, тапарынку
Да зруби зъ яе вя^{е}ршынку.
Ся^{е}кануў разокъ — бі͡éло ці͡éло,
Ся^{е}кануў други — кру͡оў капнула,
Ся^{е}кануў трэци — прамовила:
— Зашто, муй ми́ляньки, мяне рубаяшъ?

Гусаки.

35.

Ой, съ-падъ гаю, гаю
Сиў кунь выбягая^{е},
Маци свайго сына
Сьцихў навучая^{е}:
— Знаци, ты, сынку,
Нагайки ня^{е} маяшъ,
Што ты свае жунки
Ня^{е} бъешъ, ня^{е} караяшъ.
Учо́ра зьвячо́ра
Камора шумила,
(Къ?) биламу сьві͡ету
Милая ня^{е} жыва,
Ляжыць милая,
Акъ вугаль чарне́нька,
Стаиць милы,
Акъ папі͡еръ бяле́ньки...
— Маци мая, маци,
Пара́дница ў хаци,
Пара́дьзила ты мні͡е,
Якъ жунку караци,
Парадьзь жа цяперъ мні͡е,
Дьзі͡е яе схаваци.
— Злажы ёй, сынку,
Шауко́ву сарочку,
Пахавай яе, сынку,
Ў вишнёвумъ саду͡очку...
— Ўстань, мая мила, —
Сынъ мале́ньки плача!
— Ня^{е}хай сабі͡е плача,
Ня^{е}хай прывыкая^{е},
Ня^{е}хай тое зная^{е},
Што матки ня мая^{е}.

— Ўстань, мая мила, —
Каруоўки рыкаюць!
— Няᵉхай сабіе бычки,
Няᵉхай высысаюць.
— Ўставай, мая мила, —
Калина зрадьзила!
— Няᵉхай яна руодьзиць,
Хъць да зямли гнецца:
Ужэ жъ маё сэрцо
Къ табіе няᵉ гарнецца.

Малево.

36.

(Варіантъ).

Ой, съ - падъ гаю, гаю
Сивы куонь выбягаяᵉ,
На тумъ куонику
Жаўніеръ выяᵉжджая,
На скрыпачку граяᵉ,
Ой, струна да струны
Гуоласъ падаваяᵉ,
Матка свайго сына
Цихо навучаяᵉ:
— Ци ты жъ, муй сынку,
Нагайки няᵉ маяшъ,
Што ты свае жунки
Няᵉ бъешъ, ни караяшъ?
Учора зьвячора
Камуора зьвиніела,
А гъ біеламу сьвіету
Мила захварыэла.
— Маци жъ мая, маци,
Парадница ў хаци,
Пара́дьзила ты мніе,

Якъ жунку караци,
Парадьзь жа цяᵉперъ мнie,
Дьзie ле схаваци.
— Ой, выкапай, сынку,
Глыбоку магилку
Да пасадьзи, сынку,
Чырвону калинку.
— Маци мая, маци,
Парадница ў хаци,
Парадьзь жа ты мнie,
Дьзie пасахъ схаваци.
— Вязи жъ яго, сынку,
На туўрхъ прадаваци.
— Маци жъ мая, маци,
Парадница ў хаци,
Што буду казаци,
Ягъ будуць мае швагрыэ
Да яе пытаци?
— Скажашъ ты, муй сынку:
Пашла мая мила
Ў вишнёў садъ гуляци...

Малево.

37.

Малады мальчышка
Ў кручыни лихой,—
Няᵉ пражыў ёнъ году
Жъ жаной маладой,
Сабраўся на битву,
Пращаўся жъ жаной,
Сказаў на пращання:
— Жана, буць вярна!
Жана яᵉму адвячаяᵉ:
— Да вieку твая!

Тры го́ды ў даруо́сцы
Сражаўся съ ўрагомъ,
Биўся ёнъ, калациўся
Капъёмъ и мячомъ.
Кончыўшы битвы,
Паіе́хаў дамой,
Настрыэ́чу ў даруо́сцы
Радьзицяеʼль идьзе.
— Здрастуй, мой радьзицяеʼль,
Здорова сямъя?
— На посьляе тваиго адъіе́зду
Случылася бяда:
Жана твая маладая
Дьзиця ўрадьзила́...
Мацн сына спраш'вая:
— Прасьци, сынъ, жаны!
— Я, матушка, ўсимъ пращаю,
Жаніе́ — никагда!
Махнулася шабля
Магучай рукой,
Пакацилася галуо́ўка
Жъ жаны маладой,
Астаўся мальчышка
Навіе́къ сиратой.

Малево.

38.

Чырвоная калинушка
На ўвесь двуо́ръ зацьви́ла,
Маладая удуо́вунька
Сына парадьзила,
Парадьзила ўдава сына
Ни ў ліе́си, ни ў поли,
Парадьзила ўдава сына

Ў зя°лёнуй дуброви,
Да ня дала ўдава сыну
Ни щасьця, ни доли,
Тольки дала ўдава сыну
Харошуй ўстанóви...
— Быló табі͡е, мая маци,
Стану ни даваци,
Быló табі͡е, мая маци,
Щасьця° й долю даци.

Карцевичи.

39.

Была ўдава на Падоли,
Да ня мі͡ела щасьця й доли,
Ту͡ольки мі͡ела дьзевя°ць сынку͡оў,
А дьзя°сяту дачкý — швачку.
Сыны ўзрасьли, — ў разбу͡ой пашли,
Дачка ўзрасла, — замушъ пашла,
Замушъ пашла за купчыка малада.
Jі͡едьзя° купчыкъ купчаваци,
За jимъ яна падъя°жджаци,
Стали ў лі͡еси начаваци,
Патъ сасною агу͡онь класьци,
Идуць тамъ трохъ разбу͡ойникаў,
Адьзинъ кажа: — Расстраляймо!
Другй кажа: — Пачакаймо!
Падышоўшы трэци кажа:
— Аткуль, купча°, жану маяшъ?
— Была ўдава на Падоли,
Да ня мі͡ела щасьця й доли,
Ту͡ульки мі͡ела дьзевя°ць сынку͡оў,
А дьзя°сяту дачкý — швачку...
— Щасьця° маяшъ, паня° швагру,

Што мы цябе няᵉ расстраляли,
Свае сястры ня забили.

Малево.

40.

Ўзышоў міе͡сяцъ и зара,
Вышла ўдава малада,
Парадьзила два сына
И ў китайку спавила,
И ў карэпчыкъ ўлажыла,
Ў цьсихи Дунай пусьцила.
— Ой, ты, цьсихяᵉньки Дунай,
Двояᵉ дьзіе͡тки прынимай,
А ты, жуо͡ўты пясуо͡къ,
Накарми двояᵉ дьзяᵉго́къ!...
На двацацъ пятумъ гадў
Пашла ўдава па ваду,
Стала ўдава воду браци,
Стаў карэпчыкъ выплываци,
А што ў гэтымъ карапцы́, —
Два харошы малайцы.
Сила ўдава на брусу,
Чэшаᵉ русую касу.
— Ой, ты, ўдава, ты, ўдава,
Да ци пуо͡йдьзяᵉшъ за мяня?
— За аднаго сама йду,
За друго' дачку даю!..
— Ой, ты, ўдава, ты, ўдава,
Дурна твая галава,
Ци ты тояᵉ забыла,
Што два сынкіе͡ радьзила,
Ў цьсихи Дунай пусьцила, —
Ты за сына сама йдьзешъ,
За друго' дачку даешъ...

Ib.

41.

Закацилася° ясно сонца
Сяй за ціе͡мныя° лясы́,
Дру͡обны пташки пріуныли,
И ня° слышны галасы́.
Тудэю йшли два нира́ли,
Тольки шабя°льки блищаць,
Якъ увайшли ў дьзя°равеньку,
Празъ акошачко стучаць:
— Хазяюшка пралюбезна,
Пусьци ну͡очку начавацъ.
— Ой, мае жъ вы два нира́ли,
Ўсю жъ вамъ праўдуньку скажу,—
Тры дни ў печы ня° палила,
Нѣтъ вя°чэраць ничаго.
— Хазяюшка пралюбезна,
Ня° пытаямъ мы таго,
Мы ў паходьзи пріуныли,
Захаці͡ели аддыхнуць...
Адьзинъ ся°дьзиць на скамейцы,
Други́ напраци́ў яго,
То красьні͡ея°, румяні͡ея°...
— То жъ сыну͡очакъ милы му͡ой,—
Патаму жа, ой, таму жа
Лі͡етъ пятнаццаць,
Якъ я съ мужамъ расстала́сь,
Ой, таму жа лі͡етъ и дваццаць,
Якъ я сына радьзила́...

Карцевичи.

42.

Наляці͡ели жураўли,
Гаварыли абъ ралли́,
Каторая лі͡епшая,—

На раннюй — пшаница,
На позьнюй — мяᵉтлица...
Сабрáлися удаўцы́
Ў новую карчуóмку,
Гаварыли абъ жанкáхъ,
Каторая ліе́пшая:
Съ першаю дьзіе́ци міе́ў,
А зъ другою гадаваў,
А съ трэцяᵉю разганяў;
Якъ сарока гняздо уъе,
Такъ мачыха дьзіеци бъе,
Хоць ни набъе, то ўщыпне,
Таки дáрмоᵃ няᵉ мине...
Ходьзиць бацько па двару,
Чэшаᵃ сваю галаву́:
— Ӥдьзіе́цяᵉ, дьзіе́тки, служыци,
Мніе̂ самóму трудно жыци!
Пашли дьзіе́тки лугами,
Абливўшыся сьлязами.
— Ӥдьзіе́цяᵉ, дьзіе́тки, да дому,
Хъць трудно жыць самóму.

Малево.

43.

Мая жуóнка няᵉвяличка,
Носиць жуóўты чаравички,
Ня сьпиць яᵉна, няᵉ гуляяᵉ,
Смачно јіе́сьци прыбираяᵉ.
Я араў, араў, наараўся,
Смачно јіе́сьци спадьзяᵉваўся,—
Да ни баршу, ни сьмятаны,
Да ўсіе̂ миски паливаны...
— Салавей муй ясны,
Закарвашы красны,

Куды цябе Буохъ нясе?
— На ракитаў кустъ,
На прыгорыяᵉ мяста.

Гусаки.

44.

Сьвіециць сонцоᵃ увъ аконцоᵃ,
А мѣсяцъ зъ зарою,
Да хвалиўся дьзяᵉцинаткоᵃ
Сваёю жаною,
Што ў яе адьзенняᵉ,
Якъ павуценняᵉ,
На ёй спанница,
Ягъ бавалница,
Чаравички, панчуошки, —
Ўсё па нуошки.

Ib.

45.

Цихая пташка, няᵉнасéнначка
Да на былиначку скачаᵉ,
Маладоё дьзиця, няᵉразумнаё
Па малойчыку плачаᵉ.
— Ой, я ня плачу, мніе ня хочацца,
Да сами сьлёзунки льюцца,
Нашто да мяне маладьзенькуй
Няўдáлыяᵉ шлюцца.
Хаць и шлецяᵉся, хаць няᵉ шлецяᵉся,
То я ваша ня буду, —
Каго люблю, віерня кахаю,
То ўвіекъ ни забуду.
Ой, заржы, заржы, сивы конику,
Ў чыстае полё йдучы,
Ци няᵃ пачуяᵉ мая руодная,
Сьніеданя гатуючы.

Ой, ягъ зачула, цяшко ўздыхнула,
Сильня° заплакала...
Ой, кабъ я была сива зя°зюлька
Да ўміе͡ла кавацi,
Паляціе͡ла бъ я ў чыстая° поля°
Да й милаго шукаци.
Лячу я полё, лячу другоё,
А на трэцяя сяду,
Сяду-паду́ ў вишнёвумъ саду,
Стану кукаваци,
Ой, вышла ўдава зъ новаго двара,
Стала наракаци:
— Пакинь, зя°зюлька, пакинь, сива́я,
Такъ жаласно каваци:
Jie͡стъ у мяне панъ маладьзеньки, —
Хоча расстраляци.
— Ой, ня пакину, пуо͡куль ня загину,
Жаласно каваци:
Пакинуў милы чараду́ дьзя°цей, —
Не́ съ кимъ гадаваци.

Малево.

46.

Ой, тамъ у далини,
Тамъ казакъ ля°жыць убиты,
Да чуо́рнаю китайкаю
Галава прыкрыта.
Прыхадьзила жана,
Мужа аткрывала
Да, аткрыўшы китайку,
Яго цалавала.
— Якъ устань, якъ устань,
Малады казача°, —
Твуо͡й куо͡нь вараненьки

Сакóлушкамъ скача°!...
Тры дни печы ни палила,
На прыпя°чку — жаръ,
Я казáча°нька любила,
А мніе цяперъ жаль.

Яськевичи.

47.

Ня° шуми, ня° шуми, дубровушка,
Сяй зя°лянáя дубровушка!
— Ягъ жа шъ мніе, дубровусцы, ня° шуміецп, —
Ўсіе казакí су паходу идуць,
Падъ муой кубрань агубнь кладуць...
— Ня плачъ, ня плачъ, удовунька,
Сяй маладая удовунька!
— Да ягъ жа мніе, удовунцы, ня° плакаць, —
Ўсё казакí су паходу идуць,
А муой милы да убиты ляжыць,
Правай ручкай да каня дьзя°ржы́ць,
Ліевай ручкай да расу бярэ,
Расу бярэ да на сэрцо лье.
— Раса мая сяй крапущая,
Душа мая сяй жывущая!...
Ой, вы, хлопцы, ой, вы, брáццы,
Вазьміеця° майго каня,
Завядьзіеця° къ аццу, къ маццы,
Накажэця° маюй жуонцы,
Няхай мяне да й ня° жджэ,
Няхай за другого йдьзе.

Малево.

48.

Ящэ сонцо ня° зайшло,
Я спаць ни лажылася,

Кажуць людьзи: — Умирай! —
Богу ня^е малилася.
Кажуць людьзи: — Умирай! —
Ня^е хачу ўмираци,
Я йщэ хачу жыци,
Јіе͡стъ у мя^еие срэбло, злото,
Хачу я знасици;
Јіе͡стъ у мя^еие срэбро, злото,
Залатыя шаци,
Трудно гэто маладому
На туй сьвіе͡тъ забраци.
На тумъ сьвіе͡ци мало трэба:
Чатэры ду͡ошки,
Зя^емли тру͡ошки,
Адъ Бога збаўлення;
Аня^елъ прылятая^е,
Сьмерци даглядая^е,
Сь цяшкимъ грахомъ,
Вя^еликимъ судомъ
Да душу́ забирая^е.
Вязуць труну ця^есовую,
Ягъ біе͡лую ложу,
Якъ уложаць грэшно ціе͡ло,
Ахъ, муй муцны Божа!
Ягъ засыплюць пяскомъ вочы,
Ни ўгліе͡джу никого.
Ой, ты, ціе͡ло, ціе͡ло,
Нашто рано јіе͡ло,
А ты, ду́ша, ду́ша,
Чаму ня^е цярпіе͡ла?
Цяперъ табіе͡, ціе͡ло,
Ў зя^емлицы гнисьци́,
А мніе͡, душы́,
Да Бога јисьци́,

Пяᵉрадъ Богамъ стаци,
Ўсю праўду сказаци,
Стаиць самъ Бу͡охъ, —
Няᵉ му͡ожняᵉ лгаци.

Ib.

VIII. Солдатскія.

1.

Калина-малина, калинушка
Бі͡елымъ цві͡етамъ зацьвила,
Да эй! бі͡елымъ цьві͡етамъ зацьвила.
Ой, у полю, ў полю, у румяначку,
Маци сына радьзила,
Да эй! маци сына радьзила. *)
Парадьзиўшы сынка, ой, сыну͡очка,
У разумо́къ увяла́,
Ой, ў разумо́къ, ў разумочаᵃкъ, —
У салдаты аддала.
— Ой, спраў жа мні͡е, ро́дна маци,
Два ружъя,
Ой, два ружъя, ро́дна маци,
Бо мы пу͡ойдьзяᵉмъ ваяᵉваци.
— Ой, вярнися, сынку, ой, сыну͡очку,
Ў сваю ро́дьзиму назатъ!
— Ни вярнуся, маци ро́дна,—
На то воля ни мая,
Ни мая и ни твая, —
Тольки бѣлаго цара.

Малево.

2.

Сьвяᵉци, сьвяᵉци, мі͡есяцу,
Сьвяᵉци, сьвяᵉци, ясны,

*) Припѣвъ съ повтореніемъ — послѣ каждой полустрофы.

Да прасьвя[е]ци дарожаньку
Да царскаго гробуньку,
А у царскумъ гробуньку
Ляжыць царъ праваслаўны,
Цяшко прызадумаўшы,
Гуорко прызаплакаўшы...
Вбюнъ выбирая[е]цца,
Зъ радными пращая[е]цца:
— Пращай, пращай, матушка,
Пращай, ся[е]стра старшая,
Пращай, ся[е]стра младшая,
Пращай, жана малада, —
Панясу галовушку
На чужу старонушку,
А чужа старонушка
Вельми нивясёлая,
Саўсимъ ня[е]знакомая.

Ib.

3.

Якъ мы восяни прыждо́мъ,
Мы ў Расею жыць пайдьзёмъ,
Ра[з]кру́ччыкаў набя[е]ромъ
Адъ матушки адъ айцоў,
Ўсей адъ мло́дьзя[е]нькихъ жано́къ,
Адъ мале́нькихъ адъ дьзя[е]то́къ.

Ib.

4.

Дьзя[е]вица красная у саду гуляла,
У саду, у саду, у саду гуляла,
Дьзя[е]вица красная вольху тамъ ломала,
Вольху тамъ, вольху тамъ, вольху тамъ ламала,
Дьзя[е]вица красная зъ вольхи упала,

Зъ вольхи я, зъ вольхи я, зъ вольхи я упала,
Дьзяᵉвица красная ў рыэ̑чку папала,
Ў рыэ̑чку я, ў рыэ̑чку я, ў рыэ̑чку я папала,
Дьзяᵉвица красная акуня спаймала,
Акуня, акуня и т. д.,
Дьзяᵉвица красная на базаръ хадьзила,
На базаръ и т. д.,
Дьзяᵉвица красная гарщуо̑къ купила,
Гарщуо̑къ я и т. д.,
Дьзяᵉвица красная акуня варыла,
Акуня и т. д.,
Дьзяᵉвица красная маскаля́ кармила,
Маскаля́ и т. д.

Ольховка.

5.

Пашли нашы ўланы
Ў горатъ пагуляць,
Да горада ни дайшли, —
Патамилися,
Эй, якъ ў горадъ увайшли, —
Станавилися,
Стали князю гаварыць:
— Надо кашыцу варыць!
Намъ князь гаварыць,
Што не надаᵒ варыць:
— Пяᵉрабудуць нашы ўланы
За сухими сухарами.
Нашы ўланы маладыяᵉ
Худо дьзіе̑ло дьзіе̑лаюць, —
Якъ набрали лашадьзей,
Такъ пусьцили у табунъ,
Калауръ ни наняли,
Сами спаць паляᵉгли,

Якъ уснули, такъ не чули,
Якъ французы падыйшли.
Французъ рубиць, французъ рубиць,
Намъ пардону ни даёць,
А парутчыкъ, нашъ галупчыкъ,
Ўсе й пахаж'ваяе,
На дьзяеўчата маладые
Ўсе й пагляд'ваяе.
— Вы, дьзяеўчата маладые, —
Маладого на каня,
А старого исъ каня...
Ходьзиць князь на палку,
Курыць трупку табаку...

Яськевичи.

6.

Ой, ты, кучаръ малады,
Пайдьзи ў стайню, пасматры,
Да эй!
Пайдьзи ў стайню, пасматры,
Ци ўсіе кони вяесялы,
Да эй! *)
И ўсіе кони вяесялы,
Тульки адьзинъ ни вяесёлъ,
Ёнъ ни пъе и ни яедьзе (sic!),
Капыцяечкамъ ў землю бъе.
Ой, ты, кучаръ малады,
Пойдьзямъ кони сёй сѣдлаць,
Ў чысто полё выяжджаць,
Будьзямъ съ туркамъ ваяваць,
Турэщыну у пліенъ брацъ.

Ib.

*) Припѣвъ — послѣ каждой полустрофы съ повтореніемъ.

7.

Вы, капля́ры, вы, махля́ры.
Штобъ рубашки и манишкѣ
Напрасованы были́
И галовушки памыты,
Русы кудяᵉрки развиты.
Развивали для таго,
Штобъ любиць быль́ каго...
А ў паходьзи кру́пы, каша —
Сударыня-маци наша...
Маци сына выпраўляла
И прыказы за јимъ слала:
— Служы, служы, му͡ой сыну͡окъ,
Двацпаць да адьзинъ гаду͡окъ.
Двацпаць першаму гаду́
Прышоў Ванькоᵃ да даму́, (2)
Да пытаяᵉ: — Дьзі͡е муй ру͡одъ?
— Твайго роду тутъ нима, —
Ацецъ, матка памяᵉрла,
Ацецъ, маци памяᵉрла,
Сястра замушъ пашла.
— Ј͡iестъ у мене ру͡одны братъ,
Няᵉ жанаты — халасты...
— Пачаму жъ ёнъ ни жаниўся,
Мусиць, зъ б......ми любиўся.

Малево.

8.

Ружо́вы цьвяᵉточакъ
Ня ў пору цьвице,
Малады малу͡ойчыкъ
Бязъ доли жыве, —
Куды яᵉму скажуць,

Туды ёнъ идьзе,
За яго пахожу
Туракъ вайну бье.
Адбиў соракъ пушакъ
И крэстъ залатой,
Адбиў ручку й нуўшку, —
Ступай, братъ, дамой!
Прышоў я да дому,
Ў дому роду нѣтъ,
Сіеў я да й заплакаў
На ўвесь біелы сьвіетъ,—
Што ў нашаго ц..а
Всегда праўды нѣтъ.
Заслужыў я на служби
Мундьзеръ и билетъ,
А у томъ мундьзеры
Ляжыць міедны грошъ,
Карми, братъ, лашатку,—
Будьзя°шъ самъ харошъ.

Ib.

9.

(Варіантъ).

Паслухайця°, браццы,
Савіету майго, —
Муй савіетъ харошы,
Дарожа° ўсяго...
Адьзинъ садъ зялёны
На ўрэмя цьвице,
Служыў салдатъ службу,—
Друўмны сьлезы лье,
Куды яму скажуць,
Туды ёнъ идьзе.

Набиў дьзевяць ку́ляў
И крэстъ залатой,
Адбиў руки, ноги, —
Ступай, братъ, дамой!
— Ня° пайду да дому, —
Ў мя°не роду нѣтъ,
Ту͡ольки ў мя°не роду —
Жана малада.
Прышоў я да дому,
Жана памя°рла,
Астала́ся служба
На дванцаць пяць лі͡етъ,
Заслужыў ў награду
Муньдзеръ бесъ 'палетъ,
Разлиў салдатъ сьлёзы
На ўвесь бі͡елы сьві͡етъ.

Карцевичи.

10.

Ўсю мы службу праслужыли,
Ни а чомъ мы ни тужыли,
Охъ, лю́ли, охъ, люли́,
Ни а чомъ мы ни тужыли!
А на трэйцямъ на гаду́
Стали думаць абъ даму́,
Охъ, лю́ли, охъ, люли́ и т. д. *)
Стали думаць да гадаць,
Какъ намъ ў дому пражываць, (2)
Аца й матушку видаць, (2)
Ў жаны сваёй папытаць.
— Расказаць цябі͡е падромну (sic!),
Будьзя°шъ биць мя°не пабойна...

*) Припѣвъ — послѣ каждой полустрофы.

Прышоў, браццы, къ намъ прыкасъ
Сабирацца на Каўкасъ,
Прышоў, браццы, къ намъ другой —
Атпраўляцца намъ дамой.

Малево.

IX. Молодецкія.

1.

Ў краснамъ садьзи я гуляў,
Дьзяᵉвицъ красныхъ любаваў,
Чаго я няᵉ стараўся, —
Ў цяшки кандалы папаўся.
Ацецъ муо̑й стары сьлёзы лье,
Маци й братóў (sic!) няᵉ знаюць,
Што сынъ яе ў Сибиръ идьзе
И радьзи́му пакидаяᵉ,
Да Сибиру ни дайдьзé
И ўсё разазнаяᵉ...

Малсво.

2.

Пасьлѣдни нёняшни дьзянёчакъ
Гуляю я зъ вами, друззя,
А заўтра, чуць нá дьзяᵉнь сьвитóчакъ,
Заплачаᵉ ўся мая сямъя, —
Заплачуць мае браты й сёстры,
Заплача мацъ мая й ацецъ,
Заплачаᵉ милы гасударъ,
Съ каторымъ я ўчарá гуля́ў...
Каляска падъ дуо̑мъ падкацила,
Съ каляски абъ землю калёса стучаць...

Карцевичи.

3.

Вой, нашто жа мніе́ жаницца,
Маладую жуо́нку брацъ,
Ліе́пя^ей ў карчму завалицца
И ўсіе́ груо́шы прагуляць:
Груо́шы дьзіе́ло набытноя^е,
Па јихъ нечаго тужыць,
Любуоў — дьзіе́ло другоя^е, —
Саўсимъ можня^е ня^е любиць.
Вой, вырыйця^е мніе́ магилу,
Кабъ я падъ буо́чкай ляжаў,
Стаканъ вуо́тки ў руццыэ дьзяржаў,
Штопъ пры маёмъ пры пагро́би
Ня^е званили ў калакалы́,
Тульки румками стучыли
И засыпали пяскомъ.

Ib.

4.

— Дьзіе́ ты быў,
Паня^е таварышу?
— У Варшави на расправи,
Сэрцо-Марыся.
— Што ты тамъ рабиў,
Паня^е таварышу?
— Пиў, гуляў, ў карты граў,
Сэрцо-Марыся.
— Мусиць, ты памрэшъ,
Паня^е таварышу?
— Ой, памру, ой, памру,
Сэрцо-Марыся.
— Якъ па табіе́ званиць? и т. д.
— Бомъ, бомъ, бомъ, бомъ, бомъ, бомъ! и т. д.

— Якъ па табіе плакаць? и т. д.
— И-ха-хо, во-ха-хо! и т. д.
— Якъ цябе спаминаць? и т. д.
— Чарками, шклянками, чарками, шклянками,
Сэрцо-Марыся!

Малево.

5.

Чоранъ вуо̆ранъ, галубой,
Што ты ўъёсься нада мной?
Чоранъ виўся, апусьциўся,
Пры далини, пры шырокуй.
Ляᵉци, ляᵉци, чоранъ вуо̆ранъ,
Къ маёй матусцы радной,
Да скажы ты, чоранъ вуоранъ,
Матусцы маёй радной,
Што жаниўся на другой, —
Ўзяў нявіесту циху, скруомну,
Ў чыстумъ поли патъ кустомъ —
Я ляжу ў смартэльныхъ ранахъ,
Льецца круоў — сьмерць мая,
Пяᵉравяжу гэты раны
Падарованнымъ платкомъ...

Яськевичи.

X. Шуточныя.

1.

Сяду прасьци, — нитка рвецца,
Лягу спаци, — луо̆шко гнецца,
Вóха, вóха, вóя, вóя,
Біедна галовушка мóя!
Няᵉхай пражу мышы рубяць,
Няᵉхай мяᵉне хлопцы любяць,

Вóха, вóха, вóя, вóя,
Біе̑дна галовушка мóя! *)
На вулицы скрыпка грая^е,
Мя^ене маци не пущая^е,
Кабъ я тоя^е віе̑рне знала,
То я бъ матки ня^е слухала.
А муо̑й милы муку сіе̑я^е,
А я рада, што ёнъ ўміе̑я^е,
А муо̑й милы кьвіе̑тку робиць,
Да ёнъ жа мніе̑ пи ўнаровиць;
Яго боты гля^енцаваты, —
Видны палцы, видны пяты,
Яго шапка драпавáя, —
На дьзіе̑нь семъ разъ зашывая.

Малево.

2.

Дьзя^еўчыначка, люблю цéбе,
Ня jіе̑шъ хліе̑ба, — вазьму цéбе,
Дьзя^еўчыначка паслухала,
Тры нни хліе̑ба ня^е нюхала,
А ў сераду забыўшыся
Зьзіе̑ла буо̑ханъ ня^е мыўшыся.

Ib.

3.

Прадай, милы, рáбы бы́чки
Да купи мніе̑ чаравички,
Бо я съ панскаго руо̑ду, —
Ня^е хадьзила буо̑са зъ руо̑ду,
Прадай, милы, кабылинку
Да купи мніе̑ хутравинку.

---

*) Припѣвъ — послѣ каждой полустрофы.

Паліе́съ милы на гару́,
Дастаў хамутъ и дугу,
Стаў на милу накладаць,
Ў ліе́съ па дру́ва выяжджаць.
Прыіе́хаў милы да ліе́су,
Прывезаў милу, агъ біе́су (sic!),
Стаў паглядаць милю́сенько,
Што ў насъ дру́оў малю́сенько,
Прыіе́хаў милы да дому
Да даў милуй салому.
— Ой, на жъ табіе́, мила, jіе́сьци!
— Ой, дай жа жъ мніе́ хъць прысіе́сьци,—
Якъ ты іе́хаў, — я цягнула,
Маю сьпину́ вельмо гнула.

Ib.

4.

Тры дни хату ни мяла́,
Сьмецця ни насила,
Ой, вымяту раску́омъ
Да вывязу васку́омъ,
Павязу я на базаръ
Сьмецця прадаваци, —
Туды хипъ, сюды хипъ,
Да вазьму су́ракъ кипъ,
А за тыя кипки —
Чырвоны чабы́тки...
Чалавіе́чу, чалавіе́чу,
Купи мніе́ лентачку
За капеячку!

Гусаки.

5.

Ой, пайду я ў карчомушку
Гарыэлицу пици,

Збираяᵉцца мужычаньё,—
Хочуць мене бици,
А я хутко дагадаўсяᵉ,
Скокамъ-бокамъ да патъ плотамъ
Ў крапиву́ схаваўсяᵉ.
Якъ выляᵉзъ я съ крапи́вушки
Да узяўсяᵉ ў бо́ки,
Па'лядьзі͡ецяᵉ, красавицы,
Яки я высоки, —
И шапачка на баку,
А ў кишэни гро́шы, —
Па'лядьзі͡ецяᵉ, дьзі͡е́вачки,
Яки я харошы!

Яськевичи.

6.

Я ў Марыси начаваў,
За сталомъ упиўся,
Сабачки забыўся;
Я коника прывязаў, —
Ку͡убникъ адарваўся,
Я коника даганяў —
Сораму набраўся.

Ib.

7.

Кацяᵉрына, мая матушко,
Скалыхни маё дьзицятушко,
Маё дьзи́цятко добраё, —
Съ паничами яно робляно,
Съ паничами да намі͡есьничками,
Ў агародьзи да й падъ ві͡есьничками,
Скочыла я ў агаротъ
Да й ўхапилася за жыботъ.

Ольховка.

8.

У мі͡есяцы яᵉнвары
Выпала пароша,
Дьзі͡едъ бабу палюбиў,
Що баба хароша:
Крыва баба, храма баба
И бяᵉзъ ну͡ошки правай,
Якъ ўрадьзиўся я, — ни бачыў
Такой бабы бравай.
Ўзяў дьзі͡едъ бабу за ручку
Павёў у саду͡очакъ,
Ягъ загляняᵉ баби ў зубы, —
Баба якъ цьвяточакъ;
Ўзяў дьзі͡едъ бабу за ручку
Ды павёў на воду.
— Ой, ты, баба, кайся,
Тутъ и спавяᵉдайся,
У халу͡одняᵉнькуй вадьзі͡е
Тру͡ошко пакупайся!...
Идьзе дьзі͡етъ зъ мяᵉстэчка
И ў далони плещаᵉ:
— Хвала Богу, збиўся зъ бабы —
Ажанюся ещэ!
Идьзе дьзі͡етъ изъ вяселля
И ў скрыпачку рэжаᵉ,
Азирнуўся назатъ себе, —
Зъ вады баба лезяᵉ.
Дьзі͡едъ вярнуўся
Да ягъ бабу хлысьняᵉ,
А баба свайму дьзі͡еду
У вочы д.....яᵉ.

Малево.

9.

Била жуонка мужыка,
Руки закачаўшы,
А ёнъ яе пя^е^рапрасиў,
Шапачку изьняўшы.
Пашоў милы да двара
Скáрки дакладаци,
А двуоръ яму прысудьзиў
Жуонку цалаваци.
Ся^е^дьзиць мила на ложачку,
Нуошки падгибаўшы,
Стаиць милы пя^е^рăдъ ею,
Да шапачку зьняўшы.
— Дьзякуй табіе, мая мила,
Што памалуй била...
— Идьзи, милы, абіедъ вары,
Сабачаё рыло!
Нали сабіе ў чарапочакъ,
Идьзи сабіе у куточакъ
Да јіешъ сабіе цихо,
Бо якъ прыду, пакаштую, —
Будьзя^е^ табіе лихо!

Ib.

10.

Пашла баба за границу
Да купила расаницу,
Семъградъ насадьзила,
Семъ дьзёнъ ни ўсхадьзила, —
Якъ удаўся качанъ
На вя^е^лики раджáнъ
И на лисьцё шыроко
И на пуоги высоко,

Жуо̑уты боты на нагахъ,
Бранзалеты на рукахъ,
А шапачка — вяᵉрмолачка,
А по́ясы — тасёмачка...
Ты, Ванюша-папуо́къ,
Завядьзи мяне ў садуо̑къ,
А я зьліе̑зу на дубуо̑къ,
Памаргаю на дьзяᵉво́къ.
— А вы, дьзіе̑ўки, суки, суки,
Ня крадьзіе̑цяᵉ маёй муки,
Ня варэцяᵉ калачоў,
Ня зман'вайцяᵉ паничоў...
Вышла дьзіе̑ўка зъ ганку,
Нясла пива шклянку,
А за ёю казачуо̑къ,
Да скрывиўся калпачуо̑къ,
А за ёю брандавушъ (?),
Да скрывиўся капялюшъ.
Ой, дьзіе̑ўка няᵉдаро́сла
Паставила круо́сна,
Круо́сна ткуцца,
Нитки рвуцца,
Што нитачку зьвяжа,—
Съ хлопцамъ спаць ляжа.

Ib.

11.

Быў у бабушки казёлъ,
У Барбарушки казёлъ,
Ёнъ на стайни стаяў,
Муки, сіе̑но ядаў,
Воду цэ̑джану пиў,
Пяᵉрацэ̑джаную.
Захаціе̑ласяᵉ козьлику

Ў лі͡есъ пагуляци,
Шарыхъ заяў павидаци...
Якъ узяў заяцъ казла
За хву͡бсьцикъ
Да якъ киняᵉ яго
Ажъ на му͡бсьцикъ,
Якъ узяў заяцъ яго
За сьпину
Да якъ киняᵉ яго
Абъ далину,
Якъ узяў заяцъ яго
За роги
Да якъ киняᵉ яго
Абъ дароги...
Бабинъ дураᵉнь дро́ва сі͡екъ,
Пабі͡ехъ, баби сказаў,
Пашла баба на му͡бстъ,
Валачэ казлоў хву͡бстъ,
Пашла баба на далину,
Валачэ казлову сьпину,
Пашла баба на дароги,
Валачэ казловы роги,
Прывалакла казла
Да къ папу на дву͡бръ.
— Ой, ты, попяᵉ, бацько нашъ,
Спамяᵉни казла для насъ!
— Эхъ, ты, баба дурная,
Хто шъ казла спаминаяᵉ?
Съ казла шкуру дьзяᵉруць,
Съ казла мясо ядуць,
Съ казла боты робяць...

12.

Рада баба, рада я,
Што злавила салаўъя,
Пасадьзила памижъ нуо̀хъ,
Баялася, кабъ ни здуо̑хъ,—
Якъ издохня, то пратухня,
Па чэраво ўспухня.

Ib.

13.

Ясь кони пасе — пархи трасе,
Натруо̑съ пархаў, сі̑е́ў да й пајі̑е́хаў,
Нимнога јі̑е́хаў — чаты́ры мили,
Коничакъ прыстаў, Божа муо̑й милы!
А ни дарожачки, ни сьцежачки,
Да куды мні̑е́ јі̑е́хаци да дьзі̑е́вачки.

Яськевичи.

14.

Маладая гра•чанка
Па са́ду хадьзиць,
Яна жа, яна жа
Букеты вяжа•,
Пакинь жа, гра•чанка,
Па са́ду гуляци,
Пакинь жа, пакинь жа
Букеты вязаци.
Хадьзиў я, нудьзи́ў я
И лёхъ жа я спаци,
Ачнуўся, прачнуўся
Ахъ, ... маци!

Карцевичи.

15.

У нашаго камандьзера
Нима штаноў ни мундьзера,
Адно тыяᵉ шараварьт,
Што дьзяᵉўчата даравали.

Яськевичи.

16.

(Припѣвъ).

Прыляціеў лапатунъ
Да забиў дрыгуна,
А ты, к...а, дьзіе была?
— Я сяᵉдьзіела на глинянцы,
Давала пиць па шклянцы...

Малево.

(Свадебныя).

17.

Вабралася цеща ў аўчыны
Да для зяцяᵉвы прычыны,
Зяць цещы няᵉ баицца,
Каля дачки няᵉ станавицца.

Ib.

18.

Стружы, бацько, ліеску,
Сынъ вязе нявіес'ку,
Тўпу, коники, тўпу,
Да прывязьли на двуоръ ступу,
Ў хату калатуху,
А ў камору зладьзяᵉюху, —
Падъ носамъ сопяᵉль висиць,
А хліеба ня ўміеяᵉ замясиць.

Ib.

19.

Да прыі͡ехаўшы музы́ка
Да звалиўся съ прыпяка,
Да забиў смыко́мъ цяᵉля,
Да зрабиў дружаццы дьзиця.

Ib.

20.

— Давай, сваха, пирага!
— Во́зьмяᵉмъ вала за рага,
Чу͡орну карову за брывы,
Сиву кабылу за грыву,
Павядомъ яе на мі͡есто,
Памяᵉняямъ на ці͡есто.

Ib.

21.

Дьзякуй, сваха, за пиру͡охъ
Мяке́някъ и бяᵉле́някъ,
А на тымъ ганьба,
Што мале́някъ, —
На далони мясила,
Падъ цыцкаю сушыла,
Сакі͡ераю сі͡екли, — не ўсі͡екли,
Абухамъ били, — ня ўбили...
Ў агародьзи марьянъ родьзиць,
Да мяᵉне панъ Янъ ходьзиць.

Ольховка.

22.

Сватъ сваёй сваси
Сплёў лапци
Зъ ду͡оўгихъ лыкъ,

Ходьзиць сваха
Па санажаци,
Якъ индыкъ.

Яськевичи.

23.

А ты, сваха гнидиста,
Да у цябе спанница хвандиста,
За ку͡ожнай хвандо́ю —
Вошы чарадою.

Ib.

24.

Маладая малодачка,
Ў цябе ў хаци прыгодачка:
Звалилася сьвя°кровушка
Да ў жыткую крапивушку.
— Ня жаль жа мн͡іе сьвя°кровушки,
Да жаль жа мн͡іе крапивушки,—
Крапивушка — сьвинн́ямъ ј͡іесьци,
Сьвя°кровушка — мяне грысьци.

Малево.

25.

Перша друшка — ло́хня,
На прыполи гару͡охъ мокня°,
Братко́, ня° гуляй,
Па бобаццы выбирай.

Ib.

26.

Перша друшка — лахняня́
Да ўкрала ў сус͡іеда кураня,
Ця°ра́съ платы́ ўцякала,

Андаракъ свуй падрала,
А ты, браткó, ня° гуляй,
Андарачыща зашывай!

Гусаки.

27.

Тýпу, тýпу кăля̆° лавачки,
Кăля̆° лавачки — качалачки,
Качалачки жаліезныя°,
Дружачки да жарэбныя°,—
Па Ня°сьвижы пабіегали,
Байструкоў панарабляли.

Малево.

28.

Чаму жъ вы, дьзя°вачкіе, ня° пая°цé
Ци вы жъ гуоласу ня° мáяце?
— Пакинули яго ў дамý,
Падъ рэшатамъ на палý.

Ib.

29.

Казали, муой брáтко харошы, —
Смáлянаё лицо, гарбусъ-нусъ,
Дайця° брáтку кушъ канóпли,
Няхай дьзяўбе, якъ вя°рабейка.
Няхай скача°, ягъ біелка,
Няхай плача°, ягъ дьзіеўка.

Ib.

30.

Ой, брáтко да ня°харошы, —
Да ча°рвячкіе да патачыли,
Да курачки да патащыли.

Ib.

31.

Сядьзиць братъ каля лаў,
Палядьзіе͡цяᵉ, друшки, — братъ килаў,
Вазьмiе͡цяᵉ яго за килу,
Пасадьзіе͡цяᵉ яго на сьвинню,
Вазьміе͡цяᵉ яго за я . . а,
Пасадьзіе͡цяᵉ яго на ямца,
Я . . а прыняᵉкуцца,
А друшки наядуцца.

Карцевичи

32.

Бі͡егала мышка па палицы,
Звалилася брату ў нагавицы,
Яᵉна думала — кацищоᵃ,
Падрала брату яе . . ща.

Ольховка.

33.

Хадьзиў, блудьзиў каля крыничунки,
Прасиў, малиў маладьзичунки:
— Ой, дай, дай п . . . хи трохи!

Малево.

34.

Ой, тамъ за баркомъ
Гуляла баба зъ ваўкомъ
Да зашывала воўку
С . . ку шоўкамъ,
А вуоўкъ ягъ захацiе͡ў,
Дакъ и шуоўкъ разьляцiе͡ў.

Ib.

35.

(Свадебный припѣвъ).

Дай, Божа, маладымъ дуобрую долю,
Кабъ билися, акъ гаршкіе,
А дра́лися, акъ кашкіе.

Ib.

36.

(Купало).

Ся°гуо́ння купало, а ўзаўтра Янъ,
Да будьзя°, хлопчыки, да лихо вамъ,
Да якоя° лихо — лихоя°, —
Пажаниця сабачки у поля°,
Ня° многа сабачкаў — дваццаць шэсьць,
Да ўсіе удалися ў анну шэрсьць.
— Да анна сучачка падла́са,
Аддамо́ вамъ, дьзіевачки, на мясо,
А другая — падъ рэбра,
Разбя°рыця, дьзіевачки, на срэбро.

Ib.

37.

(Купальный припѣвъ).

Да гарыэло купало надъ плотамъ,
Да вилися дьзя°вачкіе надъ злотамъ,
Да гарыэло купало надъ гумномъ,
Да вилися хлопчыки надъ г...омъ.

Ib.

3 9 *

Словарь.

Условныя сокращенія: бранн.—бранное слово, звукоп.—звукоподражательное, ирон.—ироническое, исп.—испорченное, ласкат.—ласкательное, обособит.—обособительное, отъ собств.—отъ собственнаго, погов.—поговорка, послов.—пословица, см.—смотри, собств.—собственное, увелич.—увеличительное, уменьш.—уменьшительное.

Абадра́ны — оборванный, оцарапанный.

аба́палъ — по обѣ стороны. Абапалъ дароги.

абара́накъ — баранка, бубликъ.

абвину́ць — обернуть, завернуть въ обертку, окутать.

аблау́хъ — съ отвислыми ушами; шапка съ наушниками.

аблу́да — заблужденіе, ошибка.

або́ра — тонкая бечевка для подвязыванія лаптей.

Ишоў То́даръ съ Тадо́раю,
Нашли лапаць съ аббраю,
Ой, ты — Тодаръ, я — Тадора,
Табі͡е лапаць, мні͡е або́ра.

(Шуточн. пѣсня).

абро́къ — кормъ для скота.

абру́съ — убрусъ, скатерть.

абу́два — оба.

абу́хъ — обухъ.

абы́ — чтобы, лишь бы. Гуляйця, абы ня плакали.

абяца́нка — обѣщаніе.
адры́на — сѣноваль, сарай для сѣна.
адьзе́жына (обособит.) — одежа. Ма́ю тольки адну адьзежыну— кажухъ.
адьзяну́ць — надѣть.
а́жно́, ажъ — такъ что даже. Вы́со́ко, ажъ рукою ня дастаць.
але́ — но. Малады́, але разу́мны.
а́льбо́ — или. Альбо ты, альбо я.
андара́къ — юбка изъ толстаго домашняго сукна.
аняли́сты (исп.) — евангелистъ.
апало́никъ — уполовникъ, большая ложка; головастикъ-лягушенокъ.
Арло́ўщанка (отъ собств.) — дочь Орловскаго.
Арло́ўщыкъ (тоже) — сынъ Орловскаго.
атку́ль — откуда.
атруи́ць — отравить.
атру́та — отрава, ядъ.
атту́ль — оттуда.
афя́ра — обѣтъ, обѣщаніе.
афярава́ць — дать обѣтъ, обѣщаніе.
ахво́та — охота, желаніе.
аччыни́ць — отворить, открыть. Аччыни хату.
ащыкита́ць — обглодать; обклевать (о птицѣ).

Бавэ́лна-и́ца — хлопчатобумажная ткань.
багаты́ръ — богачъ, богатѣй.
бада́й — Богъ-дай, пусть.
ба́йка — сказочка, басня. Ба́яла байку свайму дьзицяци.
байстру́къ — внѣбрачный ребенокъ.
балазѣ́ (балазі͡е) — благо, что. Балазѣ яны скора прышли.
баламу́тъ — плутъ, обманщикъ.
балбату́нъ — болтунъ, пустомеля.
бараниць — защищать, охранять. Барани, Божа, чаго лихого.
баро́даўка — бородавка.

Бата́линшая (отъ собств.) — жена, дочь Баталина.
ба́цько — отецъ; священникъ.
ба́чыць — видѣть, смотрѣть.
бизу́нъ — кнутъ, плеть.
благата́ — ничтожество, жалкій съ виду.
благи́ — дурной, жалкій, ничтожный, малосильный, худосочный.
Благе́ньки съ тва́ру.
бла́занъ — малолѣтній, неопытный.
блискави́ца — молнія, зарница.
блудьзи́ць — блуждать, сбившись съ дороги; странствовать.
бо — ибо, потому что.
бо́пка (бу͡о́пка) — круглое зерно (о бобахъ, горохѣ), катышекъ.
бо́рзды (бу͡о́рзды) — быстрый, скорый.
бо́ты — сапоги. Скидай боты ды й да работы.
бо́ханъ — отдѣльный печеный хлѣбъ. Забраў тры бо́ханы хлі͡е́ба.
браж͡джа́ць (звукоп.) — бряцать, бренчать, звякать.
бранзале́тъ — браслетъ.
братава́я — жена брата.
браха́ць — лаять (о собакѣ); лгать, выдумывать.
брахня́ — лай (о собакѣ); ложь, выдумки, сплетни.
брусъ — отесанное четырехгранное бревно; осёлокъ.
бры́тки — гадкій, отвратительный, некрасивый.
будова́ць — строиться, возводить постройку.
бу́йны — крупный; колосистый (о ржи).
бурла́къ — здоровенный дѣтина; бездѣльникъ, гуляка.
бурча́ць — ворчать, урчать.
бу́сялъ — аистъ.
бы́дло — скотъ, скотина.
бѣ́хчы (бі͡е́хчы) — бѣжать.
бэ́лька — балка.
бядно́та — бѣднота.
бяли́зна — бѣлье.
бярахчы́ — беречь.
бярэ́зина (обособит.) — береза.

Ваѓа́ — тяжесть, вѣсъ.

вадѓа́дунцы — разгадки.

ва́жыць — вѣсить, взвѣшивать.

вайту́ўна — дочь войта.

валакци́ — тащить, волочь.

вало́ка — уволока, извѣстная мѣра пахотной земли.

варъя́тъ — безумный, сумасшедшій. Бяжыць, якъ варъятъ, па полю.

ваўкала́къ — волколакъ, полу-человѣкъ и полу-волкъ. У жыци ваўкала́ки хаваюцца.

ваўкарэ́съ (ваўкары͡эсъ) — (бран.) — хищникъ, подобный волку; волчья сыть. Тпру, ваўкары͡эзина!

ваўчаня́ — волченокъ.

вашапру́тъ (бранн.) — вшивецъ, вшивый.

ве́гаць — пучекъ мочалки или соломы для мытья посуды.

ве́льма-ми — весьма, очень. Вельми харошы, мале́ньки.

ви́льѕаць — сырость.

виншава́ць — поздравлять. Виншу́ямъ пана зъ Новымъ годамъ.

виръ — водоворотъ. Ско́чыў у виръ галавою (погов.).

вита́цца — здороваться, привѣтствовать.

во́брасъ (ву͡обрасъ) — образъ, икона.

во́жыкъ — ежъ, ежикъ.

во́йсько (ву͡ойсько) — войско.

во́лны (ву͡олны) — вольный, свободный, дозволенный.

во́сянь — осень.

ву́сы — усы.

выкранта́сы — выкрутасы, затѣйливые узоры.

вы́рай — станица перелетныхъ птицъ; теплыя страны. Надъ лі͡есамъ ляциць вырай жураўлёў.

вы́цяць — ударить.

вышыня́ — вышина, высота.

вѣсьники (ві͡есьники) — широкія деревенскія ворота, калитка.

вэ́зѕаць — мазать, размазывать, малевать.

вэ́длуѕъ — сообразно.

вялі́зны (увелич.) — огромный.
вяльмо́жны (вяльму͡о́жны) — знатный, родовитый, сановный.
вяпру́къ — вепрь, кабанъ.
вярабе́й — воробей.
вярбало́зъ — лознякъ, лоза; ивнякъ.
вярэ́ма — лознякъ.
вясе́лля — свадьба, свадебный пиръ.
вясе́льны — свадебный.
вячо́рки (вячу͡о́рки) — посидѣлки, вечерницы.

Гадава́ць — растить, воспитывать. Вы́гадаваў пяцёхъ сыноў.
гадьзі́на — часъ, пора, время.
гай — роща, лѣсокъ.
гайдама́ка (бранн.) — гуляка, пьяница, безпутный.
галамо́ўза (ирон.) — куцеголовый, прилизанный, коротко остриженный.
га́ласъ — крикъ, шумный разговоръ. Падняли́ га́ласъ на ўвесь двуо͡ръ.
гали́на (обособит.) — вѣтка дерева.
галу́шки — катышки изъ тѣста, деревенское блюдо. Падъі͡е́ў галушакъ и сьпиць.
гальё — вѣтви дерева.
галы́тва — голь, голытьба.
галы́шъ — бѣднякъ, неимущій. У гэтаго галыша тольки ці͡е́ло да душа (погов.).
гамани́ць — громко разговаривать.
га́накъ — крыльцо.
га́ниць — поносить, порочить.
гани́ць — гнать. Гани́ли злодьзяя да самаго сяла.
Га́нна, Ганну́ля (собств.) — Анна, Аннушка.
гара́ — чердакъ.
гарбузяня́ — тыквенное сѣмячко.
гарбу́съ — тыква.
ĝа́рняцъ — извѣстная мѣра и жидкихъ сыпучихъ тѣлъ.

гарну́цца — жаться, ласкаться, прижиматься.

гарну́шакъ — глиняный кувшинчикъ, горшочекъ.

гаро́тъ (гару͡отъ) — огородъ.

гаршкалёпъ (ирон.) — гончаръ, горшечникъ. Дарасински (т. е. изъ с. Доросинъ) гаршкалёпъ.

гаре́лка (гары͡элка) — водка.

гаспада́ръ — хозяинъ.

гаспады́ня — хозяйка.

Гаспо́дъ (Гаспу͡одъ) — Господь.

гасьци́нцъ — почтовый трактъ, битая дорога. І͡ехаў гасьци́нцамъ да са́маго Слуцку.

гатава́ць — готовить пищу, стряпать.

гаци́ць — устраивать гать, запруду на водѣ. Хлопцы загацили ры͡эчку и налавили рыбы.

ġвалтъ — крикъ, шумъ. Нарабили ġвалту на ўсё сяло.

ġерġета́ць (звукоп.) — быстро говорить, разговаривать (о евреяхъ).

гламяну́ць — кусануть, схватить зубами кормъ (о лошади).

гли́ница — мѣсто добыванія глины; кирпичный заводъ.

глузды́ — мозгъ, память. Звалиўся зъ дуба и адбиў сабі͡е глузды.

глуми́ць — портить, истреблять понапрасну.

глу́пство — глупость, пустякъ.

глыбо́ки — глубокій.

гнюси́ць — осквернять, пачкать, дѣлать нечистымъ. Собака пиў воду и пагнюси́ў вядро.

го́дьзи (гу͡одьзи) — довольно, достаточно.

го́лы — см. галышъ. Голы, якъ бизунъ.

го́манъ — громкій говоръ, звуки разговора. Па ўсяму лі͡есу пашоў гоманъ.

го́ни-ы — извѣстная мѣра пахотной земли.

го́нта (гу͡онта) — гонтъ.

го́рачо — горячо, жарко, знойно.

грабе́цъ — гребецъ, работникъ съ граблями.

грязно́та — грязнота, нечистоплотность, грязь.

грашаўны́ — имѣющій деньги, богатый, зажиточный.

гро́шы — деньги. Зарабиў пяць рублёў грошай.

грудо́къ — возвышенная, сухая часть почвы. Пусьциў каня на далину, а самъ лёхъ на грудку́ спаць.

грымо́та-ы — громъ.

грыўня — гривна.

ġрэйцаръ — штопоръ, пробочникъ.

гу́ба — губка.

губа́ — губа. Са злосьци кусая губу́.

губэрня — губернія; губернскій городъ. Панъ паі͡ехаў да Минска — ў губэрню.

ġу́зикъ — пуговица, особенно блестящая.

гука́ць — кричать, окликать, подавать призывной голосъ. Гукни́ сястру, няхай идьзе да дому.

гульта́й — лѣнивецъ, бездѣльникъ.

ġу́ля — небольшое возвышеніе, выпуклость; шишка, вередъ.

гуля́ць — веселиться; танцовать. Стары́ Миха́сь гуляя польку, якъ малады хлопяцъ.

гуро́къ — огурецъ.

ġустъ — вкусъ.

гу́тарка — разговоръ, рѣчь, языкъ. Ниякъ и́хняе гутарки ня разуми͡ею, му́сиць, гаво́раць па-тата́рску.

гы́ля — окрикъ, когда прогоняютъ гусей. Гыля, гыля на воду!

гы́ркаць (звукоп.) — громко ворчать (о собакѣ). Собака гыркаў, гыркаў ды и ўкусиў Зьмитручка́ за паляцъ.

гэ́ты — этотъ.

Дагары́ — къ верху, вверхъ ногами. Папили́ся, траха́ дагары нагами ня хадьзили.

дало́нь — ладонь.

даль-Бохъ (-то) — (Бу͡охъ) — ей-Богу, ей-ей.

дамави́на — могила.

да́рма — даромъ, безплатно.

дармá — пустое, не важно, ничего особеннаго. Дармá, што ёнъ крадьзя, але нихто яго ня злавиў.

дасю́ль — доселе, до сихъ поръ.

даўжыня́ — долгота, длина.

дахъ — крыша, кровля, особенно желѣзная.

дбаць — заботиться, обращать вниманіе. Антóсь пъе, гуляя и ничóго сабіе ня дбая.

двайчáты — дважды.

дворъ (двуоръ) — помѣщичья усадьба. Аканóмъ пагнаў усихъ у двуоръ на работу.

долъ (дуолъ) — долина; могила.

дóнька (уменьш.) — дочка, дочурка.

дóсыць — довольно, достаточно.

дóшка (дуошка) — доска.

драби́ны — деревенская рабочая телѣга. Вязуць сіéно на новыхъ драбинахъ.

драбязá — мелочь, мелкота.

драмавáць — дремать, подремывать.

дрóбны (друобны) — мелкій.

И шумиць, и гудьзе,
Дробянъ дуожджыкъ идьзе...
(Народн. пѣсня).

дружы́ня — дружки, шафера, распорядители на свадебномъ пиру.

дрыжáць — дрожать.

дрэ́нь — дрянь, гадость, пакость.

дудáръ — играющій на дудѣ, дудкѣ, свирѣли.

Ду́най (собств.) — названіе нѣкоторыхъ незначительныхъ ручейковъ въ Слуцкомъ уѣздѣ.

дурэ́ць (дурыэць) — сходить съ ума, обалдѣвать. Саўсимъ адурыэў у млиніе адъ гэтаго стуку й гру́ку.

дъя́балъ — дьяволъ, чортъ.

дьзирá — дыра.

дьзму́ць — дуть. Дьзми ў дутку.

дьзѣ́ (дьзіе) — гдѣ.
дьзѣ́шка (дьзіе́шка) — кадка, въ которой растворяютъ хлѣбъ.
дьзядьзи́няцъ — дворъ крестьянской усадьбы.
дьзякóўна — см. дьзячышка.
дьзяля́ — для, по той причинѣ. Але́сь ня прышоў дьзяля таго, што яго ня кликали.
дьзянькава́ць — благодарить.
дьзяцю́къ — парень, юноша.
дьзячы́шка — дочь псаломщика, дьячка.
дыя́кинъ (исп.) — діаконъ.
ды́ли, ды́ли (звукоп.) — игра на скрипкѣ.

Естъ — есть.
е́сьцяка — см. естъ.

Жабра́къ — нищій, убогій. Жабракіе стаяць падъ акномъ.
жада́ць — сильно желать, стремиться.
жа́дны — ни одинъ, никакой. Я зъ имъ ня міеў жаднай размовы.
жалóўны — жалостный, скорбный, горестный.
жаль — сожалѣніе, скорбь, печаль.
жартава́ць — шутить, шалить, забавляться.
жарэ́бны — жеребый (о лошади).
жаўне́ръ — жолнеръ, солдатъ.
жлу́кта — широкая лохань для стирки бѣлья.
жме́ня — горсть. Изъ жмени да дă кишэни.
Жукóўщанка (отъ собств.) — дочь Жуковскаго.
Жукóўщыкъ (тоже) — сынъ Жуковскаго.
жупанъ — верхняя мужская одежда, цвѣтной кафтанъ.
жураве́ль — журавль.
журбава́ть — тужить, скучать, изнывать въ тоскѣ.
журы́цца — скучать, тосковать.

Зажурыўся чумачэнько,
Што капеячки нима,

Сядьзиць, лупая ачыма,
Якъ галу͡одная сава...
(Народн. пѣсня).

жы́тній — относящійся къ житу, ржаной. Жытняя мука.
жы́то — рожь.
жэ́рци — жрать, пожирать.

Зайздро́сны — завистливый.
закарэ́ць (закары͡эць) — засохнуть, покрыться засохшими сгустками. Миски посьля яды́ закары͡эли.
зало́за — железа.
залуви́ца — золовка.
запрэ́хчы — запрячь.
захра́снуць—засориться.
збанъ — жбанъ, кувшинъ.
збо́жжа — снятые и свезенные хлѣбные посѣвы. У Грыгора пу͡у́наё гумно збожжа.
звонъ (зву͡о́нъ) — колоколъ. У вялики зву͡о́нъ на абі͡е́дьню звоняць.
зво́щыкъ — извозчикъ, кучеръ.
зgра́бны — ловкій, изящный. Зграбны, якъ ву͡о́лъ да карэты (пог.).
згу́ба — погибель.
здарэ́ння — случай, неожиданное событіе.
зду́жаць — побороть, осилить.
зе́лля — зелье, лѣкарство; ядъ.
зе́рня — сѣмянное зернышко.
зи́мны — холодный, студеный.
зирну́ць — глянуть, посмотрѣть.
злава́ць — злиться, сердиться.
злави́ць — поймать, схватить.
зло́дьзяй — воръ, мошенникъ.
змарнава́ць — утомить, лишить силы.
зняважа́ць — не уважать, пренебрегать, позори́ть.
зо́рка (зу͡о́рка) — звѣздочка.

зрáдьзиць — измѣнять слову, отступать отъ обѣщанія.

зы́чыць — желать, совѣтовать, одолжать. Кабі͡єта (женщина) пазычыла гарщ͡уокъ у сусі͡єтки.

зязю́ля — кукушка.

зяхáць — дышать открытымъ ртомъ; зѣвать.

Игры́ща — деревенскія посидѣлки, увеселительныя сборища.

и́каўка — икота.

ильгá — см. льго.

и́мпэтъ, и́нпэтъ — тяжелый запахъ, испарина.

инáкшы, инáчшы — иной, другой.

инды́къ — индюкъ.

и́ншы — см. инакшы.

иржá — см. ржа.

иржы́ща — ржище, стернь, оставшіеся въ полѣ стебли сжатыхъ хлѣбныхъ злаковъ. Ишоў па йржыщу й накалóў сабі͡є ногу.

Кабъ — чтобъ, чтобы.

кавáдло — наковальня.

кавáль — кузнецъ.

Каваль кузьню прадае,
Кавалиха ня дае, —
Бадай таго каваля
Мяцелица замяла!

(Шуточн. пѣсня).

кавáляръ — холостякъ, молодой человѣкъ. Двоя жанатыхъ и адьзинъ кавáляръ.

кавáць — куковать (о кукушкѣ).

кáжны, кóжны (к͡уобжны) — каждый, всякій.

казáць — говорить, произносить.

казьляня́ (уменьш.) — козлёнокъ, козликъ.

калатýша — густая мучная похлебка. Матка зварыла калатушу на пры́пячку.

калашма́нъ (ирон.) — съ длинными штанинами.

кали́, кали́сь — когда, когда-то. Кались рабиў, а цяперъ забыўся.

калма́ты — лохматый, косматый (о собакахъ).

калну́ць — кольнуть.

калубе́ль — колыбель, зыбка.

калы́ска — см. калубель.

камо́ра — холодная лѣтняя комната, кладовая.

камя́къ — картофельная густая каша, обыкновенно постная, съ макомъ.

кана́ць — умирать, испускать духъ.

кане́чня — конечно, разумѣется; обязательно. Ня канечня папу яечня, — зьзі͡есьць и дьзякъ (послов.).

каньпа́ня — компанія, общество. Просимъ, паня, да каньпани (погов.).

капа́ — мѣра = 60 штукъ; скирда сжатаго хлѣба или ометъ скошеннаго сѣна.

капа́чъ — заступъ, лопата.

капе́цъ — земляной бугоръ, насыпь, курганъ.

капля́ръ (исп.) — капралъ.

капту́ръ — чепчикъ у замужнихъ женщинъ и грудныхъ дѣтей.

капца́нъ — замухрышка, пачкунъ; плохой мастеръ.

капцю́ръ — коготь, ноготь. Котъ капцюрами падраў мні͡е руки.

карава́ць — кровать.

кара́ць — наказывать.

карачу́нъ — смерть; конецъ. Прышоў на старо́го карачунъ.

карпа́ць — ковырять; медленно работать.

ка́рта — письмо, записка.

карэ́пчыкъ (уменьш.) — небольшой плетеный изъ лозы коробъ, корзинка.

ка́ска — сказка.

Касту́сь (уменьш. отъ собств.) — Константинъ, Костя.

катава́ць — истязать, предавать пыткѣ.

Яго жъ били, били, катавали
За пару͡отъ храсьціянски...

(Бѣлор. «Лазарь»).

катýхъ — курятникъ.
каўпéръ — воротъ, воротникъ.
кахáнакъ — возлюбленный, милый.
кахáць — любить.
кáхля — кафля, изразецъ.
кахля́ръ — кафляръ, приготовляющій изразцы.
кацяпя́ (уменьш.) — котенокъ.
качáлка — деревянная скалка для катанья бѣлья.
кáчка — утка.
качýръ — селезень.
кашлáты — лохматый, мохнатый (о животномъ).
кашýля — сорочка, рубаха.
квáпицца — зариться, льститься. На такоя дабро нихто ня квáпицца.
кватэ́ра — квартира.
квахтáць — клохтать, кричать подобно курицѣ.
квѣ́тка (кві͡ѐтка) — цвѣтокъ.
квя́ты (отъ квятъ) — цвѣты.
килáвы — имѣющій грыжу.
килбасá — колбаса.
ки́пяць — коготь, ноготь.
киравáць — править, управлять (о лошадяхъ).
кирмáшъ — базаръ, ярмарка. Паі͡ѐхаў бы на кирмашъ, да ў кишэни нимашъ (погов.).
кирпáты — курносый.
китáйка — родъ легкой бумажной ткани.
кишэ́ня — карманъ. Што мужыкъ на зѐмлю, тоя панъ ў кишэню (загадка).
кій — палка, посохъ.
клапатня́ — хлопоты, безпокойство.

клецъ — холодная половина хаты, складочное мѣсто, кладовая.

клóпаты — см. клапатня.

клышáвы — хромоногій.

кля́мка — защёлка у двери.

кнóхци (кну͡óхци) — когти, ногти.

кóваратъ — колодезный журавль.

кóло — кругъ; колесо. І͡éдучы ў дарогу, трэба падмазаць кола.

кóля́ды — рождественскія святки.

корчъ (ку͡óрчъ) — корневище срубленнаго дерева.

кпиць — издѣваться, насмѣхаться, высмѣивать.

кравéцъ — портной.

край — подлѣ, возлѣ. Край дароги ду͡óбрыя аўс͡ы́.

крáма — лавка, магазинъ.

крамянéцъ — садикъ, палисадникъ.

крáска — цвѣтокъ.

крóкусъ — растеніе, дикій шафранъ.

крутня́ — плутовство, надувательство.

круцéль — плутъ, обманщикъ.

крýчаны — бѣшеный, взбѣсившійся. Вольнаму — воля, а крýчанаму — поля (погов.).

крывáвы — кровавый.

крыни́ца — родникъ, ключъ.

кры́шку (уменьш.) — немножко, чуть-чуть. Дай мн͡íе крышку хл͡íеба.

крышъ — крестъ.

крышы́ць — крошить.

ксьциць — крестить.

кýдаса — вьюга, мятель.

кудэймá, кудэ́ю — куда, по какому мѣсту. Кудэю намъ тýтака вы́йсьци на дарогу.

куды́ — куда.

кýкаль — растеніе, васильки.

кукáўка — кукушка.

кульба́ка — кривая палка, костыль.

кульга́вы — хромоногій.

ку́ля — пуля.

купля́ць — покупать.

кураня́ (уменьш.) — цыпленокъ.

курду́пяль (ирон.) — куцый, кургузый, коротнохвостый, малорослый. На во́зи сядьзиць ніейки курдупяль.

ку́рта — куцый, малорослый.

куто́къ — уголокъ. Усіе дьзіеци спалохалися и зьбилися ў кутокъ.

куцця́ — кутья, сочиво; сочельникъ. Якъ наіеўся куцци, дакъ ня магу ни сапци, ни храпци, ни да дому да жуонки Марыси зайсьци. (Изъ рождеств. «бетлейки»).

Ла́ва — скамейка.

ла́зьня — баня.

ланцу́хъ — цѣпь, оковы. Даўніей вадьзили на сёлахъ мядьзьвіедьзя на ланцугу.

ла́ска — милость, любезность. Я, пануочку, прышоў да панскае ласки.

ласка́вы — любезный, внимательный.

ла́та́ны — заплатанный, чиненый.

ла́тка — заплата.

Лаўры́нъ (уменьш. отъ собств.) — Лаврентій, Лавруша.

ле́жма — лёжа.

листъ — древесный листъ; письмо. Прыве́зьли зъ вайны листъ адъ брата.

ли́тары — буквы; надпись.

лихвэ́йтаръ (исп.) — ефрейторъ.

лихи́ — злой, дурной, свирѣпый. Ня дай, Божа, гэтаго нико́му, ни дуобраму, ни лихому (погов.).

ло́жа — кровать, постель.

ло́каць — локоть; извѣстная мѣра длины.

ло́тра (луотра) — (бранн.) — бездѣльникъ, гуляка, пьяница.

Лука́шъ (собств.) — Лука.

лупа́ты — глазастый, съ большими глазами.

льго — можно, дозволено, возможно.

лѣ́ски (лі͡ески) — деревянная переносная лѣстница.

лѣ́тась (лі͡етась) — прошедшимъ лѣтомъ.

лю́лька — трубка.

лю́ра — лира, родъ струннаго музыкальнаго инструмента.

лютви́нъ — литвинъ.

ля — около, подлѣ. Прывязаў каня ля варотъ.

ляда́чы — см. лядащыца.

ляда́щыца — злой, дурной, испорченный.

лялѣ́ци (ляліе͡ци) — ласкать, любить.

лята́рня — фонарь, подсвѣчникъ.

Маge̒рка — небольшая легкая шапка.

мазэ́па (бранн. отъ собств.) — харя, рожа. Што гэто за мазэпа глядьзиць ў пашъ бу͡окъ?

макацёръ-о́тра — глиняный высокій горшокъ, поставецъ.

мала́нка — молнія, зарница.

Мале́вичыкъ (отъ собств.) — сынъ Малевича.

мале́сяньки (уменьш.) — очень маленькій.

мале́ча — малолѣтній, малый ростомъ.

ма́лпа — обезьяна.

ма́лцы — мальцы.

малюпа́цяньки (уменьш.) — очень маленькій.

мандрава́ць — скитаться, блуждать по свѣту, путешествовать.

мара́ — призракъ, кошмаръ. Атступися, мара лихая!

марко́тны (марку͡отны) — унылый, скучный, снотворный.

мармыта́ть — ворчать (о собакѣ); мурлыкать (о кошкѣ). Котъ мармыча, ку͡ошку клича.

мару́да — медлительность, мѣшканье.

Мары́ся (уменьш. отъ собств.) — Марія, Маша.

маръя́нъ — растеніе, майранъ.

масе́н͡джны — мѣдный.

маска́ль — солдатъ.
махчы́ — мочь.
млинъ — мельница.
мо́ва — языкъ, разговоръ. Съ такого страху адняло́ мову.
моцъ — мощь, сила, крѣпость.
мулява́ць — красить, писать красками, рисовать.
му́сиць — вѣроятно, должно быть.
му́сяць — намѣреваться, быть должнымъ. Якъ пашоў ду͡ощъ, дакъ мусяли кинуць работу.
мы́за-са — морда (о лошади).
мѣсто (мі͡есто) — мѣсто; городъ, мѣстечко.
мѣць (мі͡ець) — имѣть; намѣреваться. Першъ мі͡еў табіе сказаць ўсю праўду, а цяперъ ня хо́чу.
мэ́нчыць — мучить, причинять боль, страданія.
мяце́лица — мятель, вьюга.

Навина́ — новость; новое мѣсто. Маладая карту͡опля ў гэтумъ лі͡еци намъ навина.
на́вэтъ — даже.
нагави́цы — толстые суконные штаны.
надво́ракъ — дворъ въ крестьянской усадьбѣ.
надво́ръя — см. надворакъ; состояніе погоды. Сягу͡оння цѣлаѐ надворъя.
надо́бакъ — необходимая вещь, нужный предметъ.
на́зьви́ско — имя; названіе.
намаўля́ць — наговаривать, подговаривать, подбивать.
намѣсьникъ (намі͡есьникъ) — приказчикъ въ имѣніи.
напро́ци — напротивъ, противъ; въ сравненіи. Я напроци цябе саўсимъ блазанъ.
нараве́цъ — капризный, привередливый, требовательный.
нарави́сты — см. наравецъ; съ норовомъ (о лошади).
насустрэ́чъ (насустр͡ыэчъ) — навстрѣчу.
насьве́нчшы — святѣйшій, пресвятой. Насьвенчшая Матка.
насѣ́ння (насі͡ення) — сѣмена.

на́тто — очень, черезчуръ, слишкомъ; лишнее. Занатто и сьвиння́ ня ї͡есьць (погов.).

на́ўсьця́шъ — одинъ за другимъ, гуськомъ, цугомъ (о лошадяхъ).

не́дьзя — негдѣ, некуда. Спрацинушцы недьзя дьзї͡ецца.

не́кали — некогда, недосугъ.

не́льга-о — нельзя, нѣтъ возможности.

не́прыяцель — непріятель, недоброжелатель, врагъ.

нивóдьзинъ, нигодьзинъ — ни одинъ.

нильжá — см. нельга.

нимá — нѣтъ, не имѣется. А му͡ой жа шъ ты Мацейко, да цябе ўжэ на бї͡елумъ сьвї͡еци нима... (Бѣлор. причитаніе).

нирáль (исп.) — генералъ.

нудá — тоска, печаль, хандра.

нѣ́дьзя (нї͡едьзя) — гдѣ-то, въ какомъ-то мѣстѣ.

нѣ́йки (нї͡ейки) — какой-то, нѣкій.

нѣ́кали (нї͡екали)—нѣкогда, когда-то. Нї͡екали ящэ за панщынаю рабиласё.

нѣ́мяцъ (нї͡емяцъ) — нѣмецъ; нѣмой, глухонѣмой.

нябарáка,-къ — бѣдняга, бѣдняжка.

нябóга (ласкат.)—дружокъ, милѣйшій. Идьзи, нябога, сьнї͡едаць. На табї͡е, нябожа, што мнї͡е ня гожа (погов.).

нябóщыкъ — покойный, умершій. Мы зъ нябощыкамъ Гаўрыламъ ўвъ адномъ палку служыли.

ня вáрта,-тъ — не стоитъ, не слѣдуетъ. Ня вартъ на гэто глупство грошы трацицъ.

нямá — см. нима.

нямáшака (уменьш.) — см. нима.

Нясьви́шъ (собств.) — Несвижъ, заштатный городъ Слуцкаго уѣзда.

няхáй — пусть.

О́йчы́мъ — вотчимъ.

óсьмы — восьмой.

óцатъ — уксусъ.

Павíнны — должный, обязанный. Сынъ павинянъ шанавацъ бацькóў (родителей).

павýкъ — паукъ.

пáвулька (уменьш.) — пава, павка.

павуцéння — паутина.

пагóда — вёдро, прекрасная погода.

пагрóпъ (пагрýопъ) — погребенье, похороны.

пáдла — падаль; (бранн.) — гадость, мерзость.

падлáсы — желтоватый, свѣтло-коричневый (о животномъ).

пакýль — покуда, пока.

палавы́ — блѣдно-желтый, сѣровато-желтый (о животномъ).

палаўнíкъ — испольщикъ, пайщикъ исполу.

палíца — полка, полочка. Паставила матка гаршкіе на палицу.

палíць — топить печку; жечь. Глядьзіеця, кабъ дьзіеци ня надпалили хату.

палóхацца — пугаться, бояться.

пáлцы — пальцы. Першъ па сьвіеци былí палцы, а пóтымъ вид́элцы (погов.).

памíшъ — межъ, между, промежъ.

памóўка (памýоўка) — молва; клевета, напраслина. Па вýоўка — памýоўка, а мядьзвіецъ цишкомъ (послов.).

памóчникъ (памýочникъ) — помощникъ.

панамарчýкъ — сынъ пономаря.

панамары́шка — дочь пономаря.

пáни — барыня; госпожа.

пáни дактарóва — жена доктора.

пáни Тамашóва — жена Томашá, Ѳомы.

пападьзюкъ — поповичъ, сынъ священника. Бóўтаяцца, якъ пападьзюкъ па гаршкóхъ (погов.).

папяля́сты — пепельнаго цвѣта, сѣроватый.

пáрабакъ — батракъ, наемный работникъ.

парáда — совѣтъ.

парасю́къ — большой поросенокъ.

парлóвы — перловый; жемчужный.

партапа́нъ — кошелекъ, бумажникъ, сумка.
паса́тъ — мѣсто, куда садятъ невѣсту во время свадебнаго пира.
паса́хъ — приданное.
паску́дны — гадкій, отвратительный.
паста́ў — опредѣленной длины кусокъ домотканнаго холста.
па́сьвиць — пасти.
патрэ́ба — нужда, необходимость, потребность; нужно.
пату́ль — дотолѣ, до тѣхъ поръ.
паты́лица — затылокъ. Дадуць на патылицы, дакъ разамъ схилицца.
пахму́рный — хмурый, пасмурный, невеселый.
пахо́жа — поведеніе.
пацу́къ — крыса; большая мышь.
пацяру́ха — мелкіе растительные остатки, соръ. Атъ сі͡ена осталя́ся адна пацяруха.
па́ша — пастбище.
пе́кло — адъ. Ходьзиць, якъ Марко на пекли (погов.).
пе́рыць — бить, ударять; колотить валькомъ бѣлье (при стиркѣ).
пильнава́ць — охранять, оберегать, караулить, слѣдить.
пи́льня — ревностно, старательно.
плюга́нка (бранн.) — мерзкая, гадкая, отвратительная.
пля́шка — фляжка, бутылка.
по́куць — красный уголъ, почетное мѣсто за столомъ.
Польшъ (Пу͡ольшъ) — Польша.
по́лымя — пламя.
по́нялъ — пепелъ.
по́ртки (пу͡ортки) — холщевые или суконные штаны.
по́ручъ — рука объ руку, подлѣ, рядомъ.
поўзъ — вдоль, подлѣ и вдоль. Идучы́ поўзъ лі͡еса, глядьзи грыбоў.
пражыўле́ння — пожива, кормъ (о животномъ).
пра́никъ — валекъ для полосканія бѣлья.
праскурня́ (исп.) — просфорня.
про́зьвиско — прозва́ніе, кличка.
прыго́да — выгода; неожиданное обстоятельство, приключеніе.

пры́жыць (прош. несов. прохъ) — поджаривать, сушить. Кацярына напрыжыла гароху ў печы.
прыма́ць — принимать.
прыму́съ — принужденіе, настоятельная просьба. Усяго на сталіе было́, ту́льки прымусу ня было́ (погов.).
прына́да — приманка.
пры́шлы — пришедшій, наступившій (о времени).
псава́ць — портить, истреблять понапрасну.
пу́га — простой кнутъ, пастушій бичъ.
пу́дьзицца — пугаться, бояться (о животномъ).
пылъ — пыль. Атъ пылу во́чы баляць.
пы́ськи (уменьш.) — щеки, щечки.
пыта́ць — спрашивать.
пѣ́вянь (піе́вянь) — пѣтухъ.
пэ́уня — конечно, навѣрное, безусловно.
пяру́нъ (отъ собств.) — молнія. Няхай цябе ясны пярунъ (пёрунъ) спалиць! (бранн.).
пяро́сты — пестрый, многоцвѣтный.
Пятру́къ (уменьш. отъ собств.) — Петръ, Петруша (о пожиломъ).
Пятру́сь — см. Пятрукъ (объ юношѣ).

Раби́ць — дѣлать, работать.
рабы — рябой, пестрый (о животномъ).
ра́да — совѣтъ, совѣщаніе
ра́дьзиць — совѣтовать.
раза́къ — рѣзакъ, большой ножъ, пила; (ирон.) — плохой скрипачъ.
ра́замъ — вмѣстѣ, сразу. Двоя ухапилися разамъ за адну лу́ошку.
разма́й — растеніе, розмаринъ.
размо́ва — разговоръ, бесѣда.
разу́мны — умный, толковый, разсудительный.
разэ́па (ирон.) — разиня.
разя́вить — разинуть, раскрыть ротъ.
ралля́ — ролья, пашня, свѣже-вспаханное поле.
рамясьни́къ — ремесленникъ.

ра́но — утромъ, раннимъ утромъ. Рано быў вялики туманъ.
ра́птамъ — неожиданно, сразу, мигомъ.
расани́ца — разсада, капустные сѣменные всходы.
раскира́ка (ирон.) — раскаряка, кривоногій.
ратава́ць — спасать.
раўци́ — ревѣть, вопить.
ра́яць — совѣтовать.
ро́жа — роза.
ро́зрухъ (ру͡о́зрухъ) — разгромъ, безпорядокъ, безпокойство.
рокъ (ру͡о́къ) — годъ.
ру́бамъ — ребромъ, бокомъ.
рубе́ль — денежная единица, рубль; жердь для придавливанья снопов или сѣна на телѣгѣ.
руды́ — рыжій.
ружо́вы — розовый, свѣтло-красный.
ру́та — растеніе съ желтоватыми цвѣтами.
ручни́къ — утиральникъ, полотенце.
ру́шыць — трогать, прикасаться. Ня рушъ мае новыя боты.
рыба́лка — рыбакъ, рыболовъ.
ры́марь — шорникъ.
ры́шко — съѣдобный грибъ, рыжикъ.
Рэ́бко (собств.) — распространенная собачья кличка, рябой.
рэчъ — вещь; рэ́чы — церковная похоронная утварь.

Саката́ць — кричать, клохтать (о курицѣ); (ирон.) — звонко болтать.
саке́ра — топоръ. Нашоў сакеру за лаваю (погов.).
салапя́ка (ирон.) — разиня; имѣющій привычку высовывать языкъ.
сало́тки (салу͡о́тки) — сладкій.
самату́гамъ — собственными силами. Хлопцы атпрагли ко́ній ды й павязьли ву͡о́съ саматугамъ.
сапля́къ — сморкатый; (ирон.) — несовершеннолѣтній, молокососъ.
сапци́ — сопѣть.
саўси́мъ — совсѣмъ, совершенно, вполнѣ.

Кумъ Максимъ
Пъянъ саусимъ...

(Солдатск. пѣсня).

саўты́ръ (исп.) — псалтырь.

сваво́ля — своеволіе, произволъ.

сва́рка — ссора, раздоръ.

семъ — семь.

си́вы — сѣдой; сѣрый (о животномъ).

силко́мъ — силою, насильно.

скава́ць — травить сабаками, науськивать собакъ. Бацько наскаваў сьви́ння.

скавыта́ць — жалобно лаять, подвывать (о собакѣ).

скарбо́вы — помѣщичій, принадлежащій помѣщичьему двору.

ска́рка — жалоба на обиду.

ски́ба — краюха, кусокъ (о хлѣбѣ).

ски́нуцца — обратиться, стать кѣмъ, принять видъ кого.

скры́ня — сундукъ, рундукъ; закромъ для зерна или муки.

ску́дава — откуда, изъ какого мѣста.

скула́ — вередъ, желвакъ.

скуль — см. скудава.

скупяндьзя́ (прон.) — скупецъ, скряга.

слабо́да — свобода.

сла́пки — слабо держащійся, непрочный, неустойчивый.

слупъ — столбъ.

сма́жыць — жарить, поджаривать. У Нясьвижы — усё хи́жа: салому таўку́ць — блины͡э пякуць, сі́ено смажаць—блины͡э мажуць (погов.).

смакта́ць — сосать.

смартэ́льны — смертельный, мертвящій.

сму́тны — хмурый, невеселый, смущенный.

смэ́рда (бранн.) — вонючка, зловонный.

со́рамъ — срамъ, стыдъ.

со́сна — сосна.

со́ўгаць — совать, толкать.
спадаба́цца — поправиться, приглянуться. Данилу спадобалася На́ста.
спада́ць — очень заботиться, терять свои силы въ заботахъ о комъ-либо.
спадни́ца — юбка.
спадьзява́цца — надѣяться.
спыни́ць — остановить.
стадо́ля — общая конюшня на постояломъ дворѣ.
ста́йня — конюшня.
стано́къ (уменьш.) — станъ (о человѣкѣ).
ста́рацъ — старикъ-нищій. Идуць у сяло старцы̂э съ ту́орбами.
старчма́ — торчкомъ.
ста́такъ — рогатый скотъ.
стаўбу́нъ — столбовидный, продолговатый круглякъ.
столь (сту̂ольь) — потолокъ.
страха́ — соломенная кровля, крыша, стрѣха.
судьзьба́ — судья.
суке́нка (уменьш.) — см. сукня.
су́кня — женское платье; юбка.
сумава́ць — скучать, горевать, тревожиться.
сураве́шка (сураві̂ешка) — съѣдобный грибъ, сыроѣжка.
сусѣ́тъ (сусі̂етъ) — сосѣдъ.
сухало́съ (сухалу̂осъ) — сухая лоза, лознякъ.
сухарля́вы — сухой, тощій (о человѣкѣ).
сухо́ты — чахотка.
съ — съ; изъ. Вы́шаў съ хаты.
сьви́ранъ — амбаръ, кладовая.
сьвѣ́тка (сьві̂етка) — свидѣтель.
сьлимаза́рникъ (ирон.) — замарашка, замухрышка, пачкунъ; плохой мастеръ.
сьли́чны — красивый, прекрасный, видный (о человѣкѣ).
сьме́ццся — соръ. У яго гро́шай, якъ сьмеццся.
сьнѣ́даць (сьні̂едаць) — завтракать.

сьце́шка — тропинка, дорожка.

Сьцюдьзёнки (собств.) — названіе одной деревни Слуцкаго у.

сыбо́та — суббота.

сы́кацъ — шипѣть (о гусѣ).

сыры́зна — сырое, зелень, недозрѣлое (о плодахъ и овощахъ).

сэ́рцо — сердце.

сюдэйма́ — сюда, по этому мѣсту, по этой дорогѣ. Йдьзіе́цця къ намъ сюдэйма.

сюдэ́ю — см. сюдэйма.

сяло́ — село, деревня.

сяляdóршы (сяляду͡о́ршы) — средній (по мѣсту или возрасту).

сялядьзе́цъ — селёдка, сельдь.

сярдава́ць — сердиться, обижаться.

сяро́тъ (сяру͡о́тъ) — среди, посреди.

сярэ́дьзина — средина; поясница. Сярэдьзину вельми ломиць.

Тава́рышъ — товарищъ.

та(г)ды́ — тогда.

тале́рка — тарелка.

та́ляръ — польская монета опредѣленной цѣнности, талеръ.

тарапи́цца — всматриваться, пугливо насторожиться (о лошади). Ку͡онь таро́пицца на кустъ.

таўчы́ — толочь.

тва́ръ — лицо, выраженіе лица.

то́льки (ту͡о́льки) — только, лишь.

то́рба (ту͡о́рба) — небольшой холщевой мѣшокъ; торба для кормежки лошади.

тра́фиць — попадать; принаравливаться, угождать.

траха́ — чуть-чуть, едва. Дьзіе́гъ траха съ печы ня звалиўся.

тро́хи — немножко, чуть-чуть. Пазы́чили трохи ячме́ню.

труна́ — гробъ.

трыбу́хъ — желудокъ съ кишками, потроха.

трыво́га — тревога, безпокойство.

трыма́ць — держать.

трэ́(ба) — нужно, необходимо, требуется.
туды́ — туда.
тудэйма́ — туда, по тому мѣсту, по той дорогѣ.
тудэ́ю — см. тудэйма.
ту́така — тутъ, здѣсь.
туту́нь — табакъ, махорка.
ты́дьзянь — недѣля.
ты́чка — вѣха, пучекъ соломы на шестикѣ.
тычы́на — заостренный шестикъ.
Тэ́кля (собств.) — Ѳекла.

Ўбо́ги — нищій.
ўвазна́ць — узнать кого-нибудь.
ўды́рыць — ударить.
ўёрка — бѣлка.
ўзаўтра — завтра.
ўздо́ўшъ — въ длину, вдоль.
уздэ́чка — узда, уздечка.
ўзимо́ю — зимой.
ўлѣтку (ўліетку) — лѣтомъ.
ўпро́чъ (ўпруо́чъ) — прочь, въ сторону. Идьзи адъ мене́ ўпруо́чъ!
упу́дьзиць — испугать, устрашить (о животномъ).
ўраби́ць — выпачкать, замарать. Ўрабила чарави́ки ў грась.
ўстано́ва — станъ; наружность.
ўсю́ды — вездѣ, всюду.
уто́йваць — утаивать, скрывать.
утрапе́ння — скорбь, печаль.
учапи́ць — зацѣпить(ся).

Фа́рба — краска.
фаты́ga — безпокойство, хлопоты.

Хава́ць — прятать, беречь; хоронить, погребать. Хо́вай, Божа, — я ничо́го ня віе́даю!
хаджа́инъ — хозяинъ.

хай — см. няхай.

халадьзе́ча — холодъ, стужа.

хапа́ць — хватать, схватывать.

харо́шы — красивый, привлекательный.

хвальба́ракъ (исп.) — фольваркъ, хуторъ.

хванабэ́рыя — чванливость, кичливость, гордость, самомнѣніе.

хва́нда (исп.) — фалда, склада, оборка у платья.

хваро́ба — болѣзнь, немощь, болѣзненность.

хварту́хъ — фартукъ, передникъ.

хи́ба́ — развѣ, или, можетъ быть.

хили́цца — клониться, слоняться.

хиста́цца — качаться, двигаться изъ стороны въ сторону.

хло́пяцъ — парень, юноша, мальчикъ. Ци ў Язэ́па хлопяцъ радьзи́уся, ци дьзіеўка.

хлу́сиць — лгать, плутовать.

хма́ра — туча, облако.

храпци́ — храпѣть.

храсьця́нинъ — крестьянинъ; христіанинъ.

ху́стка — платокъ.

ху́тко — быстро, спѣшно, шибко.

хутрави́на (обособ.) — см. хутро.

ху́тро — шуба.

Цаga̋нъ — чугунный горшокъ.

це́сля — подмастерье (у столяра).

ци — развѣ, или, ли.

цкава́ць — см. скаваць.

цо́тъ (цуо́тъ) — четъ, четное число. Ци цуо́тъ, ци ли́шка (нечетъ)?

цудъ — чудо.

Цу́ликъ (собств.) — распространенная кличка собаки.

цуръ — чуръ.

цьвикъ — желѣзный гвоздь.

цьвинта́ръ — погостъ, церковный дворъ; кладбище.

цьвисьци́ — цвѣсти.

цыбу́къ — чубукъ.

цыgа́ра — сигара.

цымба́лы — струнный музыкальный инструментъ въ родѣ народной цитры.

цы́цка — одна изъ женскихъ грудей, сиська, сосокъ (у животныхъ).

цэ́баръ — ушатъ, небольшой чанъ.

цэ́gла — кирпичъ.

цю́цька (уменьш.) — распространенное нарицательное названіе собаки.

цякци́ — течь, протекать.

цяля́чына — телятина, телячье мясо.

ця́мицца — скрыться съ глазъ, пропадать, исчезать.

цямно́та — темнота.

цяпе́рака — теперь, нынѣ.

цяпло́та — теплота.

цясно́та — тѣснота.

цяцяру́къ — тетеревъ; глухарь.

Чака́ць — ждать, поджидать.

чаля́дникъ — подмастерье (у портного или сапожника).

чамяры́ца — ядовитое растеніе, чемеръ; ядъ, отрава.

чапа́ць — трогать, затрогивать. Ня чапайця, хлопцы, майго гароху.

ча́пля — цапля.

чарава́ць — колдовать, привораживать; наводить порчу.

чарави́ки — женская обувь, башмаки.

чараўни́къ-ца — колдунъ; знахарь.

ча́рка — рюмка, стопка.

чарни́ца — лѣсная ягода, черника.

чарня́вы — черноватый; брюнетъ.

чаро́тъ — чередъ, очередь; очеретъ.

частава́ць — угощать, потчевать.

ча́упци́ (ирон.) — творить, выкидывать штуку, чудачить. Што гэты пъяница тамъ ча́упе́?
чвыръ — дресва, крупный желтый песокъ.
чму́цицъ — пустословить, надувать, обманывать.
чо́венъ — челнъ, челнокъ.
чуць — слышать, получать извѣстія.
чыгу́нъ — чугунъ; см. цаганъ.
чый — чей.
чырво́ны — красный.
чэ́раво — чрево, утроба, животъ.

Ша́басъ — еврейскій праздникъ субботы, шабашъ.
ша́бля — сабля.
шаве́цъ — сапожникъ. Папили́ся, якъ шауцы́э.
шалёны — бѣсноватый, ошалѣлый.
шалѣ́ць (шаліе́ць) — бѣсноваться, ошалѣвать; шалить.
шамрэ́ць (шамрыэ́ць) — шуршать (о платьѣ).
шанава́ць — уважать, почитать; жалѣть. Шану́ючы пана Бога, кабъ гэтымъ кіямъ да па сьпиніе́.
ша́ры — сѣрый.
ша́ци — цѣнности, сокровища, дорогія одежды.
ша́шаль — шашень, червякъ-древоточецъ.
шашэ́й (исп.) — шоссе.
шва́ґеръ — шуринъ.
шва́чка — швея.
швэ́ндацъ-цца — ходить взадъ и впередъ, расхаживать безъ дѣла.
шкадава́ць — жалѣть, заботиться, охранять, любить.
шкарпэ́тка — носокъ.
шкля́нка — склянка, стаканъ.
шкля́ръ — стекольщикъ.
шко́дьзицъ — производить порчу, вредить, повреждать.
шляга́цца — шляться, таскаться.
шля́хтицъ — шляхтичъ, мелкопомѣстный собственникъ.

шляхъ — столбовая дорога, почтовый трактъ. Куды гэты шляхъ цягня?
шлюпъ — вѣнчаніе, бракосочетаніе.
шмаравидло — тряпичная мазилка; колесная мазь.
шматъ — много. Шматъ народу.
шосты (шуосты) — шестой.
шуло — деревянный столбъ (въ постройкѣ или заборѣ).
шыбяльникъ — висѣльникъ; повѣса, сорвиголова.
шыбяльница — висѣлица, плаха; высокое мѣсто.
шырыня — ширина.
шыя — шея.

Щарбаты — беззубый, выщербленный.
щупакъ — щука.
щуплы — худой, тощій.
щылина — щель, щелка.
щыльны — безъ щелей, плотно сложенный. Варота щыльныя, якъ зъ адной дуошки.
щыры — милый, дорогой; ревностный, правдивый, истинный.

Юшка — уха, ушица; печная вьюшка.

Яблына — яблоня.
ягня — ягненокъ.
ядвабны — шелковый.
ядрыны — крѣпкій, крупный, ядристый (о зернѣ).
яечко (уменьш.) — яичко.
яечня — яичница.
яки — какой.
Якупъ (собств.) — Яковъ.
якъ — какъ, какъ только, когда.
ялавецъ — мелкорослый ельникъ; можжевельникъ.
ярына — яровой хлѣбъ.
ятки — мясные ряды; скотобойня.